

Konstantin Biebl 1951

bezvládní a nová podezření na AMU
film Občan Havel
Mandaríni Stanislava Komárka
korespondence V + W
čím budeme ředit benzín?

Paul Chan: Lights, 2006. Foto Serpentine Gallery, Londýn

ISSN 1801-4542

Hlava vyvrácená

Ze zápisků o smrti básníka Konstantina Biebla

Sto desáté výročí Bieblova narození 26. února je jen záminka pro návrat k jeho dodnes neobjasněné smrti pádem z okna 12. listopadu 1951. Torzo dosud nevydaných zápisků jeho přítele, dalšího českého básníka, pořízených bezprostředně po tragické události, v mnohém kontrastuje s ohlasy tehdy publikovatelnými.

VÍTĚZSLAV NEZVAL

Listopad 1951. Od svědkyně smrti

V 10 h. Na Výtoni 5 u dr. Tuháčka a jeho ženy. Dr. Tuháček doprovodil; ze vrat dům. Co to letí? Hmota. Že by to byl člověk nenapadlo. Před v letu vzedmutý plášť (domácí) kabát. Křičela. Při těžkém dopadu zasténání. Přišla k němu. „– Vrátila se k č. 5, bouchala: „Pane doktore, něco se stalo.“ Dr. Tuháček se podíval: „Mám dojem, že toho pána znám.“ Dr. T. šel k lékaři. Sl. S. viděla, jak pohnul rukou. Padal jak panák, nohy u sebe, ruce, hmota. Dopadl na nohy. Při dopadu jakoby se nohy zlomily. Asi 1 m. od chodníku. Ani človíčka. Sl. S. se vrátila do průjezdu č. 5. Dr. Tuháček zbudil lékaře, šel telefonovat pro záchranku. Přijela pozdě. Kosta bez hnutí, ani človíčka. Lékař: Zatím ještě žije, ale konec nastane brzy. Lékař s dr. T. čekali až do odvezení sanitkou. Během té doby přišel domovník z č. 5 a nějaká žena, která řekla: Jak to mohl udělat.

Dr. Tuháček i domovník z č. 5 (který se vracel ze schůze a řekl, že mistr jim přednášel na schůzích) K. B. poznali. (..)

Jako by neměl nohy. (Klubíčko lidské bíd)

Hlava vyvrácená.

Poslední Bieblovy dny ve Slavětíně

Pondělí 3/4 8 večer

„Mášo, to je hrůza jak mě štvál.“

Úterý: psal, málo mluvil

Středa (..)

Lidi chodí kolem mne a pokřikují: Medika – život, děvkaři!

Cizí rozhlas hlásil, že KSČ ignorovala mou novou knihu, že ani do mě nekopla. (..)

V úterý večer byly ve Sl. oslavy říjnové revoluce. Recitoval na nich o Welsovi. Před tím mluvil. Recitoval. Velký aplaus. Cestou domů: Podívej se, předseda KSČ měl na stole knížku bez obav a knížku Diversanti. Vidíš, myslí, že jsem diversant. (..)

V neděli ráno po 9 h. při tom, když mu Máša uklízela řekl Máše. Buď statečná, neplač, nedej na sobě nic znát, nedívej se, ale tamhle se na mě dívají periskopem, já to zahlédli. Máša: Kosto, prosím Tě, udělal jsi něco proti straně? K: „Mášo, já ti přísahám, že jsem čistý – a plakal.

Za chvíli na to zase klepání. ~~vv~~ Kosta: Mášo, odpusť mně to, já se dnes v noci na půdě oběsím.“ Máša: „Kosto, jestli to uděláš, tak se „A co maminka?“ Kosta: „Maminka je nemocná. Raní ji mrtvice.“ Máša: „Když to chceš udělat, tak já si dnes v noci přeříznu žíly.“ Kosta: „Viš, lidi jsou tak špatní na světě, že je lépe odejet a ty ostatně tady také nic nemáš.“ Máša odešla a začla pálit svou korespondenci, památky na syna atd. Mezitím Kosta podal Máše balík rukopisů ke spálení. Oba pálili. Večer říká Kosta: Půjdem k Petřík. Vyjdeme, říká: „Kdybychom někoho potkali [pak čárka, škrtnuta] a pokřikoval by, neohlížeť se.

Dokončení na s. 16

obsah téma čísla: Konstantin Biebl 1951

- 1 **Hlava vyvrácená. Ze zápisů o smrti básníka Konstantina Biebla / Vítězslav Nezval**
- 17 **Přátelé básníci před listopadem 1951**
- 17 **Básníkova smrt v tisku**
- 18 **Sbohem sbohem jak velká je láska. Pierrot lunaire české avantgardy Konstantin Biebl a jeho pád / Jiří Holý**
- 19 **Nikdo si neuvědomoval, v čem žijeme. Vítězslav Nezval v padesátých letech / Michal Bauer**
- komentář**
- 5 AMU: staré rány, nové bolesti. Bezvládní na univerzitě / Filip Horáček
- báseň**
- 5 Diptych V / Oleg Selivanov
- literatura**
- 6 Severně od šílenství. Pískoviště Miroslava Fišmeistera / Jan Štolba
- 7 Lehce a vtipně o smrti. Mandaríní Stanislava Komárka / Joanna Derdowska
- 7 Vyprávěj, je to naposledy. Poslední příběhy Olgy Tokarczukové / Lucie Kněžourková
- 8 Plaší milovníci lesa. Útěky do krajiny Luboše Vinše / Karel Kolařík
- 8 Apokryfní příběh lásky. Miro Gavran reinterpretuje starozákonní knihu Júdít / Pavel Šidák
- výtvarné umění**
- 9 Pátrání po počátcích umění. Interpretace jeskynního malířství / Miroslava Šnyrchová
- divadlo**
- 10 Sancho Werich a Quijote Voskovec. Korespondence jako dílo / Petr Vydra
- film**
- 11 Konec obrozenců v Česku? Anketa filmových odborníků o smyslu a podobě Projektu 100 / připravila Kamila Boháčková
- hudba**
- 12 Michael Gira, padlý Anděl světla. Nové album newyorského barda se vrací do temné minulosti / Karel Kočka

- 13 Barokní vznešenost hluku. Zmutovaný varhanní opus Lasse Marhauga / Karel Kouba
- 13 Hudba pro holky a hudba pro kluky / hudební zápisník Karla Veselého
- rozhovor**
- 14 Není všechno kultovní. Rozhovor s uměleckým ředitelem AČFK Pavlem Bednaříkem / Kamila Boháčková
- média**
- 20 Symptomatický detail. Jak novináři popsali duel Klaus – Švejnar / Karel Hvizďala
- společnost**
- 21 Přístup ke spravedlnosti. Potřebujeme právní centra pro nemajetné / Pavel Čížinský
- 21 Chce Bůh radar a rakety? Ani církevní restituce nejsou zadarmo / Milan Daniel
- 23 Na jedné (děravé) lodi. Smíšené pocity z nové knihy Pavla Barši / Martin Škabraha
- 24 S bramborou v nádrži. Čím budeme ředit benzín / Karel Dolejší
- 25 Konec sekulárního bojovníka. Od extrémní levice k umírněným / Cyril Bumbálek
- beletrie**
- 26 Nikoho neobtěžovat / Petri Tamminen
- galerie**
- 27 Paul Chan / připravil Vincenc Lichnovský
- 28 **nové knihy**
- 30 **DVD a CD**
- recenze týdne**
- 31 Dojímání nad bezmocí mocného. Filmový Občan Havel / Tomáš Pivoda
- rubriky**
- 3 tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vypoalechnout
- 4 oranžový výlep – průběžná výstava komiksů všedního dne
- 5 zkratka – jednou větou z domova i ze zahraničí
- 20 přešlap – Krásní, chytří a bohatí / Matěj Kotalík
- 24 par avion – ze španělskojazyčného tisku vybral Radek Buben
- 29 odjinud – výběr z literárních časopisů / František Knopp (ČR), Jan Paulík (Španělsko)
- 29 soutěž
- 29 knihy v redakci
- 32 ovšem – glosy

editorial

Dámy a pánové, Andaluský pes. Želvy mohou létat. Nenápadný půvab buržoazie. Kabinet doktora Caligariho. Náměstí spasitele. Obrazy starého sveta. Aquirre, hněv boží. Svatá hora. Ty, který žiješ. Nový svět. Zabriskie Point. K vidění letos v kinech českých v rámci Projektu 100. Organizátoři filmových klubů však kromě distribuce zlatého fondu do klasických artových kin musejí též reagovat na změny trhu. Klasika už ve velkém vychází na DVD, na některá v A2 dlouhodobě upozorňujeme v krátkých recenzích na s. 30. Loni představenstvo klubistů na podobné úvahy nemělo moc času, neboť se – pramálo vkusně – loučilo se slavným českým cinefilem doby obrození Jiřím Králíkem. Po něm přijde zákon a pořádek, jak si všichni slibují. Vchází Pavel Bednařík. Filmová redaktorka A2 Kamila Boháčková se nového uměleckého ředitele Asociace českých filmových klubů zeptala na jeho koncepci (s. 14–15) a požádala pět filmových odborníků o zhodnocení celého Projektu 100. A o filmové tipy (11). Tomáš Pivoda k tomu recenzuje českou prezidentskou variaci na Občana Kanea Občan Havel (31) a finský prozaik Petri Tamminen (31) předvádí, jak má vypadat dokument o životě člověka, jehož autora našťáště požádali: prosím stručně. Hlavní literární téma čísla mj. ukazuje několik způsobů, jakými se nahlas mlčelo v padesátých letech. Například slovy: „Řeknem, žeš odjel na Jávú.“ Krasočtení! Libuše Bělunková

došlo

Protest

Protestuji proti profanaci Ceny Karla Čapka jejím letošním udělením Václavu Havlovi. Její letošní nositel popřel ideály humanitní, jež Karel Čapek svým dílem reprezentoval, a svým souhlasem a postojem k agresivnímu ataku spojeneckých vojsk Severoatlantické aliance na obyvatele Republiky Srbsko v březnu–červnu 1999 zcela se dehonestoval z role obhájce lidských svobod a práv.

Vít Kremlíčka, básník, spisovatel a publicista, člen Českého centra Mezinárodního PEN klubu

Errata ke knize Bohuslava Brouka Zde trapno existovat (Host 2007)

V nově vydané knize B. Brouka došlo souhrou nešťastných okolností k politováníhodné záměně autorství u básní (s. 111–117), které se nacházejí v Broukově bruselské pozůstalosti. Skutečným autorem veršů je František Listopad, jemuž se tímto za vzniklé nepříjemnosti hluboce omlouvám. Stejně tak se omlouvám Vladimíru Papouškovi, autorovi studie Avantgarda a nostalgie (viz literární tipy na s. 3 – pozn. red.), kterého jsem výše zmíněným pochybením uvedl v omyl; logika, celkové vyznění a závěry studie nicméně zůstávají nedotčeny. V neposlední řadě se omlouvám nakladateli a všem čtenářům.

Viktor A. Debnár, editor

K případu Divadla Archa

Divadlo Archa je nyní existenčně ohroženo kvůli přístupu pražského magistrátu.

Archa se už více než deset let podílí na formování vkusu pražského diváka. Hned při svém založení se stalo rozhraním, které oddělilo nově se formující organizační struktury divadelní sféry, vznikající v novém režimu a z nového ducha, od starých a přežilých divadelních struktur. Tím se stalo inspirací i pro vznik dalších takových subjektů. Zůstává vzorem progresivního přístupu k performing arts, pohotové orientace v jejich aktuálním stavu a kulturní kvality. Mladí lidé obecně, vzdělané publikum všeho věku, spříznění umělci různých oborů, ti všichni mají Archu ve svých diářích.

Zejména taneční umění a přesahové žánry, jejichž jménem naše sdružení Vize tance hovoří, jsou Divadlu Archa věčny za hostování celé řady směrnatných zahraničních tanečních skupin, která uskutečnilo z vlastní iniciativy nebo ve spolupráci s festivalem Tanec Praha a dalšími subjekty. Archa se tak zásadním způsobem podílí na taneční vzdělanosti Prahy. Díky nadnárodnímu jazyku tance se Archa stala též místem setkání českého a v Praze usazeného zahraničního publika. Archa rovněž stále dává prostor nekonvenční domácí tvorbě. Nedopusťme, aby program této progresivní scény s mezinárodním renomé ztroskotal vinou přístupu pražské radnice a kulturní metropole Praha tak přišla o exkluzivní kulturní centrum.

Vize tance, občanské sdružení

Ad Vady na kráse (A2 č. 5/2008)

Názory Olgy Vlčkové, podle nichž se Divadelní noviny přibližují bulváru, nehodlám nikterak komentovat. Dovolují si pouze podotknout, že minimálním předpokladem seriózního hodnocení jakéhokoliv periodika je jeho pozorná – nikoliv ledabylá – četba. Z množství chyb a nepřesností, jichž se autorka článku Vady na kráse dopustila, upozorňuji například na tyto: Divadelní noviny nevycházejí patnáct, nýbrž sedmáct let. Správný název „nové rubriky“ je Jak já to vidím, nikoliv Jak to vidím. Autorkou kritizovanou rubričku Bez lítosti jsme opustili už před deseti lety a sugerovat čtenářům, že vycházela ještě v loňském ročníku DN, je buď svědecktím zcela povrchního přístupu k tématu, anebo zlý úmysl. A rubrika U vytržení nebyla v DN publikována nikdy. Může být, že Olga Vlčková souběžně s Divadelními novinami listovala Reflexem a nějak se jí to, chudince, poptetlo.

Jan Kolář, šéfredaktor Divadelních novin

Ad Udělej si sám. Literární zápisník Petra A. Bílka (A2 č. 5/2008)

Asi každý si pamatuje onu úžasnou scénu, kdy mexičtí vesničané sedí s najatými pistolníky v hospodě a najednou vejde muž, jehož zjizvená tvář naplní jednoho z vesnických prostáček úžasem, kdežto jiný, který se podle všeho učí rychleji, za aplausu Chrise a Vina prohodí, že oni by spíš potřebovali toho, kdo mu ty jizvy udělal.

Tato scénka – když už je řeč o *Sedmi statečných* – se vybaví živě při čtení přípisu Petra A. Bílka, kterého nadzvedla ze židle jedna věta Petra Onufra v celkem marginálním

komentáři k překladu Ransomovy statě. Petr Onufer si zde povzdychává, že na FF UK nepůsobil moc lidí, které by bylo lze označit za literární kritiky, a jmenuje některé, jež by takto označil on. Petr A. Bílek se ve svém zápisníku uchyluje k řadě rétorických až sofistikovaných triků – například peskuje Onufra za to, že za literární kritiky nepokládá literární vědce (Vladimír Svatoň) či autory všeobecně uznávané pro filmové kritiky (Karel Thein) – a dospívá k závěru, že v českém literárním prostředí jsou skupinky kamarádů, kteří se navzájem chválí.

Možná to tak je – ostatně netřeba se domnívat, že jinde ve světě by tomu bylo jinak, možná je to prostě tím, že lidé, kteří k sobě mají blízko, vnímají vzájemně lépe své texty, nicméně o to zde ani tak nejde. Pan Bílek prostě vytrhl z kontextu několik Onuferových vět, aby jejich autora napadl. Přičemž příčina – zdá se nezaopatěmu čtenáři – tkví někde jinde, totiž v Onuferově kritice sborníku o majoru Zemanovi, pod nímž je Petr A. Bílek podepsán; ta shodou okolností vyšla ve stejném čísle jako inkriminovaný komentář k překladu. Sborník jsem dosud nepřečetl, Onuferovu kritiku ano. Reakce pana Bílka na tuto kritiku by mě – a to říkám se vsí upřímností – velice zajímala. Reakce na marginální komentář je zbytečná a působí trochu křečovitě: jako by si autor jen hledal záminku. Pokud se české kritické prostředí bude vyvíjet tímto způsobem, bude připomínat – když už jsme u těch *Sedmi statečných* – toho chlápka, co padá z věžáku a v každém patře si říká: „Zatím je to v cajku.“

Ladislav Nagy

literatura

Knih o avantgardách

Avantgardní hnutí jsou v dnešní době přitažlivým tématem pro laické zájemce o umění i pro profesionální badatele. **Vladimír Papoušek** z Jihočeské univerzity, k jehož nejznámějším pracím patří *Existencialisté* (2005), přichází se souborem studií **Gravitace avantgard**. Autor zkoumá české literární texty první poloviny 20. století a sleduje, jak se v domácím prostředí adaptovaly myšlenky iniciátorů původních avantgardních hnutí. Věnuje se tak mimo jiné dílu Marcela Duchampa, Teigeo interpretaci dadaismu, poetistické próze, tvorbě Bohuslava Brouka nebo Jindřicha Chaloupeckého. Jeho analýzy se původním způsobem pokoušejí o revizi převládajících pojetí avantgardního umění, představované například Teigeo teoretickými statemi.

Literární kavárna Knihkupectví Academia (Václavské náměstí 34, I. poschodí, **Praha 1**), ve čtvrtek **7. 2.** v 17.00.

S Milošem Urbanem

Mystifikátor, literární konstruktér se zálibou v obscenních literárních postavách a dokonce autor nového žánru „neolitfak“ (Nová literatura faktu) Miloš Urban patří k spisovatelům, kteří rozdělují publikum na příznivce a odmítající. Jeho poslední kniha, sbírka dovedně dramatizovaných a graduujících povídek *Mrtvý holky*, bude uvedena v projektu scénických čtení *Listování*. Rozhovor s autorem povede publicistka Kateřina Jonášová. **Divadlo Dobeška** (Jasná I, **Praha 4**), ve čtvrtek **7. 2.** v 19.30.

Host večera Milan Děžinský

Mladý básník, jehož sbírka *Slovník noci* (2004) byla nominována na Magnesii Literu, bude číst z nové knihy meditativní lyriky *Přízraky*, kterou doprovodil doslovem Jan Štolba. Děžinského verše postihují jevy, které vznikají „hašteřivostí“ světla a stínu. Pořad internetového magazínu Totem uvádí Jakub Řehák. **Café Fra** (Šafaříkova 15, **Praha 2**), v pátek **8. 2.** ve 20.00.

—pa—

Arnošt Lustig u Karlova mostu

Český spisovatel a publicista světového významu, jehož dílo je silně poznamenáno zážitkem nacistických koncentračních táborů, bude číst z dosud nevydaného románu *Kamarádi*. Arnošt Lustig (1926) byl do Terezína z rasových důvodů poslán roku 1942, poznal Osvětim i Buchenwald. V březnu 1945 uprchl z transportu smrti, do osvobození se skrýval. Roku 1948 odjel do Izraele jako zpravodaj Lidových novin v izraelsko-arabské válce. Poté pracoval v rozhlase, od roku 1958 v Mladém světě, byl scenáristou na Barrandově (scénář pro filmy *Transport z ráje*, *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou* aj.). Po srpnu 1968 odešel nejdřív do Jugoslávie, poté žil v Izraeli a nakonec v USA, kde vyučoval film a literaturu na univerzitě ve Washingtonu. Autora uvede Markéta Mališová (1957), režisérka a producentka dokumentárních filmů, nakladatelka a ředitelka Centra Franze Kafky.

Museum Karlova mostu (Křižovnické náměstí 3, **Praha 1**), ve čtvrtek **14. 2.** v 19.00.

—jr—

divadlo

Don Quijote z Hakušu

Yasunari Tamai, japonský tanečník a zemědělec z horské vesnice Hakušu, spojil své síly s činohercem a tanečníkem Vladimírem Javorským a připravili autorskou pohybovou inscenaci na donkichotské téma *Don Quijote z Hakušu*, která se v únoru vrací na program Divadla Archa — právě v době, kdy se divadlo potýká s kritickým nedostatkem financí. Je to velmi nedůstojná situace pro multikulturní scénu, jejíž pověst překračuje hranice České republiky a jež divákům zprostředkovává vedle domácích i světové hudební a divadelní špičky. Čtyřletý grant od pražského magistrátu totiž Arše skončil v prosinci 2007 a divadlo teď čeká, jak dopadnou opožděné magistrátní granty na letošní rok. Podle ředitele Ondřeje Hraba tak musela Archa pro první čtvrtletí přijmout úsporná opatření (mimo jiné se tedy na představení teple oblečte) a živoří z půjček a úvěrů, aby nemusela zavřít. Inscenace podle Cervantesova Dona Quijota, která propojuje tanec butó a evropské fyzické divadlo, tak dostává ve vztahu k prostoru, v němž se hraje, ještě další rozměr. Japonsko-české duo vystoupí v **Divadle Archa** (Na Poříčí 26, **Praha 1**) ve čtvrtek **7. 2.** a v pátek **8. 2.** ve 20.00; v **Divadle Husa na provázku** (Zelný trh 9, **Brno**) v pondělí **11. 2.** v 19.00.

Služky

Služky francouzského romanopisce a dramatika Jeana Geneta režiruje v brněnské Redutě Marián Amsler, který patří k nejmladší generaci režisérů v Česku i na Slovensku. Amsler již několikrát prokázal svou schopnost objevné jevištní interpretace dramatického textu. Za všechny inscenace jmenujme *Tři sestry* A. P. Čechova v Činoherním studiu v Ústí nad Labem (viz A2 č. 3/2007). Jeho slovenská inscenace dalšího Čechovova díla, Platonova, získala v Nitře cenu Dosky pro objev sezony 2002/03. Genetovy Služky jsou už také takřka klasické absurdní drama, inspirované skutečnou událostí. Sledují vztah dvou služek k jejich paní a jejich hry na madam až k závěrečné katastrofě. Premiéra v Národním divadle v Brně — **Divadlo Reduta** (Zelný trh 4, **Brno**) v sobotu **9. 2.** v 19.00, reprízy tamtéž v pondělí **11. 2.** a **18. 2.** v 19.00.

Gorillas

Ondřej Lipovský vystudoval katedru nonverbálního divadla HAMU v Praze a je jedním z žáků Ctibora Turby. Pohybově-pantomimický talent se však u něho pojí ještě s talentem výtvarným, který zúročil při studiu v ateliéru grafiky na pražské AVU. Má za sebou autorské inscenace i zahraniční zkušenosti. Lipovský také v roce 2001 spoluzakládal divadlo Krepko a podílel se na jeho nonverbálních improvizacích. V Gorillas se však performer na jevišti divadla Alfred ve dvoře zaměřuje na strach, čímž se pomyslně propojí s inscenací Albert se bojí Vojty Švejdy

a Jamese Donlona (viz A2 č. 4/2007). Jenže zatímco Švejda s Donlonem použili podtitul „děsivá pantomima“, Lipovský přitvrdil rovnou na „divadelní kastraci“. Orientální příběh ze starého čínského domu, který bude stát za viděnou i kvůli Lipovského vizuálnímu pojetí inscenace, uvede v premiéře divadlo **Alfred ve dvoře** (Františka Křížka 36, **Praha 7**) v úterý **12. 2.** ve 20.00. Reprízy pak jsou každý večer od středy **13. 2.** do pondělí **18. 2.** (kromě pátku 15. 2.) vždy ve 20.00.

—jb—

film

Africká kinematografie

Je právě v Paříži
K výletu do Paříže láká **francouzská Cinematéka** reprezentativní přehlídkou africké kinematografie s názvem **Africama-nia**. Přehlídka pokrývá celých padesát let africké filmové tvorby a čítá na 80 titulů, mezi nimiž naleznete jména režisérů **Sembene Ousmaneho**, **Désiré Ecarého**, **Souleymane Cissého**, **Gastona Kaborého** a dalších. Dramaturgové přehlídky si kladou otázku: jestliže africký film v devadesátých letech skoro zmizel z předních světových přehlídek, lze říci, že se nachází v krizi? Akci doplňuje řada panelových diskusí o minulosti, současnosti a zejména pak budoucnosti filmu na tomto kontinentu, ale také několik workshopů. **17. 1. – 2. 3., La Cinémathèque française, Paříž**, cinematheque.fr.

Ejzenštejn otrásá Ponrepem

Pražské Ponrepo, kino Národního filmového archivu, uvádí **přehlídku nejvýznamnějších snímků režiséra Sergeje Ejzenštejna**, čelného představitele ruské montážní školy. Ejzenštejn svými filmy sice glorifikoval sovětskou společnost a její vůdce, pokud se ale povzneseme nad jasné (a pro nás většinou nepřipustné) ideologie, můžeme dodnes obdivovat modernost filmové struktury jeho snímků. K vidění bude Ejzenštejnov debut **Stávka** (1924; 4. 2., 20.00), tolikrát citovaná scéna oděského schodiště z **Křižníku Potěmkin** (1925; 7. 2., 17.30), ruská revoluce roku 1917 ve filmu **Deset dní, které otrásly světem** (1927; 11. 2., 20.00), družstevní agitace plná erotiky a dvojsmyslů v **Generální linii** (1929; 13. 2., 20.00), nedokončené snímky **Ať žije Mexiko** a **Běžin luh** (1931/1937; 15. 2., 17.30), středověký kníže, jenž brání Rus před evropskými nájezdníky v **Alexandru Něvském** (1938; 19. 2., 17.30), či dva díly **Ivana Hrozného** (1942/1946; 22. 2., 20.00). **4. 2. – 22. 2.** Kino **Ponrepo** (Bartolomějská 11, **Praha 1**), nfa.cz.

—ph—

Šťavnatý Sweeney Todd

Zatímco jeden z nejzvrácenějších kanibalů historie, Američan Ed Gein, posloužil jako inspirace pro několik slavných filmů (matka jako fetiš v *Psycho*, haute couture z ženských kůží v *MLčení jehňátek*), legendární britský zabiják a kanibal Sweeney Todd byl donedávna zvěčněn pouze v úspěšném broadwayském muzikálu. Šťavnatá látka však neunikla pozornosti milovníka bizarností **Tima Burtona**, který se svůj film rozhodl natočit jako adaptaci zmiňovaného **muzikálu**. Sweeney Todd (**Johny Depp**) se na cestě dostane poté, co je neprávem odsouzen soudcem Turpinem (**Alan Rickman**), který navíc znásilní jeho ženu a zavíní její společenský pád.

Ve snaze pomstít se nejen soudci, ale i celé slušné a šťastné společnosti si Sweeney Todd otevře v Londýně malé holičství. Pak již stačí jen ostrá břitva, propadávající se holičské křeslo a spřízněná duše, slečna Lovettová (**Helena Bonham Carterová**), pečící proslulé masové koláče... Obyvatelé Londýna se začnou opájet výrazně lepší chutí oblíbených delikates a nikdo se nepozastavuje nad stále čtenějšími případy tajemných zmizení. Populární britský morytát dostal muzikálový kabát, s čímž souvisí nejen přítomnost celé řady hudebních čísel, ale obohacení legendy o příběh osudové pomsty a tragické lásky. Sweeney Todd je šestou spoluprací režiséra Tima Burtona a herce Johnyho Deppa, který pro svou roli poctivě piloval pěvecké dovednosti, přičemž čerpal inspiraci z nahrávek Iggyho Popa. Film zatím získal dva Zlaté globy (nejlepší komedie a nejlepší herecký výkon v komedii pro Johnyho Deppa) a tři oscarové nominace. **Premiéra v ČR 7. 2.**

—jj—

hudba

Desáté Impro

Desátý díl nepravdivé série představující zákoutí současné neidiomatické improvizace následuje jen pár dní po devátém. Přináší samá osvědčená jména z Česka a Slovenska. **Daniel Toth**, známý z formací Poo a Angakkut, si zahraje s eklektickou brněnskou **Mateřidouškou**, vyznávající kostrbaté, laptopem vyluzované rytmy a zpěváckou a vizuální prezentaci odvozenou z úspěšného image islandské průkopnice Björk. Pražský **Lasonick** v sólovém vystoupení předvede svůj experimentální ambient, vznikající improvizovanou hrou na nejrůznější předměty, skladatel a video-artista **Michal Kindernay** uvede svou kompozici trans*oph, kterou původně vytvořil pro Narozneniny umění, pořádané Českým rozhlasem.

Experimentální prostor Roxy/NoD (Dlouhá 33, **Praha 1**), ve středu **6. 2.** v 19.30.

Vlci v trůnním sále

Wolves In The Throne Room jsou jedním z četných důkazů vítězného tažení od metalu odvozených experimentálních žánrů světem alternativní hudby. Špičky Earth, Sunn O))), Jesu či Boris vyšlapaly cestu dalším seskupením a o kdysi opovrhovaný žánr je nebyvalý zájem i na českých pódiiích, kde se tato móda uchytila téměř stejně rychle jako jinde ve světě. Trio dvou kytar a bicích pochází ze státu Washington a debutovalo v roce 2006 na nemetalovém labelu Vendlus Records. Další album už spatřilo světlo světa prostřednictvím vydavatelství Southern Lord, nejsilnější platformy experimentálního metalu. Žánrový nářez skupina střídá s pomalejšími tempy a ambientními pasážemi, chlapácká klišé a hromady lebek zůstaly, jak se nyní sluší a patří, zapomenuty v minulém století.

Klub 007 Strahov (koleje ČVUT, blok 7, Chaloupeckého 7, **Praha 6**), ve středu **6. 2.** v 19.30.

Osudové osmičky

O novém albu **Jana Buriana** Muži jsou křehcí jsme referovali v A2 č. 5. Pravidelná **Kulturní ozdravovna**, s níž samozvaný felčar již mnoho let cestuje po republice, zasazuje staré písně do nových společenských kontextů a odpovídá na dotazy

publika, má být v letošním roce věnována osudovým osmičkám moderní české historie, večer v komorním prostředí koncertní scény sdružení Unijazz konkrétně roku 1948. Právě jsem se vrátil z Hradu, řekl křehký uzurpátor.

Kaštan, scéna Unijazzu (Bělohorská 150, **Praha 6**), ve čtvrtek **7. 2.** v 19.30.

Bergské pulnoční slunce

„Jsme jako skvělá skupina hrající cover-verze, která zapomněla svůj repertoár a musí znovu všechny písně svých oblíbených kapel napsat znovu,“ tvrdí o sobě bergské duo **Datarock**, které se smyslem pro humor a tempo spájí všechny myslitelné žánry populární hudby do směsi plné braku osmdesátých let a dalších bizarních přísad. Milovníci skupin Devo, Happy Mondays a Talking Hrade vystupují zásadně v tmavočervených teplácích s bílým proužkem a svým koncertem zahájí další ročník koncertní série Midnight Sun Series. **Palác Akropolis** (Kubelíkova 27, Praha 3), v úterý **12. 2.** v 19.30.

—pf—

výtvarné umění

Expresionismus v Olomouci

Ačkoliv je středoevropský expresionismus, i ten reprezentovaný takzvanou druhou generací umělců, nastupujících na uměleckou scénu po první světové válce, jedním z nejatraktivnějších témat uměleckohistorického bádání o středoevropském moderním umění, vážou se k tomuto fenoménu otázky, které dosud nebyly uspokojivě zodpovězeny. K jejich oživení vede kupříkladu výstava *Vzplanutí – Expresionistické tendence ve střední Evropě 1903–1936*, jejíž exponáty pocházejí ze sbírky shromážděné Janem Placákem (Galerie Ztichlá klika, Praha). Sběrka obsahuje přes čtyři sta grafik, kreseb, obrazů a grafických alb či uměleckých knih. Najdeme zde díla všeobecně známých postav výrazného uměleckého směru: Ernsta Barlacha, Lyonela Feiningera, Ericha Heckela, Franze Marka či Maxe Pechsteina, ale mnohá jména budou pro diváky patrně objevem. Například Jan Alster, Josef Eberz, Carlo Mense, Richard Seewald. K výstavě vychází doprovodná publikace s úvodní studií historičky umění Marie Rakušánové (letos získala Cenu Josefa Krásy za nedávno vydanou publikaci o stejnojmennou výstavu Křičte ústa! – Předpoklady expresionismu).

Muzeum moderního umění – Kabinet, Salon (Denisova 47, **Olomouc**), do 23. 3.

Podivný Kelt Knížák

Umělecko-aktivistická skupina Guma Guar s brutálním humorem ironizuje média a náš společenský systém. Seskupení

vzniklo v Praze roku 2003. Nyní však zaniklo, respektive se přejmenovalo na skupinu Milan Knížák. První (a možná poslední) výstava Milana Knížáka se nazývá Podivný Kelt (kurátor Marek Tomin). Můžeme ji navštívit v době, kdy média řeší pseudokauzu nákupu Beuysova díla Automobil pro Národní galerii, aniž by se zabývala celkovou Knížákovou prací, tedy jeho úspěšným znevýznamňováním a provincializací Veletržního paláce a dalších státních výstavních prostor. Pro umělce z Guma Guar, kteří dosud odmítali svá díla prodávat, je Knížák symbolem lásky k moci a politicko-finančního prosazování vlastního díla. Výstava obsahuje „radikální citace“ Knížákova díla z devadesátých let (ukázka nových originálů šéfa Národní galerie byla 2. 1. k vidění v pražské galerii Mánes), je prodejná a výtežek z ní prý bude základem nově založené Ceny Milana Knížáka (něco jako ceny ČEZ 333). Jde o robustně a do detailů inscenovanou slavnou smrt autora (Roland Barthes) MK. **Galerie Vernon** (Janovského 23, **Praha 7**), do 15. 3.

Image je na nic
Slavná pražská Galerie Václava Špály obnovuje svůj provoz výstavou zabývající se vztahem reklamy a umění. Expozice nazvaná 30 % OFF s podtitulem Image je na nic odkazuje ke globálně užívanému reklamnímu sloganu na sladké limonády. V expozici převažují díla českých umělců, například skupiny **Pode Bal, Guma Guar, Internetová generace**. Někteří autoři se k reklamě vyjadřují negativně, až radikálně (guerilla marketing), jiní pobaveně využívají strategií tohoto průmyslu. Dráždivé je okaté propojení reklamy a politiky. Internetová generace například představuje projekt na podporu přímé demokracie, kde si každý může zvolit svého kandidáta na

prezidenta, národní barvy nebo navrhnout, kde bude olympiáda. „Pojali jsme to jako reklamu na politiku, kde vlastně každý politik prezentuje sám sebe, a je to vlastně i reklama na symboly české státnosti,“ snažil se pro Českou televizi zamlžit cíl instalace jeden z autorů Radek Macke. Kurátorem výstavy je Pavel Humhal. **Galerie Václava Špály** (Národní třída 30, **Praha 1**), do 30. 3. **–vl–**

televize

Řím (1/12)
Po velkolepém úspěchu Gladiátora režiséra Ridleyho Scotta se to návraty do antických a ještě dávnějších dob na filmových plátnech jen hemží. Oliver Stone zklamal s Alexandrem Velikým (2004), Wolfgang Peterson se svou verzí eposu Troja (2004), která byla kritizována nejen kvůli historickým nepřesnostem. HBO v roce 2005 přišla s ostrým pohledem na dobu, kdy se o osudech civilizované Evropy rozhodovalo v Římě. Píše se rok 52 př. n. l. a římské impérium se nachází před pádem republiky. Gaius Julius **Caesar (Ciarán Hinds)** se po osmi letech vrací z podrobené Galie společně se zocelenými vojáky, silou, které se i vládnoucí aristokracie začíná obávat. Nad Senátem vládne Gnaeus Magnus Pompeius, jemuž je jasné, že jeho moc po Caesarově návratu klesne. Ledaže by Caesara obvinili z válečných zločinů. Pletichaření a intriky, posílené vydatnou porcí násilí a manipulujícího sexu, vytvářejí věrnější obraz antického Říma, než jsme doposud v televizních seriálech mohli spatřit. Produkce za 100 milionů dolarů (jeden z nejdražších seriálů všech dob) a tvůrci (mimo jiné režisér **Michael Apted**) pracovali na podobě seriálu

s řadou historiků, kteří zajistili jeho historickou věrnost. ČT1, v pátek **8. 2.** ve 22.10.

Tenká červená linie
Režisér **Terrence Malick** za svou dlouhou kariéru natočil pouhé čtyři celovečerní snímky, přičemž poslední z nich – Nový svět (2005; A2 č. 3/2008) – právě běží v rámci Projektu 100 v českých kinech. Svůj předchozí film **Tenká červená linie** (1998) podle předlohy **Jamese Jonese** připravoval tento tvůrce celých deset let. Zdánlivě klasický válečný snímek, odehrávající se v průběhu slavné bitvy o Guadalcanal, je mnohem víc než jen sérií spektakulárních bitev. Je spíše příběhem o pochybách a úprku lidských duší, vnitřních pochybnostech a přírodě, na jejímž pozadí se odehrává mechanické a v každé době nepochopitelné zabíjení lidí. Vojín Witt (James Caviezel) se podobně jako mnoho dalších dostává do pekla druhé světové války, ve které není místo pro rozum a záhy ani pro obyčejné lidství. Před všudypřítomnou brutalitou uniká do vnitřního světa, aby si zachoval alespoň část svého já. Malick k projektu přizval řadu výtečných herců od **Nicka Nolteyho** v roli urputného velitele přes vojáky v podání **Woodyho Harrelsona, George Clooneyho, Seana Penna** či **Adriena Brodyho**. HBO, v pátek **8. 2.** ve 23.45.

Hranice života
Filmografie režiséra **Marka Forstera** nám patrně lehce pozdvihne obočí díky své tematické šíři. Od oscarového dramatu Ples příšer (2001), v němž excelovala Halle Berryová v roli vdovy po popraveném vězni, přes životopis Jamese Matthewa Barrieho, autora Petera Pana ve filmu Hledání Země-Nezemě (2004), až k vědomému pohrávám

ní si s žánrem romantické komedie v Horší už to nebude (2006). **Hranicí života** (2005) si Forster vyzkoušel polohu surrealistického snímku, ne nepodobného filmům Davida Lynche (zejména Lost Highway a Mulholland Drive). Psychiatr Sam Foster (**Ewan McGregor**) se setkává s uzavřeným studentem Henrym (**Ryan Gosling**), jenž trpí pocitem viny za smrt svých rodičů a slýchá hlasy, které dokonce předpovídají budoucnost. Sam se zoufale pokouší zabránit Henryho sebevraždě, kterou si stanovil na datum jednadvacátých narozenin, ale pacientova schizofrenie jako by se pomalu přesouvala i na samotného lékaře. Skutečnost a sen se záhy prolnou a Sam se začne Henrymu až nebezpečně podobat. Filmová hádanka s tajenkou odhalenou v samotném závěru oplývá výtečnou vizualitou, v jádru je ovšem přiznanou šarádou. HBO, v neděli **10. 2.** ve 20:00. **–ph–**

rozhlas

Martin Fahrner na pokračování
Spisovatel Martin Fahrner (1964) vydal v roce 2001 prozaickou prvotinu Steiner aneb Co jsme dělali (Petrov), v níž se zabíral problematikou dětství a dospívání na malém městě. Jeho druhá kniha Pošetilost doktora vinnetouologie, z níž se bude na stanici Praha číst na pokračování, vypráví o třech kamarádech studujících za normalizace pedagogickou fakultu v Ústí nad Labem. Zpočátku se odvíjí jako série humorných epizod ze studentského života, k nimž patří i činnost spolku udělujícího titul ViDr. – doktor vinnetouologie. Absolventy vinnetouologických kursů, zaměřených na znalosti faktů z knih o proslulém rudém gentlemanovi, však čeká brzké prozření do tvrdé reality, v níž smysl pro

čest a pravdu, jak o nich četli v mayovkách, nemají mnoho místa. Mediální pozornost se na Fahrnera soustředila na počátku letošního roku v souvislosti s případem Barbory Škrlové. Četbu na pokračování připravil Marek Horoščák. V režii Radima Nejedlého účinkuje Jan Kolařík. Připravilo brněnské studio. **ČRo 2 – Praha**, od čtvrtka **8. 2.** denně ve 22.05.

Soudobá hudba v rádiu
Hudební fórum z Ostravy je s dirigentem **Petrem Vronským** (1946). Původně úspěšný houslista (vítěz soutěže Beethovenův Hradec 1964) začal dirigovat v roce 1971 v plzeňské opeře. Od sezony 2005/06 je čestným šéfdirigentem Moravské filharmonie Olomouc a působí jako docent oboru dirigování na hudební fakultě pražské AMU. Diriguje světové orchestry včetně Antverpského královského filharmonického orchestru, Berlínských symfoniků, Devlet Senfoni Orchestrası Istanbul, Metropolitan Orchestra Tokyo, Filharmonického orchestru Rio de Janeiro, Mnichovského rozhlasového orchestru, Petrohradského filharmonického orchestru atd. V doporučeném pořadu, věnovaném nové vážné hudbě, nabídne a okomentuje skladby osobností, s nimiž se čtenáři A2 již měli možnost seznámit – finské skladatelky **Kaiji Saariaho** (Orion), viz rozhovor v č. 33/2007, a **Petra Kotíka** (Variations pro tři orchestry), jehož dialog se skladatelem Earlem Brownem vyšel v č. 14/2007. **ČRo 3 – Vltava**, ve čtvrtek **14. 2.** ve 23.15. **–aj–**

aj – Adam Jursa / **jb** – Jana Bohutínská / **jj** – Jan Jílek / **jr** – Jiří Rovina / **pk** – Pavel Kácha / **pa** – Petr Andreas / **pf** – Petr Ferenc / **ph** – Petr Hamšík / **vl** – Vincenc Lichnovský

bublina týdne
Archy s různě objemnými prázdnými bublinami vyšly jako příloha vánočního dvojčísla A2 (51–52/2007), další lze vyzvednout v redakci našeho týdeníku či objednat na její mailové či poštovní adrese (zdarma zašleme). Své přímé zásahy do stereotypních obrazů fotografujte a posílejte na adresu bublina@tydenikA2.cz. Nejlepší přetiskneme v A2 či uveřejníme na webu www.tydenikA2.cz/bublina. **Bublina týdne: Jiří Fencl, Brno**

Návod k využití:
1. odloupněte bublinu,
2. doplňte text a nalepte,
3. vyfotografujte a pošlete do redakce na bublina@tydenikA2.cz. Kam bublinu nalepíte, záleží jen na vás. A2 kulturní týdeník nenese žádnou odpovědnost za škodu, která by případným nezákonným jednáním mohla vzniknout.

AMU: staré rány, nové bolesti

Bezvládí na univerzitě

Akademická půda největší české umělecké školy se otřásá ještě dva měsíce po volbách rektora. Klarinetista Jiří Hlaváč zvítězil s převahou jediného hlasu, a ten se protistraně podařilo zpochybnit. Divadelní i filmová fakulta chtějí opakování voleb, hudební ale hájí vítězství svého kandidáta. A senátoři mezitím odstupují.

FILIP HORÁČEK

Listopadové volby jsou stále živé. „Spory jsou znát a není to moc příjemné. Já osobně nechci stát ani na jedné straně tohoto – politického – sporu, ale jako člen senátu jsem nakonec stejně do dění vtahován,“ říká senátor za DAMU Marek Bečka. Divadelní fakulta spolu s filmovou FAMU nominovaly do voleb dosavadního rektora Iva Mathého. Jenže nakonec tři senátoři DAMU zvedli ruku pro Jiřího Hlaváče, který se sice etabloval jako umělec, ale kolem jeho manažerských schopností vládne nejistota. Hlaváče si navíc coby bývalého děkana HAMU může někdo spojit s podezřelými smlouvami, které jeho fakulta uzavřela s počítačovou firmou JAAP-DATA (viz A2 č. 48/2007).

Ještě před volbou se zdálo, že se někdejší šéf České televize snadno stane vítězem. „Jeho manažerský styl se vyznačuje otevřeným, transparentním a proaktivním jednáním, jaké prospívá akademické a tvůrčí povaze AMU,“ zhodnotil jeho tříleté působení ve vedení školy děkan filmové fakulty Jan Bregant. „Jenže to je právě to, co asi některým kolegům nevyhovovalo,“ dodal. Co to znamená? Mathé dosáhl hmatatelných výsledků: během prvního roku zbavil univerzitu zděděného dluhu 26 milionů,

získal pro ni novou budovu na Malé Straně, zlepšil statut školy v mezinárodním měřítku, zavedl úřad vnitřního auditu a od chvíle, kdy funkci převzal, brojil proti zavedeným pořádkům a byrokracii. Přinesl na školu jiný, přísnější model řízení, a tím si udělal „nepřátele“. Výsledek volby byl překvapující i proto, že nebylo a není dosud jasné, v čem je Jiří Hlaváč lepší. Zřejmě zvítězilo přesvědčení, že uměleckou školu by měl řídit raději umělec než manažer.

Odvolajte předsedu!

Mathé se od počátku díval pod ruce své blízké spolupracovníci, kvestorce Tamaře Čuříkové, ženě s přehnanou autonomií v rozhodování o ekonomickém provozu školy. „Za předchozích rektorů si zvykla ovlivňovat chod věcí víc, než by se na představitelku administrativy slušelo,“ napsal o ní například senátor za FAMU Vít Janeček. To nakonec asi vedlo i k výzvě k její rezignaci. Na škole kvestorka zřejmě douřadovala. AMU do příchodu Mathého neměla řádný rozpočet. Přestože to zákon nařizoval jasně, uváděl se pouze příspěvek ze státního rozpočtu. Ostatní příjmy, zhruba 30 procent objemu všech příjmů AMU (desítky milionů ročně), se zamlčovaly. Částky nikde nejsou doloženy, podrobnosti má v květnu odhalit státem prováděný hloubkový audit. Okleštěný rozpočet předkládala kvestorka Čuříková.

Nedlouho po překvapivém Hlaváčově vítězství se sešli členové akademického senátu DAMU a FAMU a shodli se na tom, že mandát senátora Petra Pachla je neplatný. Tvrzení se opírá o znalecký posudek a je už měsíc předmětem sporů. HAMU nesouhlasí. Kromě toho se sešel Akademický senát AMU a rozhodl o tom, že „mandát minimálně jednoho z volitelů hlasujících o návrhu na jmenování rektora AMU dne 28. 11. 2007 je evidentně a nezpochybnitelně neplatný“. Zneuznaným senátorem je tentokrát Daniel

Strejc, který rezignoval. Nové volby se vyjevují v reálnějších konturách, ale akademický senát nemůže beztestně vyváznout. Jeho předseda Jan Dvořák i šéf volební komise Vít Janeček jsou připraveni rezignovat. „Myslím, že by měl celý senát odstoupit a měly by být vypsány nové volby,“ říká senátor Bečka. O anulování voleb budou muset rozhodnout senátoři, ale v novém složení (již nyní několik z nich odstoupilo a další se chystají). Ministerstvo školství se do věci nechtělo míchat. Zato kvestorka Čuříková opět projevila přehnanou iniciativu. V polovině prosince rozeslala všem senátorům dopis s žádostí o odvolání předsedy senátu Jana Dvořáka. „Je přinejmenším hodně zvláštní, že do této věci zasahuje úřednice,“ komentuje to Dvořák.

Velmi pracovitá kvestorka

To byl zřejmě poslední impuls, po němž rektor Mathé vypsal na její místo výběrové řízení. Oznámil to 8. ledna 2008 spolu s odůvodněním, proč vyzval Tamaru Čuříkovou k rezignaci (odmítla). Důvody vypovídají nejen o skutcích jedné ženy, ale o celém netransparentním systému a byrokratickém škraloupu, který školu léta dusil. Na začátku devadesátých let kvestorka za AMU podepsala nechvalně proslulou padesátiletou smlouvu na pronájem kavárny Slavia. Další nevýhodnou smlouvu uzavřela s Architektonickým ateliérem Pavla Kupky. Dokument zmiňuje platby za pronájem 156 m², prostory přitom měly 204 m². Mathé za deset let (doba platnosti smlouvy) vyčíslil únik přes milion korun. Dlouhodobá smlouva nerespektovala inflaci a podle názoru právníka Miroslava Šipoviče uváděla „velmi nízkou“ cenu. Kuriózní je, že Pavel Kupka jako právnická osoba nikdy neexistoval, takže smlouvy nebyly vůbec platné. Kupkuv bývalý e-mail asi není třeba komentovat – pavel.kupka@amu.cz.

V roce 2005, již za éry Mathého, vznesla kvestorka návrh na prodloužení smluvního vztahu s Kupkou (za stejných podmínek jako dříve), souhlas však nedostala. Přesto smlouvu podepsala, což později udělala znovu.

„Za dobu tří let byl dostatek času k tomu, aby byla paní kvestorka upozorněna na nedostatky ve své práci. Pokud vím, pracovala na AMU dlouhou řadu let a připomínky ke kvalitě její práce jsem nikdy nezaznamenal. A to vzpomínám na éru tří předchozích rektorů. Já ji stále považuji za člověka vysoké pracovitosti i výkonnosti a nemám důvod o tom pochybovat. Nezaznamenal jsem v jejím chování nikdy ani pochybení v rovině etické,“ sdělil vítěz voleb Jiří Hlaváč (HAMU).

„To jsem si nevymyslel až po třech letech,“ reagoval Mathé. Chyby prý každoročně předkládal u takzvaného kulatého stolu. „Kvestorka znala chod úřadu a byla pracovitá,“ vzpomíná, jak jí dal šanci. „Myslel jsem, že to (jiný způsob práce – pozn. red.) ocení, že změni svůj postoj, který byl totální autokratické vládnutí, ale pokus nevyšel,“ vysvětlil rektor, jemuž 31. ledna končí mandát. V bezvládí školu povede Miloslav Klíma. Co bude pak, není vůbec jasné.

Autor je novinář.

zkrátka

Kino Aero již prodalo všechny vstupenky na letošní přímé přenosy z Metropolitní opery v New Yorku, nově se do projektu zapojilo kino Centrál v Hradci Králové. Prvním představením bude 15. 3. 2008 Brittenova opera Peter Grimes. / Britská spisovatelka Joan Bradyová, která v roce 1993 získala Whitebreadovu cenu za román The Theory of War, vysoudila přes sto tisíc liber. Soud uznal, že výpary z blízké továrny na boty způsobily, že je schopná psát už jen podprůměrné thrillery. / Hlavní cenu nakladatelství Albatros za celoživotní práci s dětskou knihou získala spisovatelka a scenáristka Ljuba Štíplová, známá především jako autorka komiksu Čtyřlístek. / Museum Kampa založilo lektorské oddělení, které připravuje kulturní akce pro širokou veřejnost a pro školy. / Kanál HBO odvysílá přímý přenos předávání Oscarů, které se uskuteční 25. února ve dvě hodiny ráno. Promítání pro veřejnost chystají kina Palace Cinemas v Praze, Brně a Bratislavě. / Dne 3. ledna zemřel ve věku 85 let Henri Chopin, experimentální básník, zabývající se mj. zvukovou a jinou netradiční poezií (viz jeho revue OU). / Guillermo del Toro (Hellboy, Faunův labyrint) bude režírovat dvoudílný velkoformátový film Hobit. / Nová webová televize titlepage.tv bude po inter-

netu vysílat debaty o knihách s kritiky a autory. První pořad se objeví 3. března. / Organizace National Book Critic Circle každý týden doporučuje knihovnám pět knih, které by jim neměly chybět. / Byl zveřejněn širší seznam románů nominovaných na cenu Independent Foreign Fiction. Z českého překladu známe Vyměňování světa Daniela Kehlmana, Model Lars Saabye Christensena a Rivers of Babylon Slováka Petra Pišťánka. / Vedení dánské Národní knihovny chce získat originály karikatur muslimského proroka Mohameda. / V Turecku bylo zadrženo třináct lidí, kteří plánovali atentát na spisovatele Orhana Pamuka. / Jedna z prvních „chlapeckých kapel“, New Kids on the Block, se možná vydá na první turné od roku 1994, kdy se rozpadla. / Skupina Gnars Barkley vydá v dubnu své druhé album, které pojmenovala The Odd Couple. / Na hudebním festivalu Masters of Rock ve Vizovicích (10.–13. 7.) vystoupí skupina Ministry, údajně vůbec naposled. / Na divadelní ceny Thálie byli nominováni mj. herci Simona Stašová, Vladimír Kratina a Erik Pardus, pěvec Martin Gůrbaľ, baletní umělci Nikola Márová, Jana Příbylová, Michal Štípa a operetní zpěvačka Pavla Břínková. Ocenění budou vyhlášena 29. března z jeviště historické budovy Národního divadla v Praze. –jgr–, –lb–

Oleg Selivanov

Diptych V

Ptáci

Sova kanárka neporodí.

Na ptáky lepem, ne cepem.

Krkavci sobě lítají, holubi v léčkách vážnou.

Labuť letí po sněhu a hus po dešti.

Páv má peří jako anděl, krok jako zloděj, hlas jako čert.

Malý ptáček mívá křiklavý zobáček.

Starého vrabce plevami neošidíš.

Příslloví

Bronzový lesík bažantího peří.

Bažantí zívnutí, znělé a s výdutí.

Kosi se popelí a snášejí vejce.

Zeleň v zeleni ptačího zpěvu.

Netopýři šijí průhledy podle osnovy posledního drozda.

Sýkorky tloukli do skleněných dutin.

Drozď se oklepl ve vodárenské věži.

Přeložila Jana Klecanová

Severně od šílenství

Pískoviště Miroslava Fišmeistera

„Potomek dvou admirálů, princ jablečných měst...“, tak sám sebe na svých webových stránkách nazývá Miroslav Fišmeister, básnická „štika“ z Brna. Z dnešních mladých básníků drží asi několikerý primát: jeho sbírky vycházejí nejrychleji (čtyři během dvou let), jsou nejobsáhlejší (i přes dvě stě stran), přičemž jejich texty jsou zas ty nejkratší. Možná jsou i jedny z nejoriginálnějších?

JAN ŠTOLBA

Nad sbírkou Miroslava Fišmeistera (1976) *Pískoviště* se mi jako první vjem neodbytně vtírá: i blábolit lze mistrně, výstižně, bryskně, dramaticky. „Při zemi se míhající kos/ mi vlétl do úst/ a změnil se ve strunu harfy./ Protože jsem přišel zpomezi/ stromů.“ Citovaný text je ještě z těch koherentnějších. Ale blábolit – to si žádá upřesnění. Přejde mi, že Fišmeisterovy básně zpravidla „vystartují“ jako bláboly, tedy nejsou „o něčem“, nedrží se určitého tématu, nevyvěrají z obrysu chvíle (alespoň ne zjevně), nevyvíjejí se či nepostupují odněkud někam, nesledují zřetelnější myšlenkovou či smyslovou linku. Naopak, vize a spojení „naskákají“ za sebe do veršů, snad trochu na způsob náhodně zadržených okýnek v hracím automatu. Báseň rychle zatuhne – a hotovo, už s tím nelze hnout. Občas z toho vskutku vyjde divoká, nehorázná skrumáž. Často se ale básníkovi, díky jeho podivuhodnému daru uvnitř svatě mnoho-

směrné nepozornosti vteřinově zpozornět, urodí pod rukama zvláštní miniatura, až uhrančivá svou disparátností, již protнула vertikála překvapivě přesného zaostření. Původně zcela vykořeněný text najednou s přehledem vybere prudkou zatáčku.

Básně Fišmeisterovi „odsypají“. *Pískoviště* je již jeho čtvrtou sbírkou, přicházející po knihách *Ten stolek je nízký!* (2005), *To okno je malé!* (2006) a *Aspoň že postel je pohodlná...* (2007). Přičemž první knihy mají každá dobře kolem dvoustovky stran (!) a opus nejnovější stránek sto třicet dva. Uvedme to ale na pravou míru: většinou básníkovi jeho texty vyjdou na čtyři pět veršů, někdy ale i jen na verš jeden, krásně osamělý: „Racek se brodí k dívce.“ První knihy nesly rozkaceně „insitní“ názvy a také *Pískoviště* titulem odkazuje k jisté infantilní úpornosti a svěhlavosti, k území veledůležitých erupcí, kráterů či hladce vyřatých báboviček, jež jsme opouštěvali s tvůrčím nadšením i v nechápavých slzách, že už je čas jít domů. „Na dětské deštníčky prší jinak/ než na deštníky dospělých...“ Tento dováděv podvratný či dětinský rámec Fišmeisterových prudkých her je však rafinovaně matoucí. Ve skutečnosti básník velmi přesně ví, za čím jde. Často se mu z nějaké zprvu až neapnosti podaří vyloupnout přesný obrazný přesmyk, počáteční imaginativní „šílení“ je nečekaně ztišeno a ukotveno významuplnou obraznou juxtapozicí. Provokativně divokým představám je neúprosně v patách pestrá logika vztahů odhalovaných in flagranti, překvapivě přeskupovaných jakoby do „více“ původního, hlouběji pravdivého tvaru. „Za tmou okno –“

Poetismus vyšších obrátek

Začali jsme blábolem, musíme však přiznat, že Fišmeister má ve sbírce i nemálo textů, které jsou jeho pravým opakem, troj- či čtyřverší málem epigramatického charakteru, z nichž některá by básníkovi mohla sloužit za erbovní shrnutí: „Odměnou/ odvážlivců/ bývá/ bláznovství.“ Či méně literátsky: „Ohromen jeřábím tancem./ Moudrost ještě nepřišla.“ Anebo rovnou „po fišmeisterovsku“ doprostřed věcí a zkrátů mezi nimi, kde se básník fyzicky učí splývat s dravým nesrozumitelnem: „Pípající vozíky./ Zahrabat se do oblázků.“ Je tu i pár textů naznačujících až manifestačně autorovu poetiku, ono vskakování jedné představy do druhé, ten „labyrint všepožírajících“ představ či agresivních konfrontací. Je tohle ostatně ještě představivost? Fišmeisterova „představivost“ nám až programově servíruje nepředstavitelné, básník často jako by spíš s něžnou nevinností přihazoval písek do soukolí imaginace a dychtivě čekal, až se celá složitá převodovka zadře a v jednom přesném, byt' nevyzpytatelném punktu se významně zastaví. Tato „polemika s představivostí“, vedená vlastními prostředky představivosti, je možná jedním z výrazných půvabů, který jinak dost disparátní a svěhlavou knihu zachraňuje.

Přestože Fišmeister asi do značné míry píše automaticky (či z vnějších a vnitřních krajin s automatickou neúprosností vybírá), jeho texty mají štěstí v tom, že nevyznívají jako nějaký omšelý, snaživý surrealismus třetího nálevu. Tyto verše nechtějí široce zkoumat podzemní vody podvědomí či imaginárna; jestli se vůbec chtějí zanořit, tak rychle, náraz, nádech a výdech. Fišmeister se nechce napojovat na snové, nadsmyslné niterné mechanismy, ale do jisté míry raději

zůstává vně svých textů; předkládá je sobě i nám s hravou, ale i zaujatou neúčastí, jako by šlo o drobné, napínavé zákusky, galantní nesmysly smyslů či jevů. Texty *Pískoviště* spíš něčím připomenou poetismus vytočený do vyšších, postmoderních obrátek. „Loď, která přiváží balónek. Který nepraskne.“ Jistá nehoráznost je integrální součástí této poetiky, stejně jako některé „líbezné“ momenty (růže, dívka, slunce, milostné „ty“), zasazené ovšem do rozeklaných kontextů.

Snad nejpůsobivějšími se však verše stanou, když se jim podaří nalézt zákrut východní citlivosti, kdy se v jednom či dvou znejistujících vychýleních či spojeních prolne pravda důvěrně stará s pravdou překvapivě novou a tajemnou. „Tato růže je zpoza obzoru/ protože je pro tebe.“ Růže v básních nemám rád. Zde ji však vykupuje paradoxní logika dvojverší, dokonce se tu paradox zdá být britčí, ale i „romantičtější“ právě proto, že je sem vetknuta dávná básnická rekvizita. (Navíc růže jsou ve sbírce málem metodicky zmíněny v dalších nečekaných transpozicích). Ale Fišmeister to umí i méně křehce, s nepatrně drsnější, městsky labyrintičtější příchutí: „Z blízkosti idiomu se dívám/ na balkón, který si pamatuje tvůj úsměv./ Brzo bude podzim.“

Nejistoty autorského „pískoviště“

Tyto drahocennosti jsou ovšem jindy vykoupeny přemírou a bezbřehostí. Přesněji řečeno, jistá bezbřehost oklikou, ale příznačně sákné i do zmíněných přesně vyřatých miniatur. Obdivujeme je, ale vnímáme je spíš jako jasnozřivé zlomky než úhelné kameny; jak určující vlastně jsou pro básníkův svět? Nepovstaly i ony jen z momentálního oslnění, a ne ze setrvalejšího osvětlení? Vedle uhrančivých drobností jsou ve sbírce i místa, v nichž je jinak originální autor přece jen sveden ke konvenčnější lyrice. Jindy zas pasáže krkolomné, ztřeštěné „záhadné“ a přemrštěné, o nichž víme, že jsou takové záměrně a nezbytně, začnou působit i dost únavně. Básníkovo uměle působící, do sebe vmotané „veršopravectví“ dovede být rychle nesnesitelné, sebezálibné. Fišmeisterovi zkrátka někdy na kostce padne šestka, jindy jednička. Nedovedeme si představit, že bychom četli podobné knihy donekonečna. Ostatně tlustou prvotinou *Ten stolek je nízký!*, v níž je frekvence inspirovaných míst mnohem nižší než v *Pískovišti*, jsem se prokousával těžko, s otázkou: kdy se ze sbírky stává snůška?

A jen zřídka asi vnímáme Fišmeisterovy básně jako skutečně osobní, niterné. Nad intimitou tu vítězí extenzivní živel, bezbřehý, nenasytný, spěchající dobýt další území, vyřídít si to zas jinde a jinak s jinými zpříkra nahozenými obrazy. Fišmeisterova poezie je sice bystrá, nadaná originální obraznou intuicí, v jednotlivostech ostrou jako skalpel, celkově ale působí rozevlátě, neklidně, vágně. Ambiciózně chce obejmout jakýsi svět, o jehož hranicích či vnitřním ustrojení nemá ani ponětí. Směle rozhazuje rukama, i když je zároveň vratká v kolenou. Za suverenitou je cítit skrytá nejistota, co že se to na autorském „pískovišti“ vlastně děje. Možná i to dnes platí za svého druhu výpověď.

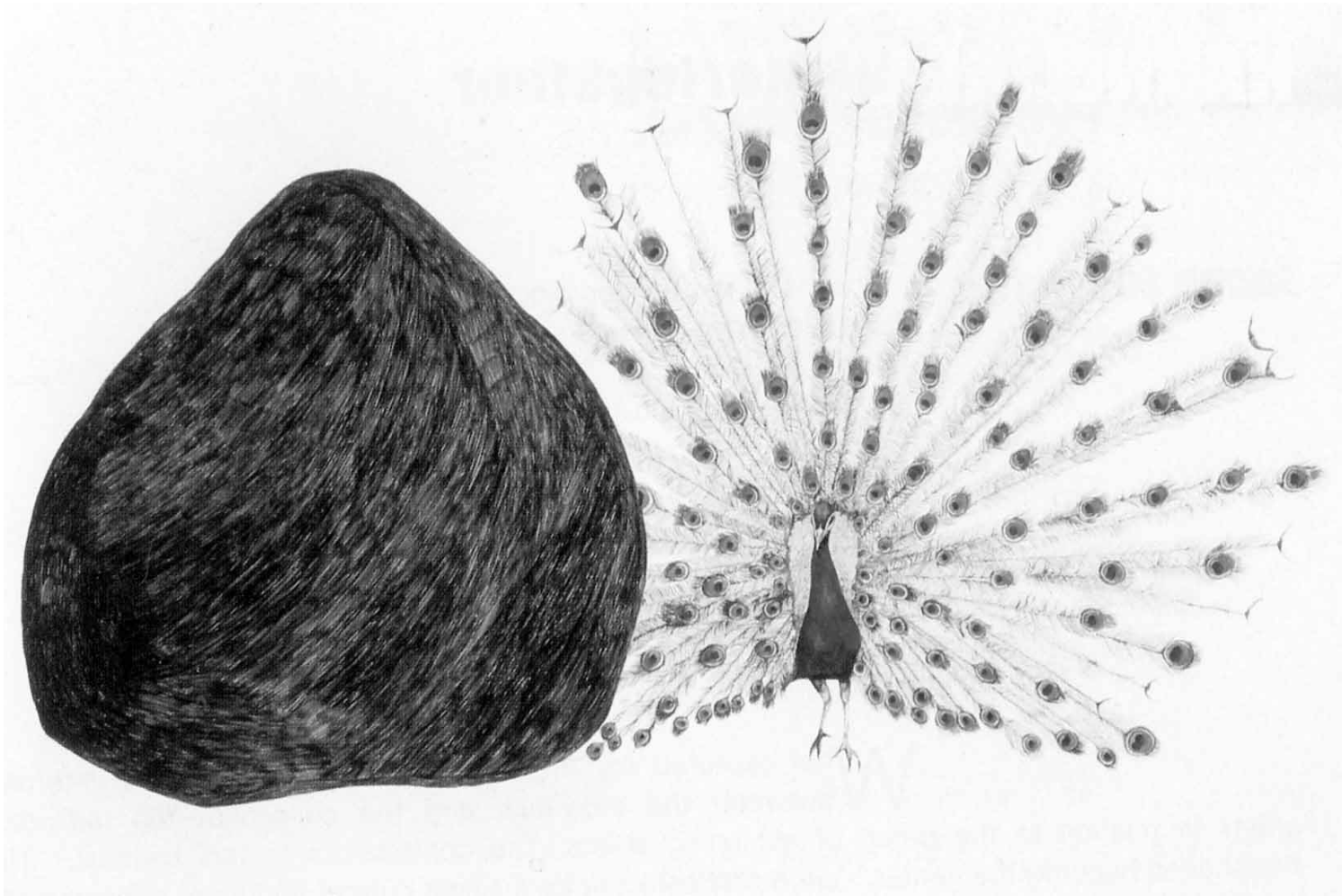
Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Miroslav Fišmeister: Pískoviště.

Pavel Mervart, Červený Kostelec 2007, 132 stran.

Jean Dubuffet: Burnus ve větru leden – duben, 1948

Hanneline Visnesová: Páv, 2003

Lehce a vtipně o smrti

Mandaríni Stanislava Komárka

Joanna Derdowska

Mandaríni jsou v pořadí třetí beletristickou knihou Stanislava Komárka, který je kromě toho známý jako autor naučných publikací, několika svazků esejů i jedné básnické sbírky. Děj zahrnuje období mezi léty 1989 a 2001, jehož kulturně-politické proměny jsou pestrým pozadím pro překvapující události ze života takzvaných intelektuálních kruhů, které zde zastupuje hlavní hrdina, mladý sinolog. Příběh sleduje jak politické rošády na výnosných institucionálních pozicích, tak bizarní profesorské záliby a rozmary či přiblblé vtípky mladých doktorů, přičemž demaskovány jsou i proměnlivé vědecké módy. S jistým opovržením je komentována například mohutná vlna zájmu o genderovou problematiku (paradoxně se však v osudech hlavní postavy výrazně projeví transsexualita i fakt, že pohlaví je možné poměrně jednoduše změnit). Mýlil by se však ten, kdo by soudil, že se jedná o prostý společenský román.

Mayovka z jižních Čech

Vyprávění ani na chvíli neopouští osobitý, ironický smysl pro humor a zároveň klade důraz na absurditu dokonce i v těch nedramatičtějších situacích. V četných slovních hříčkách a svébytné etymologii jiskří decentní erudice, přičemž uplatnění zde nachází také autorova záliba v přírodovědných detailech a zoologických ukázkách: představený svět obývá nejen běžně známé zvířectvo, ale také fantaskní druhy, jako třeba čínská inteligentní kachna-kvítek, komunikující se svým pánem pomocí kreslených japonských znaků, či hominidní domácí mazlíčci démonopitekové.

Významné jsou v textu také projevy magického myšlení. Důraz je kladen na význam snů, přítomná je přiznaná nebo nepřiznaná víra v magické analogie a souvislosti, hrdinové procházejí rozmanitými obřady a rituály, například aplikací magických hub (a to nejen těch halucinogenních). Takové uvažování u představitelů euroatlantické civilizace v poslední dekádě

20. století nevyžaduje obsáhlejší autorský komentář, aby se mohlo chápat jako ilustrace antropologie současnosti. Tento naučný podtext není ani příliš skrýván: samotní hrdinové jsou v románu explicitně označeni jako zájemci o kulturní antropologii, když se během příhody v Petrohradě dostanou do úzkých kvůli přílišnému zájmu o tamní domorodce.

V kaleidoskopu zachycených jevů nechybějí ani literární odkazy, a to také poněkud nečekané – jako když se například hrdinové vydají na návštěvu za stále ještě žijící Annou proletářkou. Skrze neznámou mayovku, kterou si čte hlavní hrdina, se dostáváme i do zákulisí dějin české literatury, a to přímo do rodinného sídla Boženy Němcové.

Naivní vypravěč a smrt

Stanislav Komárek už potřetí vytvořil svět, jehož hlavní hybnou silou je vypořádávání se s osudem. Tentokrát byl větší význam položen ne na mlýn velkých dějin a jejich dopad na individuální osud, jak tomu bylo v několikagenerační sáze *Černý domeček* (Petrov, Brno 2005), ale spíše na fátum menšího, osobního formátu. Opakujícím se tématem je v *Mandarínech* také smrt, která je zde ve většině případů náhodná, předčasná a překvapivá. Od jednotlivých příběhů vypovídajících o smířování se s ní pak vede cesta k jejímu univerzálnímu pojetí, což z knihy činí zvláštní memento.

Příznačnou polohu Komárkových románů určuje také jejich nezaujatý, chvílemi dokonce naivní vypravěč, který se zálibou popisuje i zdánlivě očividné kulturní souvislosti z distancovaného pohledu dítěte či mimozemšťana, nebo možná z perspektivy onoho antropologa současných světů. Tato optika může být čtenáři známá nejen z předchozích autorových knih, ale také například z tvorby Patrika Ouředníka (*Europeana*, 2002) či z širšího kontextu v poněkud odlišné formě z knihy *Vzpomínám si* (Je me souviens, 1978) Georgese Pereca.

Trochu nadbytečný se zdá jedině doslov, v němž autor předem odpovídá na případné námitky kritiků. Je sice napsán stejně půvabně a vtipně jako zbytek románu, ale působí příliš dojmem jakéhosi sebeospravedlnění. Kromě toho, že se zde nachází

několik klíčů k porozumění příběhu (zřejmě pro případ, že by čtenáře nebo kritika nenapadlo, o čem kniha je), a že v dějinách světové literatury už vznikly alespoň dva romány stejného názvu, v interpretační nápovědě Komárek také tvrdí, že román nemá rychlý dějový spád. Dojem tempa bude však nejspíše záležet na individuálním čtení – možná že se děj nevyvíjí jako v akčním filmu, ale postavy prožívají zásadní zvraty v poměrně rozmanitém prostředí (Německo, Čechy, Rusko, Čína...). Snahu vysvětlit rozdíl mezi aktuálním a fiktivním světem omlouvá dohad, že by snad příjemné žánrové propojení Komárkovy esejistické a románové tvorby mohlo otupit čtenářovu soudnost.

Autorka je bohemistka.

Stanislav Komárek. *Mandaríni*.

Host, Brno 2007, 356 stran.

Vyprávěj, je to naposledy

Poslední příběhy Olgy Tokarczukové

Lucie Kněžourková

Tvorba Olgy Tokarczukové je v češtině zastoupena poměrně reprezentativně a mezi překlady nechybí ani zásadní román *Pravěk a jiné časy* (Prawiek i inne czasy, 2006), který loni vyšel v nakladatelství Host dokonce v druhém vydání. Právě díky této oceňované a hojně překládané knize se Tokarczuková dostala do širšího povědomí a stala se skutečně populární autorkou. Tento román ale zároveň rozdělil čtenáře na dva tábory: jedni mají za to, že se *Pravěku* už nic nevyrovná, druzí by přivítali odklon od postmoderních her a univerzalistické mýtotvorby. Ani poslední česky vydaná kniha *Poslední příběhy* (Ostatnie historie, 2004) se nemohla vyhnout srovnání a předomem lze říci, že obstála. I zde se setkáváme s typickými tématy autorčiny tvorby: výrazné ženské hrdinky, tematizace ženského prožívání a pohledu na svět, víra

v přesah každodennosti a přesvědčení, že se každý detail odráží v celku, problematika domova a osobních kořenů na pozadí středoevropské historie i krajiny. Olga Tokarczuková ale přesto dokázala překvapit obratem k současnosti i neidealizujícím pesimistickým pohledem na polskou historii i každodennost.

Tři ženské životy

Tokarczuková patří k autorkám, které k psaní nepudí jen touha vyprávět. V *Posledních příbězích* docenila obyčejné vyprávění, vrátila se k základním lidským zkušenostem a prožitkům a potlačila chuť obalovat své příběhy do vaty zbytečných úvah. I přesto, že hlavním tématem tří dějově provázaných novel, obsažených v jednom svazku, je smrt v různých podobách, nesklouzávají do propasti patosu. Příběhy babičky, matky a dcery zasadila autorka do současnosti a jen ve vzpomínkách přivolává minulé křivdy a chyby.

Historii rodiny si postupně skládáme z útržků, náznaků a drobných příběhů, které přirozeně prostupují vyprávění. Tři generace, tři pohledy, tři životy – jako by hlavní hrdinky Paraskevja, Ida a Mája ani nebyly příbuzné. Jedna přišla do kladského Levinu z Ukrajiny, druhá co nejrychleji opustila rodný dům a usadila se ve Varšavě, třetí cestuje po exotických zemích a s matkou ji spojují jen barevné pohlednice. Babička po všech svých milostných dobrodružstvích zůstala nakonec s manželem v dobrovolném vyhnanství vysoko v kopcích a jeho smrt nesla tak těžce, že ho brzy následovala. Matka se po rozvodu s bývalým mužem stýká jen málo a při pokusu o návrat k vlastním kořenům umírá při autonehodě. A její dcera žije na cestách, zklamaná se upíná ke svému synovi.

Ženský prvek, který v tradičních rodinných ságách zosobňoval trvání a návaznost, zde spíše dělí. Generace jsou si příliš vzdálené a jejich životy se míjejí, odehrávají se paralelně. Důvodem vykořenění je ztráta domova. Cyklický čas rození a umírání má svůj smysl pouze v místě, které vyjadřuje tuto jednotu a kontinuitu: v rodinném sídle. Odchod babičky Paraskevji z poválečného kresového městečka do nově získaného polského pohraničí zpřetrhal rodové vazby a tradice, a nepřímě tak odcizil matku dceři a dceru vnučce. Ida si jako průvodkyně turistů uvědomuje nesmyslnost neustálého tékání a cestování, dokonce s úlevou přijímá vlastní smrt. I pro Máju je smrt vysvobozením, tentokrát ale od svodů tajemného „kouzelníka“, který se jí snaží odlákat syna a připomíná jí její osamělost.

Opuštění ve smrti

Strach v *Posledních příbězích* není vyvolán smrtí, ale pocitem samoty. Setkání s koncem a zánikem vrhá na život nové světlo, nutí znovu se vracet k jeho klíčovým bodům a zvrátům. A vzpomínky rozhodně nepřinášejí uklidnění a smíření. Nepevnost a fragmentárnost světa je spojena s nestálostí vztahů, míst a vlastně i domovů. Smrt zastihuje hrdinky v prudké zatáčce horské silnice nebo na pláži exotického ostrova. Pesimismus *Posledních příběhů* je ale jen zdánlivý. Olga Tokarczuková pouze opustila hrdinky moudré a vyrovnané, zabydlené v prostoru a čase, a pouští se do bolestivější a současnější sondy moderní ženy a role ženskosti ve zrychlujícím se světě, který tradice využívá především v reklamě na zboží všeho druhu. Nevzdala se ale svého poetického jazyka, umění popisu a schopnosti vyprávět. A tak i velmi smutné příběhy vlastně čteme s velkým potěšením.

Autorka je polonistka.

Olga Tokarczuková: *Poslední příběhy*.

Přeložil Petr Vidlák. Host, Brno 2007, 212 stran.

Plaší milovníci lesa

Útěky do krajiny Luboše Vinše

Karel Kolařík

Druhým svazkem literárně-výtvarné edice Imago et verborum, vydávané Galeríí města Plzně, je „krajinný dialog“ Luboše Vinše, básníka z jihočeské Blatné, a plzeňského malíře Václava Maliny. Krajina a její lidské poznávání je celoživotním tématem obou umělců a přátel, a jejich setkání v přítomné publikaci bylo znamenitou volbou. Ukázalo různost i podobnost dvou odlišných čtení přírody. Konfesijní a někdy až proklamativní u Vinše lehce kontrastuje s dojmovým a introvertním Malinovým. Totožná sympatie ke krajině coby útočišti, umožňujícímu vnímavému poutníkovi úplný návrat k prazákladnímu řádu, paměti a citu, současně oba přístupy na ploše nevelké knížky slévá v jeden celistvý výraz.

Útěk ke krásě i nebezpečí

„Krajina je mou svatyní/ mým jitem i stmíváním/ mou náručí/ mou skrýší,“ zaznívá bez okolků v úvodních verších první básně, která publikaci dala název. Právě otevřenost, jasně pojmenovávající postoj lyrického mluvčího k přírodě, je pro Vinšovu poetiku, již do značné míry určuje leitmotiv útěku, charakteristická. Útěk primárně navozuje představu radikální konfrontace s městem. To však do jeho básní proniká jen výjimečně (například prostřednictvím obrazu lovců). Absence očekávatelných městských obrazů, neestetických a agresivně útočících na spanilost přírody, posiluje identifikační ráz této lyriky. Muž zrcadlený širokým horizontem krajiny přijímá odevzdaně bohatství jejích podnětů: krásu i nebezpečí, milostné vzrušení, charakteristickou hudebnost a především paměť uchovávanou nejen v jejích liniích.

Její přijímání pak zákonitě tvaruje i básnický jazyk, do něhož proniká lidová metaforika i nářeční flexe, zpěvná melodika i pravidelný rytmus (příležitostně dramatizující popisné laděné texty). Nadto i v dnešní krajině je možné odhalit její pohádkové rysy. Smrákání na loukách, příšeří usínajících lesů a chladnoucí hladiny rybníků jsou dokonalými kulisami přízračných tragédií, například prozrazaným jen v náznacích milencovým šepotem v sugestivní básni *Útěky do noci*: „kdybys tenkrát Jarmilo/ nevypila tolik rmutu/ nemuselas sama/ chodit do lesa// teď nešťastná chováš/ ve svém klíně smrtku/ mohla jsi tam chovat anděla“. Tuto lidovou stylizaci pak Vinš aktualizuje frekventovanými asonancemi, nahrazujícími rýmy, záluďnými aliteracemi a nepravdělnou strofickou, jimiž zároveň podporuje nevšední hudebnost svých básní.

INZERCE

Milčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
 distribuce www.kosmas.cz

Issam as-Said, Ayşe Parman GEOMETRICKÁ KONCEPCE V ISLÁMSKÉM UMĚNÍ

Přeložil Radovan Lukášek, 598 Kč
 Tato publikace se soustřeďuje na poněkud méně známý aspekt islámského umění, do jisté míry opomíjený, přesto však základní. Využití geometrických schémat jako základu kompozice není jen jeho výlučnou metodou; v různém rozsahu je obsaženo v každém tradičním umění na Západě i Východě. Tento princip se objevuje v gotických katedrálách i v mandalách, jež jsou základem indické posvátné architektury. Nicméně právě v islámském umění byla tato posvátná geometrie rozvinuta v obrovském rozsahu a s hlubokou vnitřní logikou.

Vychází ve spolupráci s nakladatelstvím Půdorys.

Jan Hisek: Cesta do nebe, 1993

Vyznání se pak nejednou mísí s okouzlujícími přírodními, často personifikujícími záznamy, v nichž se výrazně uplatňuje básnickova interpretující obraznost, slučující do genitivních metafor barvitě smyslové podněty s abstrakty. Výsledkem jsou neprodyšné šifry, prorůstající lyrickými scénami a magneticky přitahující různé intertextové odkazy (především k literatuře, výtvarnému umění a náboženství, respektive mytologii). Jejich přítomnost posiluje konfesijní ráz této poezie. Vinšův lyrický subjekt apotrofuje své hrdiny, vyvolává ozvěny svých dřívějších estetických okouzlení a nastiňuje možné podobnosti mezi nimi. „Kam až trýzeň dohnala tě/ Vincente,“ hořce probouzí stín svého inspirujícího blízence.

Chodec v krajině

Oproti vroucně se vyznávajícím básním Vinšovým stanuly v knize reprodukce maleb Václava Maliny. Malíř sem zařadil především své oleje a olejové pastely vzniklé po roce 2002, ale objevilo se zde i několik prací z předcházejících desetiletí. Klíčovým bodem Malinových obrazů je chodec v krajině. Ten ovšem nemusí být pokaždé explicitně zachycený. Malina svého poutníka morfologicky sblízuje s okolním prostředím, až se stává jeho nedílnou součástí. Na plátně či na papíře nejednou působí jako oživený, rozpohybovaný fragment neživé přírody, má tvar skaliska či stromu, slunečními paprsky nasycené mlhoviny nebo naopak nepřítomně vrženého stínu. Tělesná spodoba, někdy vyjádřená krystalickým, jindy amorfním (na světelných kvalitách prostoru postaveným) tvaroslovím, reflektuje jeho vnímavé přibližování se k ní.

Útěky do krajiny jsou zdařilým představením dvou osobitých umělců z jihozápadních Čech, kteří reprezentují jeden mocný proud v tamním umění. Pro příklad: krajinu jako své osudové téma zpracovává ve svém lyrickém i kulturně historickém díle strakonický básník Ondřej Fibich, její duchovní rozměr ve své lyrice reflektuje strašinský kněz František Xaver Halaš a jako svět rovnocenných tragédií a grotesek ji ztvárňuje v pozoruhodných grafických listech klavírovský výtvarník Ladislav Sýkora... Osobně věřím, že se časem tato významná větev současného českého písemnictví dočká adekvátního zhodnocení, které by mohla představovat například antologie založená na podobné komunikaci výtvarného a slovesného jako recenzovaný svazček.

Autor je bohemista.

Luboš Vinš – Václav Malina: Útěky do krajiny.

Galerie města Plzně, Plzeň 2007, 192 stran.

Apokryfní příběh lásky

Miro Gavran reinterpretuje starozákonní knihu Júdit

Pavel Šidák

Fascinace biblickými příběhy prochází celými dějinami literatury; nově se objevuje u současného chorvatského spisovatele Mira Gavrana (1961), který si vybral příběh starozákonní deuterokanonické (tj. také, jež není vždy součástí kánonu) knihy *Júdit*. V ní se vypráví o ovdovělé, krásné mladé židovce Júdit z města Betúlie; když před jeho hradby přitáhne pod vedením vojevůdce Holoferna armáda asyrského krále Nabuchodonozora, aby město ovládla a vnutila mu svého vládce jako boha, vejde Júdit lstí do Holofernova stanu a zabije jej; tak zachrání Betúlii i celý židovský národ.

Bible a apokryf

Základní příběh knihy biblické a Gavranovy se shoduje: *Judita* je v tomto ohledu typický apokryf, který nemění zápletku, ale dokresluje to, co v původním textu není řečeno, a zásadně tak mění celkové vyznění. Biblická Júdit i Judita Gavranova odcházejí do Holofernova ležení se strachem; Júdit však sama ze svého vnuknutí, Judita na pokyn nejvyššího kněze. Zatímco biblická Júdit stráví s Holofernem jen jednu noc, během níž se Holofernés opije a ona jej k ránu zavraždí, Judita Gavranova s ním stráví noci tři – a jsou to noci plné vášnivého milování, neboť teprve Holofernés v ní probudí ženu a ukáže jí, že erotické splynutí muže a ženy může přinést rozkoš. Milostné vzplanutí je oboustranné. K nakázané vraždě se Judita musí přinutit a zabíječ Holoferna zabíjí člověka, kterého miluje. Analogickou proměnu doznává i postava Holofernova: onen biblický je krutou hrozbou židů, Holofernés Gavranův je citově vyprahlý, válkami unavený člověk; vraždí jen proto, že mu to Nabuchodonozor nakázal a vojáka z něj udělala doba a výchova (argumentace připomíná apologetiky Kohoutovy, např. *Hodiny tance a lásky*).

Gavranovo pojetí logicky mění i Juditin další osud. Protože s Holofernem hřešila, je odsouzena žít nadosmrti uvězněna v Chrámu a hrát roli světice (tj. Júdit, jak ji známe z *Bible*): „stala jsem se legendou (...) stala jsem se něčím, čím nejsem“. V osamění sepi-

suje pro potomky svůj život, a celá Gavranova kniha je tudíž stylizována jako autobiografie. Jako by tak přestávala být fikcí a stávala se reálnou komunikací mezi dávnou Juditou a námi jako příjemci tohoto do budoucnosti adresovaného listu. Tento trik navíc umožňuje smysluplně skloubit simultánní existenci *Judity* jako reálné výpovědi hlavní hrdinky a knihy *Júdit* jakožto uměle vytvořené státotvorné legendy.

„Velké“ versus „malé“ dějiny

Zásadní moment, který se v *Juditě* vyjevuje, je rozdílné vyznění téhož příběhu viděného v kontextu „velkých dějin“ (biblická kniha *Júdit*) a v kontextu „malých“, každodenních dějin (*Judita*). Text se proměňuje a žánrově dějepisná kniha s hrdinským a elegickým podtónem se mění v intimní tragédii. To, co se z pohledu historického jeví jako zásadní, historii tvořící epizoda, ukazuje se jako věc zakotvená spíše v každodenním, emočním (a v případě *Judity* i sexuálním) světě konkrétního jedince než v historické, resp. náboženské nutnosti. Biblická Júdit se tak z Bohem vyvolené, hrdinné ženy, která je jen dílčím nástrojem Hospodinovým v jeho plánu s Izraelem, mění v svébytnou, psychologicky vykreslenou hrdinku, u níž je dějinná perspektiva potlačena jedinečnou perspektivou životní.

Odlišný rastr, jímž je příběh viděn, s sebou nese i zásadní změnu koncepční: je-li *Júdit* obranou a oslavou židovství, je *Judita* k témuž dosti kritická. Zatímco zbožná Júdit si s sebou k Holofernovi nese vlastní košer potraviny, aby mohla i tam dodržovat Hospodinovy příkazy, emancipovanější a svébytnější Judita jí, co dostane; pro Júdit je Holofernés i zblízka jen nepřátelská obluda, Judita se dívá, jak se k ní, ženě a navíc vdově, Holofernés hezky chová, atd. Motivické posuny měnily jen místa, která v *Bibli* nejsou specifikována; tento rys však *Juditu* od *Júdit* oddaluje zásadně.

Judita je sevřená novela s výbornou gradací. Archaizující jazyk originálu se však do češtiny nepodařilo převést dokonale; ač se překladatel v poznámce odvolává na inspiraci jazykem Bible, zbývá mu z něj v zásadě jen invertovaný slovosled; bibličtině neodpovídá lexikum ani biblické kolokace. K tomu se řadí i další drobné chyby: špatné přechodníky a koncovky (výdechy a nádechy vrátili...), opakované chybné uvozovky, přehlédnutí typu Benjamin x Benjamin atd.

Autor je redaktor Světa literatury.

Miro Gavran: Judita. Přeložil Jaroslav Otčenášek.

Dauphin, Praha 2007, 109 stran.

Pátrání po počátcích umění

Interpretace jeskynního malířství

Po více než sto letech hledání významu paleolitického jeskynního umění přišel na konci osmdesátých let David Lewis-Williams s novou teorií. Ta je nyní dostupná v českém překladu.

MIROSLAVA ŠNYRCHOVÁ

David Lewis-Williams, emeritní profesor kognitivní archeologie a zakladatel Rock Art Research Institute na University of Witwatersrand v Johannesburgu (JAR), platí dnes za předního znalce skalního umění jihoafrických Sanů („lidové” Křováků). Ke konci osmdesátých let opustil svou výsostnou doménu a přešel k interpretaci jeskynního umění mladého paleolitu franko-kantabrijské oblasti. Zatímco všechny předchozí teorie „vybublaly” – ačkoliv právě jedna z nich (teorie lovecké magie) v povědomí široké veřejnosti zapustila nejhlubší kořeny –, zdá se ta Lewis-Williamsova (teorie šamanismu) nejpřijatelnější. O tom, s jakým ohlasem se jeho myšlenky setkaly, svědčí i spolupráce s Jeanem Clottesem, mezinárodně uznávaným expertem na jeskynní malířství (výzkumy v nedávno objevených jeskyních Chauvet a Cosquer), na knize *The Shamans of Prehistory. Trance and Magic in the Painted Caves* (New York 1998).

V knize *Mysl v jeskyni* postupuje Lewis-Williams krůček po krůčku v rozplétání hrozi-
vého klubka otázek, které se týkají počátků našeho lidství („Proč lidé v období mladého paleolitu cítili potřebu výtvarně se pro-

jevovat a hlavně, co je přimělo k tomu, aby ve skrytu temných jeskyní zobrazovali své vnímání světa?”). Začíná, jak už je zvykem, historií objevování umění mladého paleolitu, mohutným úderem Darwinových prací na teorii evoluce a tím, jakou radikální změnu obojí vyvolalo v našem uvažování o sobě samých a o vnímání našeho místa v přírodě a dějinách. Předkládá a zároveň hodnotí řadu interpretací paleolitického parietálního umění, které postupně nabídli různí autoři.

Pocit nadřazenosti

Počátky umění se většinou kladou do období před 30 000 lety. Z této doby již máme stoprocentní důkazy o jeho existenci: aurignacké řezby z jižního Německa (Vogelherd či Hohlenstein-Stadel) a velkolepé malby jeskyně Chauvet (Ardèche). Předpokládá se, že za jeho zrod je zodpovědný anatomicky moderní člověk (*Homo sapiens*). Proč ale právě v Evropě a v této době? Když první moderní lidé přicházejí před 40 000 lety do Evropy, přicházejí do dominia neandertálců (*Homo neanderthalensis*), s nimiž „po boku” žijí 10 000 let a dochází mezi nimi

k „akulturacím”. Lewis-Williams přisuzuje starší neandertálské populaci nižší stupeň tzv. primárního vědomí a té naší tzv. vyšší vědomí (možnost rozvíjet obrazotvornost a vytváření představ a jejich fixování). Předkládá jednu z možností vzniku umění jako vymezení vůči „těm druhým” – že by první pocity lidské nadřazenosti? Nebo se jako nadřazení nad neandertálci cítíme až v 21. století (v současné době se *Homo neanderthalensis* považuje za samostatný druh)?

Jeskynní obrazy jako záznam halucinací

Ve změněných stavech vědomí, které jsou mimo jiné dobře vědecky vysvětlitelné (i k tomu se autor ve své knize dostává), šaman putuje do „říše duchů” a zakouší vedle somatických halucinací především halucinace zrakové. Ty se obvykle dělí do tří stadií. V prvním stadiu lidé, a to bez rozdílu, z jakého kulturního, geografického či časového kontextu pocházejí, vidí geometrické obrazce (tečky, mřížky, vlnovky...). Ve druhém stadiu se snaží těmito obrazci porozumět tím, že je zpracovávají do podob předmětů známých z každodenního života – zde se již objevuje diferenciace napříč kulturami. Přechod do třetího stadia většina lidí pociťuje jako cestu vírem. Vize třetího stadia mají svůj původ v paměti a jejich „zakusitelé” je vnímají jako skutečné a stávají se jejich součástí – typická jsou theriantropní zobrazení (napůl lidská, napůl zvířecí).

Takových možných entoptických fenoménů se v paleolitických obrazových galeriích nachází velké množství. Dříve byly některé z nich vysvětlovány jako pasti, jiné zůstávaly záhadou. Také theriantropové jsou zde k nalezení, ačkoliv již ne v tak hojném počtu – jako jeden z nejznámějších příkladů lze uvést Čaroděje z Les Trois-Frères (Ariège). Zachycení průchodu oním vírem pak autor demonstruje na malbách v jedné z částí jeskyně Lascaux (Dordogne).

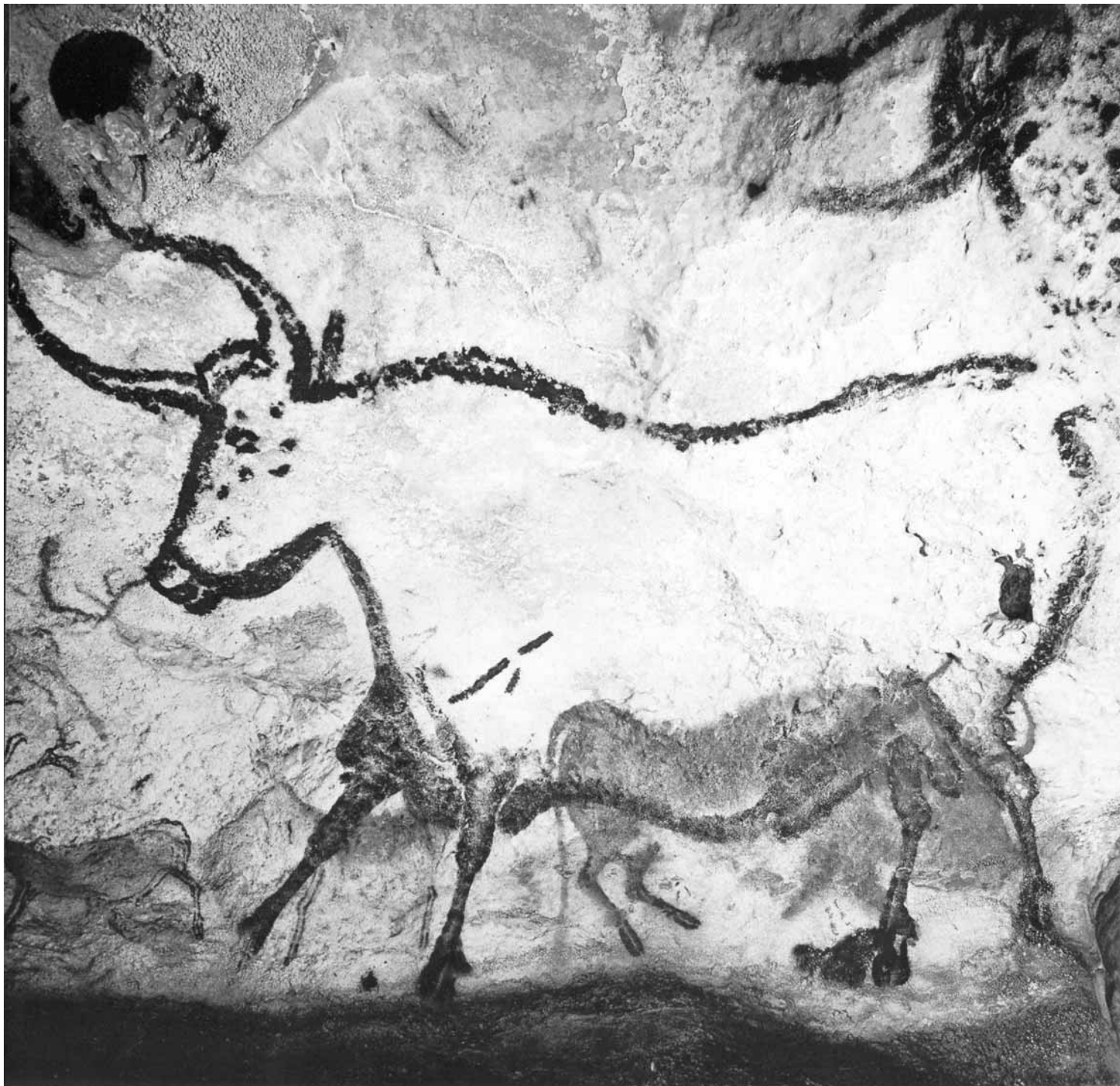
Nevyužitá příležitost

Úzké geografické vymezení paleolitického monumentálního umění (franko-kantabrijská oblast) a jeho neexistence na území českých zemí způsobily, že jeho reflexe domácími badateli byla jen minimální. Jedinou výjimku představuje profesor Jan Jelínek, budovatel brněnského Pavilonu Anthropos, jehož provoz byl zahájen výstavou *Umění skalních maleb prvobytné společnosti* (1961). To se odrazilo nejen na absenci české původní publikační činnosti, ale i překladů zahraničních titulů. Proto pro milovníky paleolitického jeskynního umění je vydání knihy *Mysl v jeskyni* událostí. O to víc zamrzí, jak se s vydáním knihy vypořádalo nakladatelství. Na první pohled je znát, že překladatel s podobným textem dosud neměl žádnou zkušenost (například doslovné překlady, kdy není brán ohled na zavedenou českou terminologii). Nelze ale svalovat vinu na překladatele; je až záhadou, proč nebyl přizván ke spolupráci některý z českých paleolitiků. Nakladatelství Academia tak promarnilo možnost vydat knihu v podobě hodné jeho jména.

Autorka studuje dějiny umění, archeologii a historii.

David Lewis-Williams: *Mysl v jeskyni*.

Vědomí a původ umění. Přeložila Alena Faltýsková. Academia, Praha 2007, 402 stran.

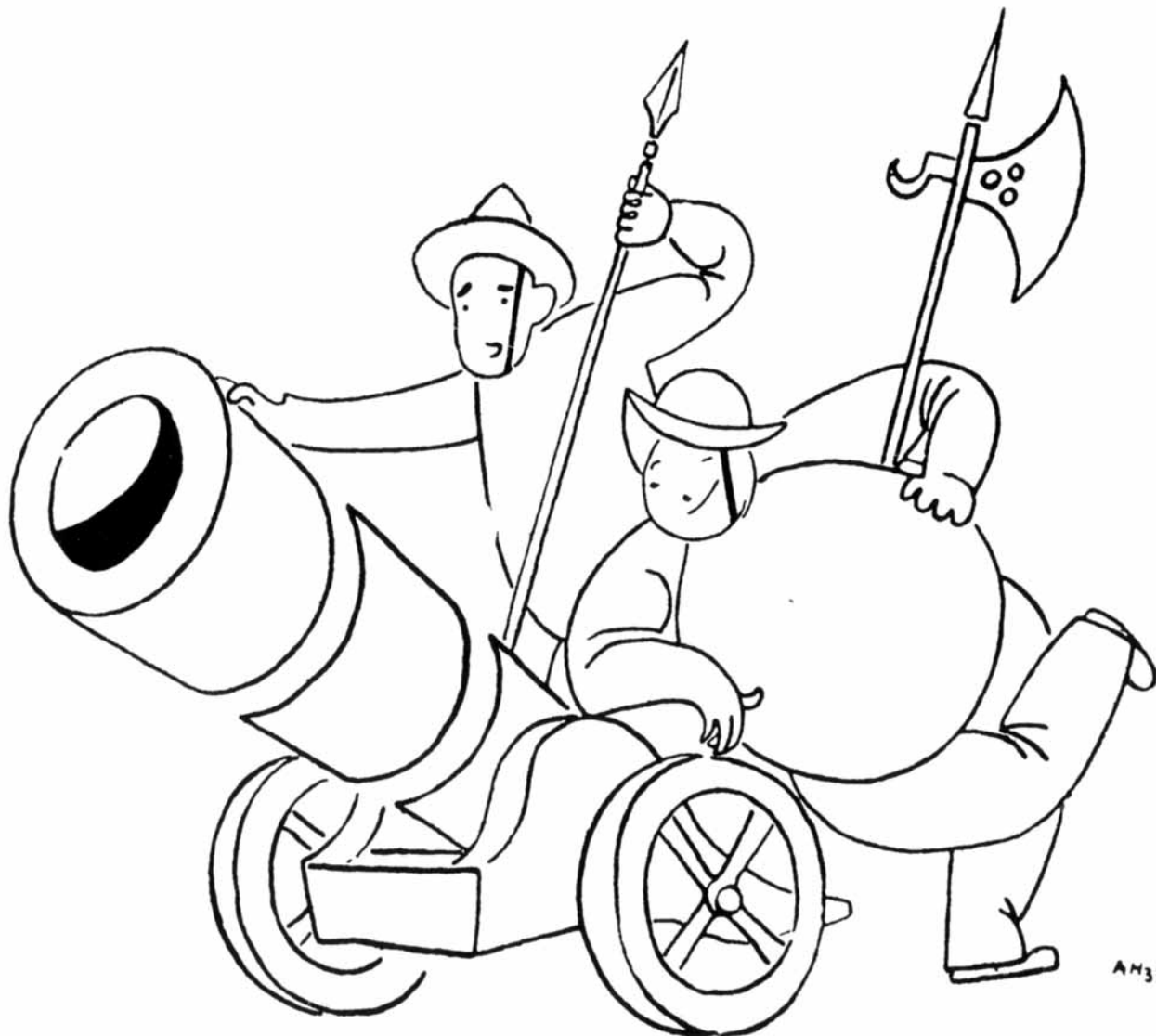
Býk namalovaný na starším obraze zubra. Asi 15 000 – 20 000 př. n. l. Jeskynní malba, Lascaux, Francie

Sancho Werich a Quijote Voskovec

Korespondence jako dílo

Nejdůležitějším svědectvím dopisů je nahléd, kulturní a životní nivó jejich autorů. A také jejich přátelství.

PETR VYDRA

Jiří Voskovec a Jan Werich. Kresba Adolf Hoffmeister, 1937

INZERCE

JINÉ CESTY K VĚCNOSTI ALTERNATIVE WAYS TO OBJECTIVITY

Galerie hlavního města Prahy / City Gallery Prague
Městská knihovna / Municipal Library

21. 12. 2007 – 23. 3. 2008

BOLF Josef (1971), CZESANÝ Jonáš (1972), ČERNÝ Filip (1975),
DAVID Dalibor (1972), FARMANOVÁ Jana (1970),
GAŽIOVÁ Ladislava (1981), HOLCOVÁ Veronika (1973),
HOŠEK Jakub (1979), HUDEČEK Aleš (1973),
KW (1959), MALINA Petr (1976), MATOUŠEK František (1967),
NEBOROVÁ Anna (1968), NIKITINOVÁ Alice (1979),
NOVOTNÝ Jaromír (1974), PASTRŇÁK Petr (1962),
PETRBOK Jiří (1962), PÍSAŘÍK Petr (1968), PITÍN Daniel (1977),
POLÁCH Miroslav (1980), SEDLECKÝ Zbyněk (1976),
SALANDA Robert (1976), ŠMÍD Pavel (1964),
ŠPAÑHEL Jakub (1976), ŠTECH Adam (1980), TYPLT Lubomír (1975)

Jistou literární událostí sezony, kdy fandovství pro V + W u četných publicistů nebylo lze přehlédnout, se stalo vydání korespondence Voskovce a Wericha v dosud dvou dílech plánované trilogie. Jen málokomu se povedlo potkat se tak jako jim, aby vzniklo něco nikoli jen jednoho či druhého, nýbrž společné obou. – Ta věta je protkána jejich vlastními neoznačenými citáty. Leckde dále na to už nebudu upozorňovat, neboť si také myslím, že ledacos od nich a z nich přešlo do našeho jazyka nejen vědomě, jako „lano-li nenapne-li se“, ale uchytilo se co styl, způsob nebo i úzus. Těžko dnes říci, za co jsme jim v češtině a humoru vděční z doby jejich meziválečného a krátce i poválečného působení u nás. Vždyť Jiří Suchý k předmluvě k Schonbergově knize *Osvobozené* napsal, že objevili nový humor. Domnívám se, jako by v tomto edičním počínu něco ke svému dílu přidali, jako by V + W přišli opět s něčím novým. Pro čtenáře dvou svazků jejich korespondence už není zatěžko používat v řeči, ať už slovem či písmem, jejich hravé anglicismy a latinismy a zdá se ke slávě a *exploataci* V + W, že opět něčím určují tón a jsou ve flóru, tak trochu, jako když oba dělali divadlo ve Vodičkově ulici. Z dopisů samých víme, že to se také postupně stalo jedním z jejich dalších zamýšlených účelů a efektů. Tady se nám dělá dobré místo ke vstupu do dopisů samých a k naturelu lidskému i autorskému jejich pisatelů. Představa jich dvou a jejich hlasů tu může být vodítkem. Snadno. A krásně. Byli to přece autorští herci, kteří uměli psát právě pro čtení či vyslovování nahlas. (Nemálo o tom svědčí Jiří Brdečka, jehož věty do scénáře *Císařova pekaře...* vypadaly lépe než Werichovy – tedy až do okamžiku, než někdo jedno a pak druhé vyslovil nahlas.)

Rozdíly mezi V a W

Zdá se, že Voskovec a Werich byli rozděleni tak trochu na Dona Quijota a Sancha Panzu. Srovnání je nadsazené, protože Voskovec je o poznání atletičtější typ než leptosomatický Quijote; je nadsazené, ale nikoli přibližné. Voskovec sám zmiňuje, že svou fyziognomií na jevišti připomínali Prahu určenou jednak gotikou a jednak barokem. Voskovec daleko radši a ochotněji na papíře vše verbalizuje, je mu to samo realizací. Zmiňuje, ba rozvádí zárodky nadějí, plánu; popis reality mu není výčtem či sumou, nýbrž interpretací a realitou svého druhu. Werich se do jisté míry chová jako pověstný (přímo archetypální) Sancho; co není nutno zmínit, nezminí, vyjadřuje se leckdy lakonicky, aniž by na rozdíl od Voskovce – při volbě obdobného slohu – uvozoval, že teď to bude lakonické. Sancho také spravoval věci, jen když to bylo potřeba, proč by to jindy také dělal! Voskovec oproti tomu (aby se nám celá čtveřice pěkně prolínala a doplňovala) je mužem koncepcí, prohlášení, analýz. O to dojemněji působí, když Werich Voskovcovu verbálnost trochu převezme a jme se také rozvádět a rozepisovat, kvůli svému příteli. Ona schopnost dostat se někam nad sebe, do společné krajiny přátelství a vyměňovat si statky svého ducha, ale i styl, je velkým zážitkem z předložených dopisů. Nechávají nám také trochu nahlédnout do jejich spoluautorské kuchyně.

Dopisy se stávají dílem

Zdá se, že skutečně a více se Werich investuje tam, kde sám pochopí a pojmenuje (tím prvním je vskutku on), že právě ony dopisy se nyní stávají jejich dílem. Oba si tedy uvědomují, že zde je mnoho materiálu pro jejich vlastní nějaké příští zpracování,

ale také že dopisy jsou tvorbou samy o sobě. Po tomto zjištění se jejich vůle k řečnosti vyladí na podobnou hladinu. I když rozháranější a náladovější Werich svému příteli jednou roztomile laje: „Drahý kouzelníku Žito, ta tvoje itemizace mě jednoho dne ubije.“ Naráží na Voskovcovo strukturování některých dopisů do jednotlivých ITEM, u kterých chce, aby se jich dialogičtější a více přeskakující Werich držel ve svých reakcích a odpovědích. Pokud však jde o řeč mluvenou, přináší korespondence svědectví o tom, že primát v mluvené řeči držel naopak většinou Werich. Byl to nejspíš výsledek jejich jevištní praxe – či naopak. O Voskovcovi se opravdu říkalo, že byl jedinečný v tom, jak Wericha dostal do nálady, jak ho zkraje jejich vstupu na scénu rozehrál, prý jako medvěď, který přivede medvěda a ten po čase předvede své kousky. (Toto je konkrétně svědectví a ostatně i metafora Ivana Vyskočila.) Wericha i z filmů a nahrávek známe jako toho expresivnějšího, Voskovec je ten uhlazenější. Werich tedy dosvědčuje, že tak nějak musela probíhat a vypadat i jejich setkání během Voskovcova exilu: „Napiš mi, co budeš dělat. Máme si ještě dopovědět moc věcí, a já jsem si usmyslil, že příště si zalepím hubu leukoplasty, abych tě pustil ke slovu.“ Ve svazku následujícím o tom píše Voskovec Zdeně, Werichově choti: „Stará proporce našich rozhovorů se nezměnila: na každé dvě a půl slova moje vydá (Werich) průměrně dvánáct svých, někdy více.“

Autor je rozhlasový moderátor, divadelní dramaturg a stand up komik.

Jiří Voskovec a Jan Werich: Korespondence.

Akropolis a Nadace Jana a Medy Mládkových, Praha 2007, I. díl 351 stran, II. díl 504 stran.

Konec obrozenců v Česku?

Anketa filmových odborníků o smyslu a podobě Projektu 100

Projekt 100 byl typickým jevem filmové kultury devadesátých let, která se snažila uvádět léta nedostupná díla širší veřejnosti. Jakou podobu by měl mít v novém miléniu? Různé pohledy přináší pětice filmových odborníků, kteří tak doplňují hlavní rozhovor tohoto čísla.

1. Jak byste zhodnotil uplynulých 13 ročníků Projektu 100 a v čem si myslíte, že je tento projekt ve srovnání s ostatními festivaly a přehlídkami u nás jedinečný?
2. Prozatímní dramaturgie Projektu byla podivnou kombinací filmové klasiky a oceněných novinek z festivalů, čímž logicky výběr filmů působil nevyrovnaně. Myslíte si, že by přehlídka měla mít jednotnější, vyhraněnější ráz?
3. Které filmy z letošního 14. ročníku byste vyzdvihl a které naopak nezařadil?
4. Jak hodnotíte odvolání Jiřího Králíka z předsednictví AČFK a co si slibujete od nástupu Pavla Bednaříka do funkce uměleckého ředitele Asociace?

David Čeněk, filmový pedagog a dramaturg (LFŠ, MFDF Jihlava, Febiofest, Film Festival Zlín)

1. Myšlenka Projektu 100 byla bezpochyby záslužná. Alespoň malým dílem se do našeho značně zakrnělého prostředí vnesl duch zdravé cinefilie, tak jak existoval před čtyřiceti lety. Tato iniciativa byla jedinečná, protože se podařilo uvést do běžné distribuce starší filmy včetně snímků z období němého filmu.

2. Především si myslím, že současná podoba projektu již nevyhovuje změněným podmínkám distribuce ani současnému publiku. Projekt 100 měl vzejít z podnětu ministerstva kultury, které mělo jeho realizaci zadat jako úkol Národnímu filmovému archivu (NFA), čímž by konečně obě instituce mohly konkrétně a smysluplně přispět ke kultivaci českého filmového prostředí. Je absurdní, aby soukromá organizace, jako je Asociace, suplovala úkoly státní filmové instituce. Pokud NFA nemá úkol šíření filmové kultury zadaný ze zákona, je to zákon špatný a alibistický, který jen přispívá ke konzervaci NFA a podporuje pasivitu, co se týče propagace filmu. Úspěšnost Projektu 100 byla podle mě tak 40%, protože AČFK nemohla mít kapacitu, aby zužitkovala uvedení filmů do širšího povědomí např. formou průniku do výuky, mediální kampaní spojenou s návštěvou významného hosta či publikační činností. Ve filmově civilizované zemi se stěžejní obnovené premiéry ujme ministerstvo, filmotéka nebo archiv, tamější festival kategorie A či prestižní univerzita a společnými silami se snaží nejširší veřejnosti dílo zpřístupnit. U nás si kromě kratičkého textu v brožuře každý snímek přežíval svým vlastním omezeným způsobem.

Kabinet dr. Caligariho (Německo 1919, Robert Wiene); Zabriskie Point (USA 1970, Michelangelo Antonioni); Obrazy starého sveta (ČSSR 1972, Dušan Hanák). Foto Projekt 100

3. Upřímně řečeno, nerozumím výběru posledních ročníků Projektu, i když ten letošní mi připadá vyrovnanější. Kromě několika prvních ročníků šlo většinou o výběrový mišmaš, který měl možná jakousi vágní spojovací linii, ale ne koncepci.

4. Způsob, jakým AČFK odvolala Jiřího Králíka, považuji za velmi nešťastný a těžko to mohlo dopadnout hůře. Místo ocenění jeho přínosu propagaci filmu v Česku vše upadlo do nepříliš jasně formulovaných obvinění a celá kauza vyzněla jako palácový převrat, i když to možná tak nebylo. Já sám jsem měl spory s panem Králíkem ohledně koncepce některých sekcí LFŠ, ale bez jeho osoby bychom se nikam u nás neposunuli. NFA je již sedmnáct let jednou z nejpasivnějších institucí, ministerstvo kultury na film nehledí, České filmové centrum se drží zuby nehty díky nadšení několika odvážných jednotlivců, takto však nelze propagovat národní kulturu. A Filmová akademie pouze uděluje ceny. Jiří Králík se oproti tomu zasadil o zakoupení řady hodnotných filmů do naší distribuce, rozvířil diskusi ohledně mediální výuky, udělal z LFŠ co do programu náš nejsvobodnější festival, kam jezdili nejzajímavější filmaři a umělci, protože na ostatní festivaly většinou jezdí jen hvězdy, které sice ve filmech vystupují, ale nemají k nim co říct. Od nástupu Pavla Bednaříka si zatím nic neslibuji, ani proti němu nic nemám.

Karel Och, filmový dramaturg MFF Karlovy Vary

1. Jakákoli snaha rozšířit filmovou distribuci o produkty spadající do tzv. umělecké kinematografie je hodná chvály. Jedinečnost Projektu 100 vyplývá přímo z jeho statutu přehlídky putující několik měsíců v roce po českých kinech s možností kdykoli se (nejen) na jejich plátna vrátit.

2. Proti stávající koncepci zásadní výhrady nemám. Výběr filmů několika posledních ročníků shledávám vyváženější než v předchozích letech. Zasazoval bych se o systematické zařazování dokumentárních filmů, a to jak klasických, tak současných.

3. Vrcholy letošního Projektu 100 pro mne představují Nový svět Terrence Malicka a Obrazy starého sveta Dušana Hanáka. Oba jsou již několik let dostupné na DVD, ale zážitek zprostředkovaný diskem nedosahuje intenzity filmového plátna.

4. Jiřího Králíka považuji za jednu z klíčových postav procesu popularizace filmového umění v druhé polovině devadesátých let. Proces doplňování pověstných „děr“ ve filmovém vzdělání není ani zdaleka u konce, ovšem např. poslední ročníky LFŠ ukázaly, že tak nelze činit na úkor kvality zprostředkování diváckého zážitku.

Zdeněk Holý, šéfredaktor časopisu Cinepur, dramaturg Febiofestu v minulých letech

1. Projekt 100 byl výjimečný na počátku devadesátých let, kdy byl hlad po jinak nedostupných archivních snímcích, dnes přístupných na DVD.

4. Jako nutný krok, který vyplynul z dlouhodobě neřešené situace (ekonomické, manažerské dramaturgické) v AČFK, za niž však nenesu zodpovědnost jen Jiří Králík, ale i AČFK a její kontrolní a výkonné orgány. Od Pavla Bednaříka očekávám nalezení nové tváře pro „vlajkové“ projekty AČFK, jako jsou Projekt 100 a LFŠ.

Kamil Fila, filmový kritik – Cinepur, Cinema, aktualne.cz

1. Projekt 100 především reprezentuje vkus střední a starší generace „klubistů“, kteří zažili sedmdesátá a hlavně osmdesátá léta coby estetiky formující období. Odtud vychází představa, že to, co se tehdy u nás promítalo pod kolonkou „umělecký film“, je nejvhodnější i pro generaci diváků, kteří nezažili normalizační období.

2. Tvář přehlídky podle mého měla být mnohem vyhraněnější a jednotnější, protože pak mohla plnit i vzdělávací funkci. Jedním z nejrozmumnějších návrhů, který jsem slyšel, bylo vybrat si pro jeden ročník dva až tři tvůrce a uvést od nich jak známé filmy, tak ty (často neprávem) pozapomenuté či u nás neuvedené. Za nejhůře domyšlené jsem vždy považoval míchání filmů z tzv. zlatého fondu s tzv. kultovními filmy. Druhý pojem je silně svázan s kulturou půlnočních kin sedmdesátých let a poetika filmů v nich uváděných (grindhouse) se zásadně liší od poetiky klasicky chápáných uměleckých filmů (arthouse). V Česku se ke slovu kult ale chybně váže buď něco příliš populárního a masového, nebo duchovního.

3. To právě záleží na tom, co má Projekt 100 reprezentovat. Může být buď autorskou přehlídkou vývoje tvorby jednotlivých tvůrců (například Luise Buñuela či Terrence Malicka)

ka) nebo festivalem expresionistických snímků (a nezůstat jen u Kabinetu dr. Caligariho jako letos) či představit sérii psychedelických snímků ze sedmdesátých let (a ne uvést pouze Antonioniho Zabriskie Point a Jodorowského Svatou horu). Osobně bych polský sociálně-realistický film Náměstí spasitele zařadil spíše do běžné distribuce než do přehlídky, protože pochybuji o jeho potenciálu stát se klasikou.

4. Z osobní zkušenosti na LFŠ můžu říct, že Jiří Králík je typ manažera, který neumí distribuovat práci mezi jiné lidi, jeho nadšení pro věc ale dovede být nakažlivé. Od nástupu Pavla Bednaříka si slibuji právě chybějící koncepčnost týkající se jak programu přehlídek, tak jednotlivých distribučních premiér v rámci AČFK.

Přemysl Martinek, filmový dramaturg (Filmasia, MFDF Jihlava, Febiofest – několik let programový ředitel)

1. Projekt 100 rozšiřuje základní nabídku dostupných filmů nikoliv na několik dní, ale na několik let.

2. Výběr filmů je vždy diskutabilní. I do budoucna by měl být náročný a objevovat věci, které se jinak do České republiky dostanou jen v omezené formě. U výběru filmů bych se zaměřil i na méně známou klasiku a větší žánrovou, stylovou a druhovou pestrost filmů.

3. Nejde o to, jestli jsou ty filmy vybrané dobře, ale o to, jak koho oslovují. Já osobně jsem vděčný za filmy Aquirre, hněv boží, Nový svět a Zabriskie Point, protože je mám velmi rád. Výběr respektuji, jen bych se radši podíval třeba na americké poválečné komedie, první filmy ženských režiserek v Hollywoodu, klasické žánrové filmy s hvězdami nebo na starší francouzské filmy.

4. U Pavla Bednaříka se těším na srovnání programové koncepce LFŠ, která je dlouho příliš otevřená. Podle mě AČFK jako instituce fungovala v posledních letech právě jen díky Jiřímu Králíkovi, o ostatních osobnostech nebylo slyšet. Překvapilo mě, že se o jeho problémech s organizací akce mluví až dnes, když mu to dříve všichni tolerovali. Jiří Králík je bezesporu autorem většiny projektů AČFK, dokázal toho spoustu a takového rozloučení si nezasluhuje.

Připravila Kamila Boháčková.

Projekt 100. 10. 1. – 31. 5. 2008 v českých kinech.

Želvy mohou létat (Írán, Irák 2004, Bahman Ghobadi); Ty, který žije (Švédsko, Německo, Francie, Dánsko, Norsko 2007, Roy Andersson); Aquirre, hněv boží (Německo 1972, Werner Herzog); Svatá hora (Mexiko, USA 1973, Alejandro Jodorowsky). Foto Projekt 100

Michael Gira, padlý Anděl světla

Nové album newyorského barda se vrací do temné minulosti

Michael Gira, bývalý frontman formace Swans, zakladatel labelu Young God a nyní sólový umělec, vydal se svými Angels of Light novou desku *We Are Him*. Vzniklo album, na kterém se z Jekylla chvílemi opět stává Hyde.

KAREL KOČKA

Dr. Jekyll má recidivu. Foto Young God records

Michael Gira je velmi zvláštní a komplikovaná osobnost. Není bezpodmínečně nutné mít toto konstatování podpořené osobním setkáním, síla jeho osobnosti je zřejmá z rozsáhlé tvorby. Nejvýrazněji se do duše publika zapsal jako frontman newyorské postindustriální experimentální formace Swans, se kterou v letech 1982–1996 vydal na dvě desítky nahrávek, většinou kratších EP, mezi nimiž se skví takové perly jako *Children of God* (1987), *White Light from the Mouth of Infinity* (1991) nebo *The Great Annihilator* (1995). Výrazným prvkem v hudbě Swans byla Girova družka a múza Jarboe: svým zdánlivě křehkým projevem zjemňovala hlukové hrany jejich společné tvorby a zároveň svou přítomností vdechovala atmosféře skladeb určitou mystiku a tajemno. Když se v polovině devadesátých let Swans rozloučili dvojalbumem *Soundtracks for the Blind*, pokračovala Jarboe v sólové kariéře. Gira zůstal sám.

Příběhy Malého boha

Vydavatelství Young God, pojmenované podle jedné z EP desek Swans, Gira založil na začátku devadesátých let (mimořadně, podle stejné nahrávky se pojmenovala i švýcarská elektronicko-industriální formace The Young Gods). Jako vydavatel se Gira soustřeďuje na hudební avantgardu, experimentální a žánrově nezařaditelné interprety, kteří jej osloví svou originalitou. Do letošního roku vydal nahrávky mj. Davida Coultera, Windsor for the Derby, Lisy Germano nebo Mi and L'au. Se svým objevem, experimentálně folkovou trojicí Akron/Family, vydal společnou desku v roce 2005; jednou z posledních akvizic je nová, nečekaně rocková deska „freak folkaře“ Deven-dry Banhart. Za každým umělcem portfolia si Gira stojí jako za svým vlastním

projektem, o čemž svědčí jeho osobní zápisky ke každé z vydaných nahrávek. Sám na Young God Records vydal i několik alb podepsaných vlastním jménem. *Somni-loquist* (2000) je záznamem autorského čtení ze sbírky povídek *The Consumer*, která vyšla poprvé v nakladatelství Henryho Rollinse 2.13.61 (u nás pod názvem *Konzument* vydalo nakladatelství Maťa v roce 2003). *The Consumer* otvírá dveře zakázaného pokoje Girova pana Hyde. Obrazy brutality, patologických úchylek, psychického i fyzického mučení, alkoholismu, drogové závislosti, znásilnění, sexuálních zneužívání, incestu, vražd, (sebe)nenávisti a lidského úpadku jsou podávány sugestivně děsivě a nekompromisně nutí čtenáře přemýšlet, kde se vzalo tolik čistého zla, jež je příběhy ventilováno. Není překvapením, že Girovo dětství a mládí nebylo právě prototypem šťastného rodinného života.

Poslední Girova sólová deska *Songs for a Dog* vyšla v roce 2006 trochu překvapivě na malém labelu Lumberton Trading Co. „Místnost je plná sutin, starého nábytku, shnilých odpadků. Uprostřed místnosti zeje obrovská díra, kde se propadla podlaha. Jestli tam spadneme, zlámeme si ruce a nohy a sežerou nás krysy.“ Typická scéna, jíž se ale v tvorbě Girova aktuálního projektu *Angels of Light* publikum nedočká. „Přes rokli mezi našimi domy na ni volám, že ji miluji, ale ona mě přes hukot aut neslyší, vezme si ze stolu žiletku a rozřezává si tvář desítkami dlouhých řezných ran, ústa zkroutená v tichých záchvatech extáze.“ Texty současného Giry končí v té fázi, kdy na svou dívku volá, že ji miluje.

Všichni jsme Gira

Volnou formaci The Angels of Light založil Gira v roce 1997 krátce po rozpadu Swans.

Bez zajímavosti nezůstává jeho původní přání pojmenovat novou kapelu The Pleasure Seekers. Ačkoliv to z důvodů copyrightu nakonec nevyšlo, tato historka pravděpodobně nejlépe ilustruje změnu v Girově zvukovém i textařském manifestu. Odložil masku pana Hyde a vytvořil svět hudebního původu. Ne beze zbytku, lehkostí folkem stále dostatečně experimentálního rocku nezřídka prosákne cynismus, bolest i nemoci současného světa, přesto se Gira snaží především přesvědčit o tom, že jeho úmysly jsou čisté a že v životě, potažmo v hudbě lze najít harmonii a smíření. Na páté studiové desce *Angels of Light* rozvíjí Gira pro projekt typické harmonické a klidné motivy, ale zároveň se lehce dotýká i zvuku Swans – zejména tam, kde hostují jeho staří přátelé. Úvodní skladba *Black River Song* je výpravná a hypnotická, nepochybně jeden z vrcholů desky. Tato, a s ní ještě *My Brother's Man* připomenou svou průrazností Girovu původní formaci asi nejvíce. „I am the God of this fucking land,“ prohlašuje Gira hrdě, ale kvůli apokalyptickému nádechu skladby mu není co závidět. V kontrastu stojí silné písně na pomezí folku a country (*Promise of Water* a zejména vynikající *The Visitor*), ale na „veselou notu“ nehraje žádná. Prosakuje z nich atmosféra a nálado-vost, Girův duet *Not Here / Not Now* se Siobhan Duffy (vzpomínáte na jednoalbový zázrak *Shakespeare's Sister*?) je pro tvorbu *Angels of Light* asi nejtypičtější svou lehkostí a křehkostí. Příjemně překvapí bohaté aranže a „letní“ jemnost v *Sunflower's Here to Stay* a *Joseph's Song*, piano kopírující hlas v *Sometimes I Dream I'm Hurting You* nebo banjo a minimalismus v *Good Bye Mary Lou* a Girova zvláště podaná vulgarity v textu „Mary Lou, fu.. fu.. fuck you...“ Na albu se podílelo množství hudebních osobností a každá mu vtiskla něco originálního. Přátelé z Akron/Family s Girou za jediný týden nahráli základy všech skladeb. Asi nejvýraznějším hostem je Christoph Hahn, který hrál i ve Swans a bubeník a multiinstrumentalista Bill Reifin (hrál v Ministry, krátce také ve Swans, s Robertem Frippem a momentálně s R.E.M.). Netypické je zařazení množství dechů: trombon, trubka, flétna. Phil Paleo (jinak bubeník legend *Cop Shoot Cop* i pozdních Swans) je autorem nejúdernějších bicích na desce. Většina hostů s Girou spolupracovala už dříve, proto jejich vstup do nahrávky nepůsobí nikde rušivě nebo nadbytečně.

We Are Him je dvanáctiskladbová kompozice, jejíž lyrický charakter jasně převažuje nad prvky epičnosti. Bohaté nápadité aranže jsou výsledkem evidentně plodné spolupráce s prizvanými hudebníky. Skladby jsou silné a uvěřitelné, občasné duety příjemně nepatetické. Girův hluboký (a jaksí přitažlivý) hlas vás vtáhne dovnitř, je nakažlivý a návykový. Vyvolává respekt a u fanoušků Swans také mrazení v zádech – některé klidnější polohy mají tendence vzbuzovat dojem „klidu před bouří“, která ale nepřichází, nebo alespoň ne v podobě, jak bouře obvykle vypadají. Albu se dá lehce propadnout, a až pak začíná být zřejmý jeho název. „Let him in/ Through your skin...“ *We Are Him*.

Autor je hudební publicista.

The Angels of Light: We Are Him. Young God; 2007.

INZERCE

Pochod vzpomínek a naděje

Dvoudenní vzdělávací program v Osvětimi pro studenty z Čech, Moravy a Slezska

Pochod vzpomínek a naděje je projekt, který připraví studentům středních a vysokých škol nezapomenutelnou příležitost přesvědčit se na vlastní oči o rozsahu zla spáchaného nacisty. Při besedách s pamětníky těchto událostí mohou společně přemýšlet o tom, jak zabránit jejich opakování.

Připojte se k tisícům účastníků Pochodu živých z Osvětimi do Birkenau v den památky obětí holocaustu 1. 5. 2008

Tento projekt se uskutečňuje za podpory Evropské komise v rámci programu „Evropa pro občany“ a uskuteční se ve dnech **30. 4. – 2. 5. 2008**

Příhlášky je nutno zaslat na Mezinárodní křesťanské velvyslanectví do 29. 2. 2008.

Adresu a další informace naleznete na www.icej.cz

Barokní vznešenost hluku

Zmutovaný varhanní opus Lasse Marhauga

Mohlo by se zdát, že vážná hudba a hluková elektronika jsou naprosto neslučitelná stylová východiska. Improvizací v katedrále v Oslu však dva norští muzikanti z odlišných pólů soudobé hudby dokázali, že střetnutím hluku s duněním varhan může vzniknout velkolepá zvuková mše.

KAREL KOUBA

Norského hudebníka Lasse Marhauga můžeme znát z hlukového dua Jazkamer nebo ze sólových elektronických alb, jimž ve většině případů vévodí intenzivní surový zvuk, produkováný laptopem i nejrůznějšími analogovými tónovými generátory. V loňském roce ale nahrál album, které se z jeho dosavadní tvorby vymyká netradiční majestátností. Na *Grand Mutation* totiž spojil svá tvůrčí východiska s norským sklada- telem, improvizátorem a varhaníkem Nilsem Henrikem Asheimem. Jejich společná improvizace byla nahrána v reálném čase přímo na kůru katedrály v Oslu. Zvuk byl snímán mikrofony rozmístěnými v chrámu, takže z nahrávky je přímo fyzicky cítit rezonující prostor i plastická atmosféra původního prostředí.

Emotivní patos, kterým mnohdy noiso- vá scéna sebe samu definuje, je zde posta- ven do kontextu zvuku jednoho z nejexpre- sivnějších nástrojů – varhan. Ty jsou ze své podstaty nepřenositelné, pevně svázané s pro- středím sakrálních míst a jejich znění u vět- šiny posluchačů evokuje duchovní hudbu baroka. A i na *Grand Mutation* vzniká jaká- si hudba hlubin, která však spíše než barok- ní ornamentalitu připomene dech berou-

cí mohutnost gotických chrámů či drtivou strohost románských bazilik.

Zdánlivě disparátní kombinace několika- úrovňového hřímání varhan, do něhož je vypouštěn praskající hlukově-elektronický smog, je až překvapivě funkční. Sám Mar- haug o vztahu noise k ostatním stylům říká: „I přesto, že nejsem vystudovaný muzikant, neshledávám na spolupráci s muzikanty z odlišných hudebních oblastí nic obtížné- ho. Abstraktní elektronika a noise se totiž podobají bramborám: jako příloha se hodí k mnoha druhům jídla.“ Nutno ovšem podot- knout, že dominantní roli na nahrávce mají varhany a elektronika se jim ve velké míře přizpůsobuje, dokresluje jejich zvuk. Mohutné tóny jsou pokrývány a otepínány zrněním a skřípotem, ostré sinusoidy proti- nají výšky a hluboký strojový hukot podma- lovává chvění nízkých tónů. V určitých polo- hách elektronický pískot nápadně připomí- ná preparované cello nebo housle a mnohdy si vůbec nejsme jisti, z jakého zdroje zne- klidňující podkladové zvuky vycházejí.

Asheim se naopak svému partnerovi při- způsobuje tak, že využívá schopnosti var- han vytvářet několik zároveň znějících, dlou- ho držných tónů a v nejintenzivnějších momentech tak dosahuje masivních zvuko- vých stěn. Jednotvárné dronové plochy jsou ale v jeho sólové tvorbě dost nezvyklé; čas- těji využívá širší potenciál nástroje, což dobře ilustruje například album *16 Pieces for Organ* (Sofa Music, 2002). K elektronice se ale varhany hodí nejen proto, že díky své- mu barevnému zvuku nápadně připomíná- jí pozdější klávesové nástroje vytvořené na elektronické bázi, ale také kvůli tomu, že je to zkrátka stroj.

Klidná síla

I přes svou experimentální povahu a znač- nou intenzitu působí skladby *Grand Muta-*

Lase Marhaug vyrábí hluk. Foto lassemarhaug.no

tion nečekaně tradicionalistickým, mož- ná až klasickým dojmem. Jejich střídme tónové vzorce jsou přesné a průzračně ost- ré, symetrické stupňování a jemná práce s detaily v průběhu plynutí skladeb vytváří dramatický děj.

Podobně symetricky je vystavěna i struk- tura desky, kde pět různých dlouhých skladeb tvoří jakousi pyramidu, na jejímž vrcholu stojí nejkratší skladba Mangaton. Na ploše necelých dvou minut se v krátkých přerý- vavých nápurech střídají extrémní projevy rytmizovaného elektronického šumu s drn- čivými souzvuky varhanních píšťal. Úvod- ní, pomalu se rozvíjející skladba Bordunal oproti tomu začíná pouze jemně řeza- vým pískotem elektroniky, do nějž vstupují hladké tóny varhan, postupně vzrůstající až na hranice chaotického hřmění. Drono-

vé dovednosti dvojice se výrazně projevu- je především v poslední skladbě Clavaeoli- na, jejíž rozvolněné fluktuující tempo na samém konci alba zklidní záblesky motivů, na něž jsme zvyklí z klasické varhanní hud- by. V závěrečných texturách tak můžeme vzdáleně rozpoznat odkaz na minimalistic- ké kusy Terryho Rileyho.

Skladby se i přes omezené výrazové mož- nosti výrazně liší svým vývojem i atmosfé- rou. Někdy zuřivým výrazem připomenou soundtrack k expresionistickému hororu (Philomela), jindy zase hudbu k hrozivě zpomalené scéně z Apokalypsy (Mangaton). *Grand Mutation* je hudba, která ohromí a zároveň ochromí.

Lasse Marhaug, Nils Henrik Asheim: *Grand Mutation*. Touch, 2007. Distribuce v ČR Starcastic.

hudební zápisník

Hudba pro holky a hudba pro kluky

Karel Veselý

Pozorovatelé z londýnského klubového under- groundu hlásí, že do popředí se dere nový styl. Po machisticky agresivním grime a apo- kalyptickém posthumánním dubstepu zís- kává v éteru pirátských vysílaček a víken- dových večírků náskok pozitivní a rozver- ný bassline. Dotvrzením nového stylového zlomu byl hit Heartbroken producenta T2, který se dlouhou dobu držel na druhém místě oficiálního britského žebříčku. Na taneční scéně se nejrůznější podžánry stří- dají poměrně rychle, nejpozoruhodnější na této výměně stráží však je zjištění, že má genderové kořeny. Není potřeba se oriento- vat v zákoutích klubových žánrů, dynamika stylových proměn má jednoduchou logiku. Ženy přestalo bavit poslouchat mužskou hudbu a večírky klubové subkultury začaly být genderově homogenní. To samozřejmě odrazovalo muže, kteří se kromě poslechu hudby také chodili bavit do smíšené spo- lečnosti. Majitelé klubů, producenti a DJové tak začali ustupovat od maskulinních žán- rů a stranit těm femininním. A „kyvadlo se od testosteronu přesunulo k estrogeneru“,

Kluci a holky tak trochu tančí.

jak poznamenal na svém blogu publicista Simon Reynolds.

„Po hořké estetice grime a dubstepu se zdá bassline být fantastickým obchodem se slad- kostmi, plným delikátních cukrandských raušů,“ popsal proměnu londýnské klubové scény kulturní teoretik Mark Fisher (alias vliv- ný blogger K-Punk) v nejnovějším čísle časo- pisu *Fact*. V článku nazvaném *Bassline House And the Return of „Feminine Pressure“* připomíná, že tato změna není v tanečním under- groundu ničím ojedinělým. Něco podobného se už stalo na konci minulého desetiletí, kdy militantní drum'n'bass nahradil 2-step ga- rage se sladkými refrény a popovými melo- diemi. Důvod byl stejný jako v současnosti. V obou případech navíc existuje vysvětlení čistě chemické. Dlouhodobé užívání oblíbené drogy extáze způsobilo vysychání látky zva-

né serotonin, jež stimuluje nervovou sousta- vu a jejíž nedostatek má za následek depre- se, nezvladatelné výbuchy agresivity a nezá- jem o sex. Zjednodušeně řečeno – londýnské clubberky už toho měly dost a rozhodly se léčit impotenci svých partnerů euforickou hudbou s chytlavými refrény.

To, že ženy a muži vnímají hudbu trochu odlišně, není nová informace. Ne vždy je ale jednoznačné, která hudba je pro koho. Už proto, že obě pohlaví mají k hudebním hvěz- dám dvojaký vztah, definovaný pojmy iden- tifikace a adorace. Zjednodušeně lze říci, že u správně „vyrobených“ hvězd je součet na obou stranách totožný, ať už se jedná o zpě- váka (ženy by ho rády milovaly a muži by byli rádi jako on) nebo zpěvačku (ženy chtějí být jako ona a muži by ji rádi milo- vali). Základní typologii hudebníků z alter- nativních žánrů podávají v knize *Sex Revolt* (1995) Simon Reynolds a Joe Press. Rocko- vá tradice má podle nich dva základní typy hrdinů – v počáteční fázi rock'n'rollu je to „opravdový muž“, tj. rocker, který prchá od zodpovědnosti a regulí společnosti (repre- zentované matkou), druhým typem je pak „mámin mazlíček“, který se z psychedelické- ho drogového výletu potřebuje vrátit zpět do bezpečí mateřského lůna. Z tohoto pod- proudy, který sám zpochybňuje základy roc- kové revolty, vzešla i rave kultura přelomu osmdesátých a devadesátých let (v níž zapo-

čaly všechny výše zmíněné klubové žánry). V taneční hudbě procesy identifikace a ado- race nemají žádný viditelný objekt, protože hudbu v nekonečném DJsém mixu nere- prezentuje žádný viditelný interpret. Roz- poznání femininních a maskulinních prvků však v hudbě samotné není obtížné, neboť funguje v dichotomii agresivní vs. lůbivé.

Při čtení článku v časopise *Fact* jsem si vzpomněl na německého postmoderního myslitele Odo Marquarda a jeho filosofii kompenzace. Marquard se primárně zabý- vá jinými tématy, nicméně ve svém *Abschied vom Prinzipiellen* (1991) esejisticky načrtá- vá obraz současného člověka jako „homo compensator“. Jeho jednoduchá antropo- logie vychází z pozorování přirozených sa- moregulačních mechanismů demokratické společnosti, v níž se kyvadlo moci střída- vě naklání na dvě strany (levice a pravice). Pravidelná a nenásilná výměna moci pak vždy kompenzuje extrémní předchozí vlády. Podstatné je ovšem to, že střídání u moci rozrušuje zdánlivě nevyvratitelnou tezi moderny, že dějiny mají nějaký účel, který je třeba naplňovat. Toto zjištění napomáhá pluralitě. Libidární politika na taneční scé- ně funguje stejně, ani dějiny popu nemají žádný bod, k němuž by směřovaly, jen napl- ňují proměnlivé požadavky trhu. A na něm jde koneckonců každému jen o to jedno.

Autor je hudební publicista.

Není všechno kultovní

Asociace českých filmových klubů funguje od šedesátých let a zastřešuje řadu aktivit, bez kterých si filmové dění v Česku už asi nedovedeme představit – Projekt 100, Letní filmovou školu, ale i klubovou distribuci zásadních snímků napříč lety i žánry, vytvářejících pomyslný kinematografický Zlatý fond. Koncem loňského roku se však za dramatických okolností, údajně z důvodů špatného hospodaření, vyškrtlo z Asociace definitivně jméno jejího čelného propagátora Jiřího Králíka a do funkce uměleckého ředitele nastoupil dramaturg a filmový publicista Pavel Bednařík. Toho se ptáme, proč k změnám došlo a jaké další jsou na cestě.

KAMILA BOHÁČKOVÁ

I. Asociace Jiřího Králíka

Jak byste zhodnotil letitý přínos Jiřího Králíka pro filmové dění u nás a jak si vykládáte jeho odvolání? Nebylo zbytečně vyhocené?

Takové zhodnocení je těžké, protože k tomu člověku mám osobní vztah, spolupracovali jsme na různých úrovních. Jiří Králík je ikonou klubového hnutí, ale ikony historicky nabývají nové významy, vezměte si v politice například Pavla Dostála či v kultuře Jana Jíru ze Cinemartu, který de facto transformoval na počátku devadesátých let filmovou distribuci u nás. Jiří se věnoval oblasti, kde je těch osobností dost málo. Průběžně rozvíjel různé projekty, ale bohužel nepříliš důsledně. Jeho celkový přínos je však obrovský, vytvořil tvář celých 15 let klubového hnutí u nás. Zároveň ustavil kroky, které jsou i nyní důležité – například v roce 1993 bylo založeno občanské sdružení Asociace, vznikl Projekt 100, Letní filmová škola (LFŠ) se zviditelnila a Jiří Králík jí dal rozměry filmového festivalu. Jeho problém byl v tom, že nerespektoval kompetence jednotlivých lidí, a nakonec vznikl chaos ve financích...

Může ale za špatné financování Asociace jenom jeden člověk?

Samozřejmě, že zodpovědnost je na Radě Asociace, ale on byl členem Rady. Právě ta kombinace funkcí byla myslím dost nešťastná a byla součástí osobnosti Jirky Králíka – měl potřebu na všechno dohlížet, jeho důvěra k lidem nebyla dostatečná a nenuťtil kontrolní orgány, aby byly důsledné. Jeliť byl členem Rady, tak měl včas informovat o určitých událostech, ačkoliv on to interpretuje jinak. Totiž tak, že ty informace neměl. To je spor, který nemá nyní řešení – obě strany tvrdí to samé: že neměly dost informací.

Je teď nějak vážně ohrožena činnost či existence Asociace?

Nedá se říct, že by situace byla úplně stabilizovaná, ale domluvili jsme splátkové kalendáře u dodavatelů a vstupuje se do směny a výměny, aby Asociace byla i nadále důvěryhodný subjekt.

Kdo objednal a kdo vyhotovil revizní zprávu?

Revizní zprávu má na starosti Revizní komise, což jsou Valnou hromadou volení členové Asociace, kteří mají nezávisle udělat audit. Jiří Králík požadoval forenzní audit, kterým chtěl očistit své jméno, ale ten si Asociace nemůže dovolit. Dostalo se to do slepé uličky.

Jak vlastně fungovala dramaturgie Asociace a jaké hodláte udělat změny v distribuci filmů?

Asociace má dnes zhruba 22 000 členů, sdružuje 125 filmových klubů po celé republice a ročně distribuuje 10 až 20 filmů. Zakoupit více než 20 filmů ročně je finančně neúnosné – to nejsou klasické komerční filmy. Jejich výběr dřív podléhal náhlému rozhodnutí, které bylo závislé na archivních seminářích, putovních přehlídkách či vkusu Jiřího Králíka. Narychlo se něco nakoupilo, a pak se ukázalo, že to je „ležák“, navíc mimo jakoukoliv koncepci. Nakonec bylo takových filmů 8 až 10 za rok. Pro mě

je cílem neoznačovat všechno za kultovní a klasické, ale tu distribuci zpřehlednit. Vytvořím proto distribuční řady, které budou podléhat výběru filmů z anket filmových odborníků, ale chci akcentovat i jiné žánry, než je hraný film – zejména film animovaný, dokument či populárně-vědecký film. Celková distribuce bude závislá na finančních možnostech po těch nesrovnalostech, které nastaly. Chci dodat, že AČFK nemusí přinášet jen festivalové novinky jako ostatní distribuční společnosti nebo festivaly. Distribuční úspěch v loňském roce měla například Carmen Carlose Saury, 25 let starý film. Na druhé straně, ačkoliv těžištěm dramaturgie AČFK stále bude nekomerční film, sleduji i plány ostatních distribučních společností a nacházím v nich mezery, které by se daly využít. Ještě se zde neusadil model autor-ské distribuce, která by se soustavně věnovala uvádění nových filmů určitého zavedeného tvůrce. Napadá mě třeba Ulrich Seidl, jehož Import/Export vloni v říjnu uvedl Aerofilms, ale jeho filmy se u nás distribuují jen náhodně. Od konce devadesátých let mají navíc filmové kluby možnost půjčovat si filmy i z jiných distribučních společností, než je Asociace.

Neměl záštitu nad většinou projektů Asociace už dávno převzít stát? Proč to musí zastřešovat a financovat občanské sdružení, které má samo dost finančních problémů? Které instituce by to podle vás měly dělat a jak byste zhodnotil jejich dosavadní práci v tomto směru?

Je pravda, že Asociace si vyšlapala cestu, která byla složitá, protože suplovala činnost jiných institucí a dělala spoustu věcí nad rámec své klubové činnosti. Jirka Králík projednával možnost zaštitění těchto aktivit v podobě nějakého Filmového institutu, jako je tomu kdekoli jinde. V tuto chvíli netuším, na čem se to zadrhlo, myslím, že problém mohl být v neshodách nad jednoduchou koncepcí.

Budete tedy o tom jednat například s ministerstvem kultury či Národním filmovým archivem (NFA), Českou televizí apod.?

S NFA už jsme jednali v prosinci, ale to by znamenalo úplně přetransformovat instituci NFA, zrevidovat jeho útvary, jejich činnost a výstupy. Chyba je, že se tam dělá spousta věcí, které nemají širší veřejnou debatu. Personální potenciál tam sice je, ale je otázka, nakolik je využít.

Jak byste zhodnotil dosavadní činnost NFA? Je v pořádku, že o jeho činnosti veřejnost příliš neví?

V pořádku to není a zaráží mě, že když na to někdy někdo poukázal, NFA to bral jako křivdu. Já doufám, že jednání s ředitelem NFA Vladimírem Opělou to posune dál, protože částečně ta jednání zablokoval Jiří Králík svou unáhleností.

Hnutí filmových klubů bylo zásadní pro šedesátá léta, kdy u nás vzniklo, a samozřejmě pro devadesátá léta, kdy se řada věcí mohla konečně začít rozjíždět. Dnes se ale to podstatné v kinematografii nemusí odehrávat jen v kině, existuje DVD distribuce a filmy jsou dostupné i na internetu... Neuvažujete o tom,

že by se dramaturgie Asociace ubírala i jiným směrem než do sálů kin?

Já o tom uvažuji, ale problém je finanční rozvaha. Je možné zažádat o dotaci z ministerstva kultury či Státního fondu na podporu a rozvoj české kinematografie, který teď transformuje dotační programy. Co se týče DVD, před třemi lety byl náznak možné spolupráce s Levnými knihami, chystali jsme společně vydání Bergmanovy Sedmé pečeti, ale bohužel to byla jen jednorázová spolupráce. V průběhu roku či dvou bych chtěl, aby vzniklo ediční oddělení Asociace, které by usnadnilo vznik těchto aktivit, jež jsou na Slovensku (v rámci Asociace slovenských filmových klubů) už běžné – jejich filmy jsou remasterovány, vycházejí výborné edice slovenských filmů šedesátých i osmdesátých let.

Co vydávání knih o filmu nebo interaktivních výukových CD ROMů, jako v Nizozemí?

Určitě, ale závisí to na tom, k čemu tyto aktivity přidružit. Například v minulých ročnících Projektu 100 i LFŠ vznikla řada kvalitních materiálů a textů o filmu, které by stálo za to zpřístupnit veřejnosti v podobě knih či podkladů pro nějakou budoucí učebnici či skriptu „Zlatého fondu kinematografie“ pro výuku filmové historie na školách.

II. Film a škola, Projekt 100

Tím se dostáváme k dalšímu výraznému projektu Asociace, k projektu Film a škola. Měl by podle vás být film součástí širší mediální výchovy a přispívat k mediální gramotnosti? Nebo by mělo jít jen o historii filmu jakožto umění?

To bylo zásadní nedorozumění mezi Jirkou Králíkem a spoustou lidí včetně mne, protože on prosazoval pouze filmovou výchovu, ale když někdo není vychován k mediální gramotnosti, těžko pak může poznat, co je kvalitní film a co ne. Měla by být vyvinuta metodika, jak přistupovat k filmu a jak filmy interpretovat. Akcentoval bych spíš kritický přístup a filmovou historii jen v omezené míře.

Chcete projekt Film a škola v budoucnu zaměřit spíš na studenty, nebo na učitele?

Nevěnuji se cíleně projektu filmové výchovy, ale základní věc je zpřístupňovat materiály, filmy a literaturu. Teprve až bude pokryta dostupnost, má smysl vytvořit koncepci výuky filmu na školách. Těžko nyní určit prioritu, jestli to bude kvalitní LFŠ, příští Projekt 100 nebo projekt Film a škola. Jiří Králík na začátku všechny tyto aktivity a nyní bude mým úkolem je trochu více propojit. Letní filmová škola by měla být de facto součástí projektu Film a škola, protože nechci, aby to byla velká party s filmem, ale akce, ke které by studenti mohli být více motivováni. Například učitelé by je na LFŠ mohli posílat v rámci svých předmětů a studenti by mohli dostat osvědčení, že nějaký filmový kurs absolvovali. Tak to funguje u učitelů v rámci projektu, který organizuje katedra teorie a dějin dramatických umění na Univerzitě Palackého v Olomouci. Pořádá přednášky o filmu pro středoškolské učitele na zvyšování jejich kompetence právě pro výuku filmu na školách. Dvouletý

INZERCE

Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci

ve spolupráci se sedmi univerzitami EU

přijímá přihlášky do
magisterského navazujícího studia (double degree)
v angličtině:

Euroculture (Evropská kultura a tradice).

Termín odevzdání přihlášek: 15. dubna 2008

Více informací na www.euroculture.upol.cz
nebo emailu pavla.slavickova@upol.cz

Rozhovor s uměleckým ředitelem AČFK Pavlem Bednaříkem

Pavel Bednařík. Foto Martina Gogolová

program je dotován z evropských strukturálních fondů a učitelé pak mají z kursu výstup formou testu a na závěr získají osvědčení, že kurs absolvovali. To pak mohou ukázat řediteli školy jako jistou aprobaci k učení filmu na střední škole. Podobný model by mohl platit i pro studenty, kteří navštíví akce Letní filmové školy.

Letní filmová škola i Projekt 100 měly z mého hlediska dost roztržitěnou dramaturgii. Zejména Projekt 100 byl pro mě kompromisem mezi snahou zpřístupnit kánon filmových děl nezasevěným a zároveň přidat pár kritikou více méně prověřených děl současných, kde se něco povedlo (např. zařazení Dítěte bratří Dardennů v předloňském roce), něco však méně (třeba podivné Motocyklové deníky v témže roce). Kterou linii z těchto dvou chcete v dalších letech akcentovat?
Nemá cenu dělat kompromisy, Projekt 100 bude v příštích letech zaměřen čistě na doplňování Zlatého fondu, tj. na zpřístup-

ňování historie, jež sahá i do devadesátých let minulého století. Novější filmy se objeví v rámci běžné klubové distribuce AČFK, tedy pod jinou hlavičkou než Projekt 100, který má nevýhodu, že ta desítky filmů přichází do kin v jeden den. Kina si mohou naprogramovat celý Projekt tak, jak chtějí, a většina kin ve středně velkých městech zařazuje filmy do kin naráz, v kolekci. Pak si je půjčí třeba na podzim nebo další rok. Je potřeba zdůraznit, že Projekt 100 není jednorázová půlroční přehlídka, ale forma distribuce, kdy se zakoupí monopol k deseti filmům ročně, a to na dobu pěti let, a kina ho mohou kdykoliv během těchto pěti let zařadit.

Jaké filmy vás jako dramaturga zajímají?
Zajímají mě filmy sociálně kritické, angažované, politické, ale ta angažovanost se může projevat různě. V práci pro Asociaci však musím potlačit svoji vlastní specializaci, protože tady je zásadní vlastností dramaturga otevřenost. Nyní například pracuji na letošní LFŠ, kde bych chtěl mít užší skupinu 4–5 dramaturgů a širší skupinu ostatních filmových od-

borníků a s nimi společně budeme vytvářet program. Mám otevřené hledí a jsem schopen ocenit i filmy, které mi nejsou blízké, ale mohou být hodnotné.

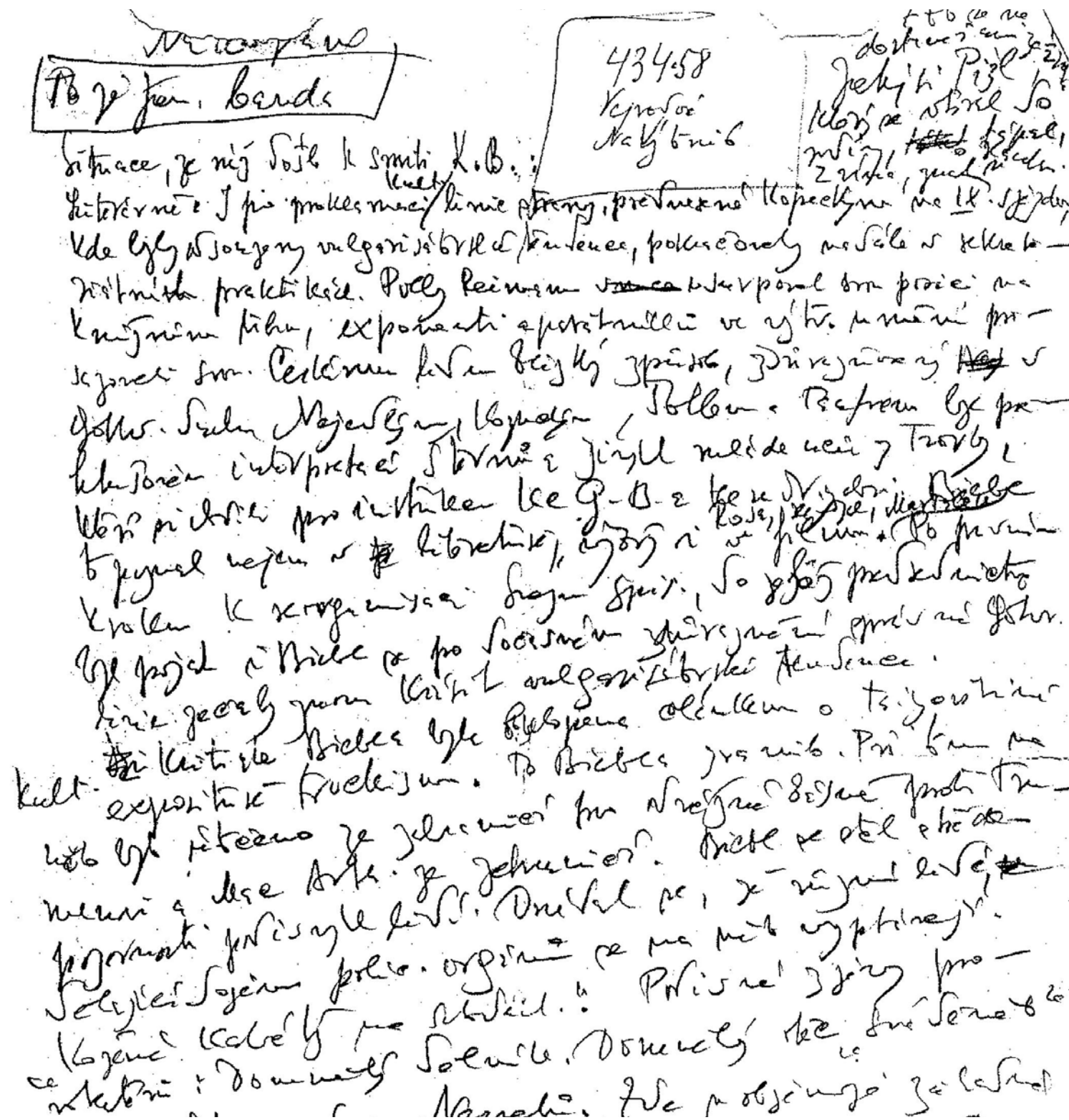
Co byste tedy vyzdvihl a naopak zkritizoval na dramaturgii letošního Projektu 100, který připravoval ještě tým Jiřího Králíka?

V letošním ročníku mi žádný film vysloveně nevádí. Film, za který jsem vděčný, je Anderssonův snímek Ty, který žiješ a Antonioniho Zabriske Point, ale mám problém třeba s Novým světem, protože je v distribučním echu na DVD už asi dva roky. Na druhé straně je dobré, že je vidět konečně na plátně, a nakonec je koncepční i ta částečně chtěná a zčásti nechtěná tematická souvislost s Herzegovým Aguirre, hněv boží, protože oba filmy jsou o dobývání „nového světa“, ať už je to Amerika nebo bájně El Dorado. Výhrady mám k zařazení Náměstí Spasitele, které bylo původně anoncováno už v přehlídce Střední Evropa, ale protože producent nebyl schopen včas sehnat kopii, tak se nakonec uvádí až v rámci Projektu 100.

Pavel Bednařík (1980) vystudoval katedru teorie a dějin dramatických umění na FF UP v Olomouci, kde nyní pokračuje v doktoránském studiu na téma „kinematografie a ideologie“. V roce 2002 spoluzakládal filmový klub PASTICHE FILMZ na FF UP v Olomouci a dodnes v něm působí jako statutární zástupce. V letech 2006 a 2007 byl ředitelem Přehlídky animovaného filmu v Olomouci (PAF), na které se léta podílel jako spoluorganizátor. V roce 2007 pracoval na dramaturgii a produkci MFF Academia Film Olomouc. Kromě dramaturgické činnosti se věnuje i filmové publicistice – kromě A2 kulturního týdeníku přispívá i do časopisu Cinepur, Ali-gace či deníku Dok.Revue a sborníku DO pro MFDF Jihlava. V roce 2007 byl šéfredaktorem Filmových listů Letní filmové školy (LFŠ), několik let byl jejich redaktorem a s LFŠ spolupracoval na několika festivalových kataložích. Koncem minulého roku byl zvolen uměleckým ředitelem AČFK.

Hlava vyvrácená

Ze zápisků o smrti básníka Konstantina Biebla

Zápisky Vítězslava Nezvala, 1951. Literární archiv Památníku národního písemnictví

VÍTĚZSLAV NEZVAL

Dokončení ze s. 1

Neohlížeť se. Šli kolem hospody a Kostá řekl: Jdi pro cigarety, tam seděl předseda MNV a 2 jiní, kteří se na Mášu mile usmáli. Pak se šlo na hřbitov. Mlčky postáli, mlčky šli domů (...).

(...) Ráno v pondělí řekl K: „Oni mně tam připevnili (na půdě kde pracoval kdosi) mší šňůru.“ Máša: Dej pokoj, to není pravda.“ Vysvětlila, že to byl člověk ze Slav. Kostá se uklidnil, připravil se na cestu do Prahy. Normálně se rozloučil. Čekal s Mášou na autobus. „Hbat! Dal se jí líbat na tvář a říkal: „Vid, to by byla hloupost, kdybych se byl pověsil a ty podřezala žíly. (...)

Neděle: ráno. Máša jde s dřívím, zvedne oči na terasu a vidí muže s šedivým sklopným kloboukem až pod nos (mladý člověk na terase nad velkým pokojem, měl tmavý kabát, stáhl se. Mohl přijít ze sousedního baráku dvířky pro kominika).

Podivné okolnosti

red. Šimon, s dr. Pastorová, která ho přijímala. V hadrech. Prý měl pod bradou šrám jako nehem. Jedině kameny v žlučníku. Mozek nedotčen; malé. // Na stole Pankreas vyhojená. V 7 h přijel ze Loun Slavětina. Ve 3/4 9 se vrátil k Šupům, koupil si cigarety. Domovnice podezřelá. //

Konrádová. Že mu někdo něco našeptával. Biebl: že slyšel, že [málo čitelné jméno, snad Stollovou] budou stěhovat z bytu. Bojím se jít domů, že uvidím kož. kabáty na schodech. Všichni nechápou. Přijde na řadu Karel, pan Nezval a ostatní. Karel ať nechodí do vináren, Nezval ať nechá horoskopů. „Že vám před měsícem spravovali telefon. (...)

Příští půlrok rozhodující pro život nás všech. Pokřikují na něho jako na Majakovského (...). Pošta rozhozená Domovnice: Před bytem mnoho rozšlapaných zápalek, poněvadž nesvítlo světlo. Korespondence asi od průvanu rozletěná, v koupelně vytrhané dlaždičky ze zdi

a rozbitá mísa. Měl zavřený p hlavní vypínač, klíče zevnitř ve dveřích, zul se, prudká rána. Přistavené židle. (...) Oni mě řekli: Necháme tě dojít na nejvyšší místo a pak tě srazíme.

Slyšel, že po něm pokřikují Medika – život, medika – život

Situace, za níž došlo k smrti K. B.

Literárně: I po proklamaci kult. linie strany, přednesen Kopeckým na IX. sjezdu, kde byly odsouzeny vulgarisátorské tendence, pokračovaly nadále v sekretariátních praktikách. (...) Biebl se stal středem pozornosti podivných lidí. Dovidal se, že různí lidé, k dělající dojem polic. orgánů se na něho vyptávají. „Kožené kabáty na schodech.“ Podivné zjevy provokatérů: Domnělý dělník. (...) Doma Kostá říká sestře, že ho chtějí zničit. Má Nemá pocit osobní bezpečnosti. Trpí určitými přestřelky se strany lidí, nehodných svých funkcí, vloudivších se do strany atd., nebo nasazených reakcí.

(Z pozůstatosti Vítězslava Nezvala)

Víc otázek než odpovědí

Dokumenty nepotřebují komentáře. Pro časopisecké zveřejnění úryvků z chvatně a málo čitelně psaných poznámek Nezvalových se ukázal jako nejvhodnější diplomatický přepis, tj. bez vypisování zkratk, bez emendací a bez úprav pravopisných včetně interpunkčních; obtížnější čtení vynahrazují dvě výhody: jistota, že text je prost vydavatelské interpretace, a výmluvný doklad o napětí, v jakém Nezval poznámky psal. Už způsob zápisu ovšem klade otázky. Na některé si může čtenář odpovědět sám: v Máše pozná Bieblovu sestru M. Vodsedálkovou, matku Petra, zahynuvšího tragicky roku 1948, v Karlovi Karla Konráda, sám si vzpomene, že Biebl bydlel v Praze na Výtoni 7, že Welsem se rozumí H. G. Wells z titulní básně sbírky *Bez obav*. Další otázky jsou však „těžší“:

Proč Nezval tak usilovně pátral po dění posledních hodin a dní svého přítele? Proč si pořídil hned čtvero zápisků (z rozmluvy se svědkyní pádu, ze značně podrobného vyprávění Bieblovy sestry, pak dvě resumé: „podivné okolnosti“ v Praze a „situace, za níž došlo ke smrti K. B.“)? Kam chtěl Biebl se sestrou „odejet“? Co znamená, že právě v souvislosti s tím pálili „balík rukopisů“? Podle pozdějších kapitol *Z mého života* Nezvalovi ještě v noci zavolal muž, svědek tragédie, díky němuž mohl Nezval ještě zastihnout a možná hned v noci i vyzpovídat ženu, která jediná na vlastní oči viděla pád a dopad; jenže proč asi napadlo dr. Tuháčkovi, který měl jen „dojem, že toho pána“ (smrtelně zraněného Biebla) zná, volat právě Nezvalovi, s nímž se zřejmě neznal? A proč si Nezval z výsledků pitvy poznamenal, že „mozek nedotčen“ a pak slovo následující po středníku – slovo „malé“ – škrtl?

A to jsme už u výkladu tragédie, v němž se zápisky „situace, za níž došlo...“ zásadně neliší od veršů, jimiž se Nezval s přítelem rozloučil na pohřbu. Stačí zapsaná zjištění, abychom pochopili, proč Nezval neuvažoval o nešťastné náhodě? A je třeba připomenat, že už v únoru 1951 byl zatčen básník Laco Novomeský, v červnu popraven Zaviš Kalandra a v pondělí 1. 10., přesně šest týdnů před Bieblovým skolem na Jiráskově klinice, zemřel Karel Teige, když víme, že recenze sbírky *Bez obav* (v níž viděl Biebl zlověstný signál) vyšla 25. 10. v tehdy směrnatné Tvorbě v těsném sousedství s druhou částí stati o „teigovštině“ jako „trockistické agentuře v naší kultuře“?

Úryvky z ohlasu básnickovy smrti v soudobém pražském tisku vyvolávají další otázky: Odkud a proč se vzal mylný, často opakováný a v kalendářiích Bieblova života běžný údaj, že k pádu básníka na chodník před jeho bydlíštěm, po němž zemřel v nemocnici druhého dne, došlo v neděli 11. 11., ačkoli se tak prokazatelně stalo až v pondělí 12. 11. a smrt nastala téhož dne? A nebyl vydán pokyn nepsat o sebevraždě, nýbrž používat jen slova „padl“, „zemřel náhle po delší chorobě“ či dokonce „smrt, které vzdoroval s takovým vypětím sil“? Nezval veršem nad hrobem prosil o svolení přejít katastrofu prostě mlčením. Ale přece jen nemlčel.

—vod—, —mb—

Přátelé básníci před listopadem 1951

Dopis Konstantinu Bieblovi k padesátinám

Drahý příteli, myslím, že ve dvacátém století i ten čas letí nějak rychleji. Člověk to vidí podle ujetých nebo uletěných kilometrů a hlavně podle toho, že jsa, abych tak řekl, dřív na místě, má, odpusť mi to, „náskok“ k další cestě, k dalšímu životu. Osud Ti popřál takové dětství, že je nosíš stále s sebou jako slunečnice kořeny. Tam je dům s namodralými okenicemi, kterému bych rád řekl dům Cézannův. Staré sochy, lidé s oteklymi tvářemi, malby Tvého otce a matka ze světla, nachýlená nad předním zubní vrtačký. A pohled ze střechy k jakýmsi javanským sopkám lounského kraje, k sopkám, v jejichž hloubi se odedávna šikovala sama avantgarda pracujícího lidu k boji za spravedlivé sociální bytí. Jak bys byl tedy neměl býti mezi prvními, kdo si uvědomili v řadách básnické avantgardy z dvacátých let dvacátého věku, že Tvoje místo není a nebude už nikdy jinde než po boku pracujícího lidu a jeho boje za osvobození sociální, lidské a duchovní! (..)

Kdybych měl nadepsat nad Tvé poslední dílo motto, jež by vyjadřovalo poměr objektivit a subjektivit v Tvých básních, bylo by to dvojverší jedné básně Tvého Zrcadla noci: „Ať se jen dohodnou hlasy zvenčí/ Ať se jen dohodnou s těmi uvnitř“. Nejmonumentálnějším výrazem této dohody je Tvůj strhující Nový Ikaros. Musil bych citovat verš za veršem jednašedesát stran této Tvé nepomíjející hodnoty, kdybych měl zdůraznit, jak prvky Tvé poezie, na něž jsem upozornil, prolínají se a tvoří složitou jednotu v tomto díle, které bych rád nazval symfonií. Jsou tam a jsou tam i mnohé jiné a jsou tam ve službách svobody Tvého ducha, který ví, že není na světě v širším měřítku svobody ducha bez svobody sociální. (..)

Spadají-li, drahý příteli, Tvé padesáté narozeniny právě do dnů, kdy náš národ a všechny jeho pracující lid zmobilizoval se k boji za svou dělnou jednotu na obranu pravé svobody a své lidově demokratické republiky (..), spadají do dnů velikých a šťastných, do dnů obrácených tváří k šťastné budoucnosti, a já Ti přeji, abys právě z moci a síly těchto historických dnů načerpal pro sebe i pro své budoucí dílo sílu a naději, odvahu a radost.

Vítězslav Nezval, Tvorba 25. 2. 1948

Manifest Vítězslavu Nezvalovi

(..) S utaženým řemením zapraženi do řeznické káry Jedou jedou na královský lov K čemu nám obtížná forma nač zhoubná fantazie to jsou láry fáry jen samé čáry Zakuklených černokněžníků a myším lovem znavených sov

To my jsme jiní pašáci místo o Vzkříšení nocí táhnoucích lampionů Kdejakou frézu — slovy je to tak snadné — zapřáhnem do služeb pokroku Co na tom že do pochodu s vypětím všech sil pracujících milionů Budeme falešně zpívat jenom tak naoko do kroku

(..) Komu je zapotřebí vaší nezkrotné fantazie Kypící jak rudá pěna na víně? Snad ne dělníkovi když večer po práci se soudruhem inženýrem pije Víno socialistické budoucnosti za tvrdým stolem v kantýně?

(..) Ano my chceme do rozhašeného vápna zedníkovi Přilítí ještě konev poetického mámení Aby při první ráně motykou do země viděl již nad sebou růsti krový A zvýšeným pracovním tempem doháněl své zasnění

My chceme aby horník ze své šachty Maje plodnou vidinu na víčku Spatřil uhlím s kterým se pachtí Vesele rozjetou mlátičku (..) Ano my chceme aby viděl tím uhlím jímž spatřil již vymláčené snopy Ještě své děti čist Nezvalovu báseň

ve školní lavici v uhlím topí Aby jeho syn za patnáct let na vysoké škole udělal s vyznamenáním státnici (..)

Nezpívá dělníkům ten kdo jim zbytečně bere nástroje z ruky Bez vůdčího listu ať nikdo nesedá za volant traktoru Není nic horšího než stroj řízený nedouky Víc zaorá mnohem víc zaorá než vyorá bramborů

(..) Pohledte na tuto citlivou práci podobá se útočícímu tágu V rukou učně jenž modrým dotekem štětce roztáčí slonovou kost Zdařilé výroby porcelánu v proslulém Epiagu Kde vítězí lidová poezie a stará česká solidnost

Lenin jenž takovým vzděláním vládl Vdechnuv vůni přicházejícího jara Řekl že nesmíme krásu odmítat Jen proto že je stará

Touha po kráse je v člověku tak zakořeněna Že nemůže bez ní žít a o ní nevědět Co je to krásný strom krásné město krásná kniha krásný stroj a krásná žena Jen drobtý ze stolu toho co přinese nový a opravdu celý krásný svět

Konstantin Biebl, Nový život, 1950

Básníkova smrt v tisku

Svaz čs. spisovatelů oznamuje bolestnou zprávu, že v pondělí 12. listopadu 1951 zemřel náhle po delší chorobě člen jeho předsednictva, vynikající český básník Konstantin Biebl, stár 53 let. Narodil se ve Slavětíně u Loun 26. února 1898. Zapálen ohněm Velké říjnové revoluce vstoupil do literatury v památných letech dvacátých po boku svého věrného druhu Jiřího Wolkra, přinašeje si s sebou citlivý a láskyplný poměr k prostému pracujícímu člověku. Svou oddanost dělnické třídě vyjádřil i tím, že vstoupil r. 1922 do Komunistické strany Československa a zůstal jejím věrným členem až do své smrti. Už první jeho studentské verše, shrnuté do sbírky „Cesta k lidem“, ukázaly, že v něm vstupuje do české poesie nový významný básník. Jeho verše dojímalý čistotou i statečností citu. Reagoval v nich na zločiny, kterých se dopouštěla česká buržoasie proti bojující dělnické třídě. Tato hluboká vroucnost, spojená s láskou k člověku, proniká všemi jeho knihami, v nichž se obráží problematika české literatury posledních desetiletí. Osvobozující vliv rodící se socialistické společnosti zapůsobil i na útlou a křehkou Bieblovu poesii, která se v poslední jeho knize „Bez obav“ rozšířila a zesílila v mohutný básnický nástroj, promlouvau-

jící k širokým masám čtenářským. Konstantin Biebl padl uprostřed boje, stojí v první linii zápasu za socialismus a za mír. Českoslovenští spisovatelé a všechen náš pracující lid ztrácíjí v něm velikého básníka a soudruha čistého charakteru a nesmírné prostoty a skromnosti. Čest jeho památce!

V Praze 13. listopadu 1951 Václav Pekárek, Marie Majerová, Jan Drda, Lidové noviny 14. 11. 1951

Smutná zpráva nám svírá srdce: básník Konstantin Biebl už není mezi námi. Krutá a nelítočná smrt, které vzdoroval s takovým vypětím sil, dokonala své zákeřné dílo. (..) Jako košatý strom padl bohatý a ušlechtilý život. Padl bojovník, věrný soudruh všech dělníků, padl básník pracujících, padl voják, který stál v předních řadách bojovníků za mír a za socialismus v naší vlasti. (..) Josef Rybák, Rudé právo 14. 11. 1951

Pln chuti do práce a pln tvůrčích plánů, odešel Konstantin Biebl, skosen zákeřnou nemocí uprostřed nejtvrdšího zápasu. Tento plachý a nesmírně citlivý básník s chlapeckou tváří a s chlapeckým srdcem, vyrostl v posledních letech v odhodlaného bojovníka (..).

Vilém Závada, Lidové noviny 16. 11. 1951

Jsou smrti, které své okolí zasáhnou jako blesk. Náhlá smrt Konstantina Biebla patří k nim. (..) Truchlivého a tragického smyslu nyní nabývá dvouverší vzpomínky na domov (..): „Synu můj, ty se mi nevracíš a noc je tak dlouhá, tak dlouhá“ (..). V. Běhounek, Práce 18. 11. 1951

(..) Jménem ministerstva školství, věd a umění se se zesnulým rozloučil náměstek ministrův V. Pavlášek. Život a dílo básníkovo zhodnotil náměstek ministra informací a osvěty básník J. Taufer (..). Hlubokým zážitkem byla báseň, kterou nad rakví přečetl Vítězslav Nezval a v níž se prolínalo teplo vzpomínky na přítele s krutou bolestí nad ztrátou velkého českého básníka. (..) cl (= Gustav Franc), Lidová demokracie 20. 11. 1951

(..) Nad rakví básníka Konstantina Biebla cítíme hlubokou bolest a lítost nad jeho tragickou, předčasnou a děsivě zbytečnou smrtí. Bolest a smutek o to těžší, že víme, že Konstantin Biebl nedozpíval, když tolik chtěl a mohl ještě zpívat. (..)

Jiří Taufer (z projevu na pohřbu 19. 11. 1951), Lidové noviny 25. 11. 1951

Rozloučení s Konstantinem Bieblem

Doba, v níž žijeme, je slavná. Víc dosud nezazářil svět. Byli jsme dětmi donedávna. Děti nám budou závidět.

Nepřítel na všech rozích číhá a zmije mezi stébly trav. Ač přepadla tě občas tíha, zpíval jsi, zpíval bez obav. Jak dětský husar na koníku jsi vyjel šťasten, vesel, zdrav. V tvé školce, plné datlovníků, si neseď na plot smrtihlav.

Rád řekl bych ti bez symbolů pár prostých kamarádkých vět. Cožpak jsme neprožili spolu víc nežli plných třicet let?

Měj za každý rok jednu strofu, za každé jaro jeden rým. Jen dovol, ať tu katastrofu smím přejít prostě mlčením.

Život je překrásný a těžký. Skákal jsi s lodních stožárů

přes poledníky, rovnoběžky, s věží jak dítě přes čáru.

Tys neved podél moře kraba a nebil pěstí do židle, když obraznost jak ježibaba tě nabírala na vidle.

Tys mlčel nad skleničkou vína a zesmutněl jsi na chvíli, když chystala se jejich špína se otřít o tvou košili.

Kdo popíše tvé prázdné listy tužkou, již s sebou nevzal sis? Snad proto, že jsi byl tak čistý, spalil ses jak svůj rukopis.

Já slyším, milý Kostó, nářek z ateliérů, z vináren. Dnes truchlí stánky květinářek, sirény pražských továren.

Dnes půjdou mladé dívky v smutku, dnes rozteskní se ulice, nejednu telefonní budku zahalí soumrak tesknice.

Dnes rozteskní se mnohá místa a mnohá slza zaleskne. Dnes mnohý starý komunista si, věř mi, Kostó, zasteskne.

Tys miloval svůj lid, svou zemi, své slavětínské krajany. Tys nebyl nikdo hluchoněmý, když mělo se jít na pány.

Nemiloval jsi dlouhé schůze, mělš raděj žně a senoseč. A přece vtiskls vlastní múze do krásných dívčích rukou meč!

Trpěl jsi zlobou lidských sobců, tys těžko snášel lidskou zášť – a proto zářil z lounských kopců tvůj vždycky stejně rudý plášť.

Vím dobře, žádná noční můra ti nehodila rozbušku. Za oprátku pro Mac Artura si vybrali tě na mušku.

Ach, Kostó, škoda, věčná škoda, žes šel jak laň na jejich hon, žes neřek, jaký červ tě hlodá, žes nezved prostě telefon.

Ač nepůjdem už zimní Prahou, ač nepoděsí tě už stín a nezasníš se s mléčnou dráhou, pod níž se choulí Slavětín,

tvé básně, psané pro útěchu, tvé básně, psané pro náš boj, krásné jak trsy jahod v mechu, jak sníh, jak noční ohňostrojí

nám zůstanou – a ty, náš milý, řeknem, žes odjel na Jávu, abychom tolik netruchlili, že vedeš velkou výpravu

do krajín, kam jsi jel tou lodí, jež dovážela kávu, čaj, kde lid se také osvobodí a bude slavit první máj,

máj, svátek lásky, svátek práce v světě, kde nebude už hlad, nebo žes usnul na zahrádce a že chceš po své práci spát.

Vítězslav Nezval, Lidové noviny 20. 11. 1951

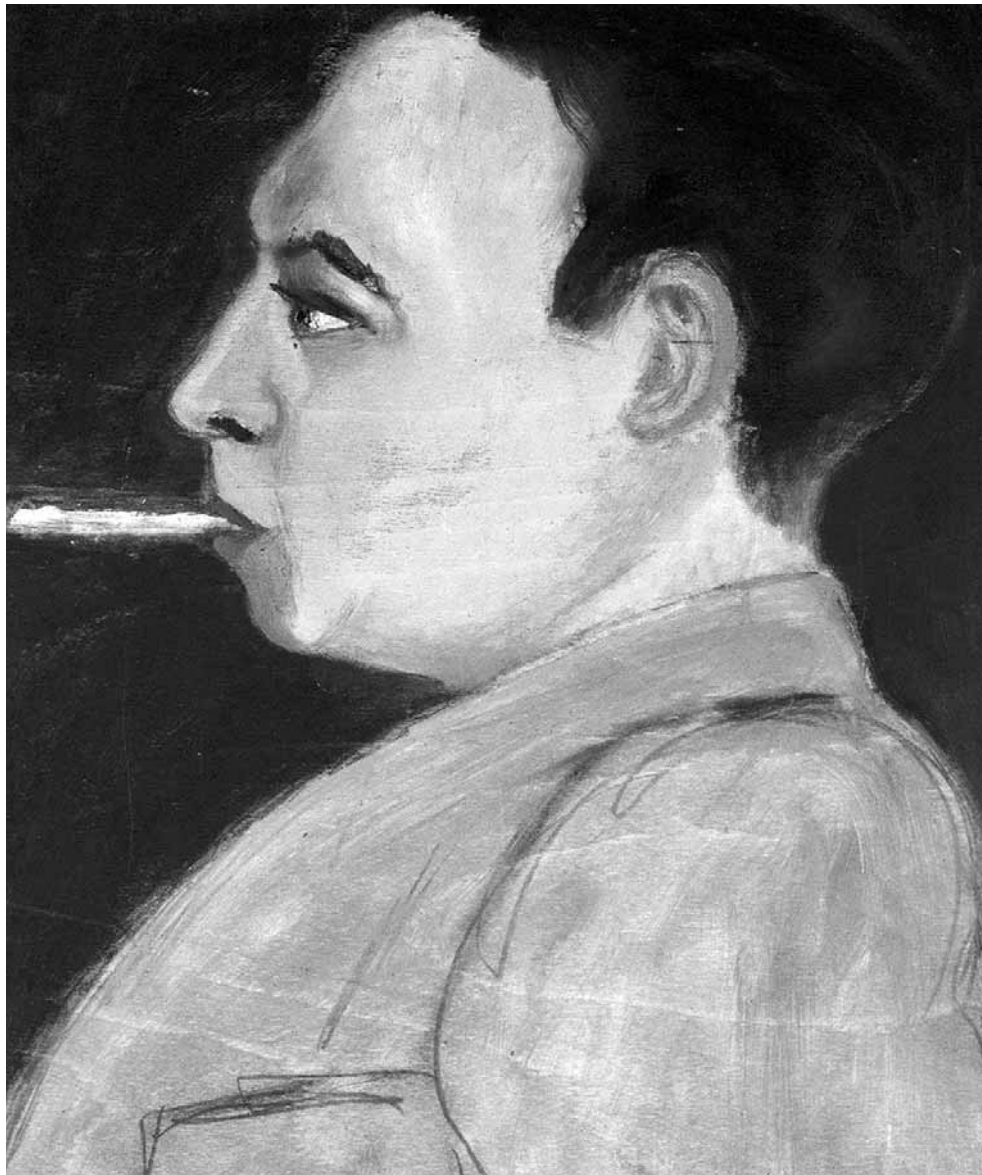
Dokumenty vybrali a edičně připravili David Voda a Milan Blahynka. Úplné znění Nezvalových zápisků a další dokumentace vztahu Nezval – Biebl na počátku padesátých let minulého století vyjde v knize Bojím se jít domů, že uvidím kožené kabáty na schodech (nakladatelství Burian a Tichák).

Sbohem sbohem jak velká je láska

Pierrot lunaire české avantgardy Konstantin Biebl a jeho pád

Dodnes není jasné, zda oficiálního básníka sledovala Státní bezpečnost, je však jasné, že se bál. Historických dokumentů je málo, zbývají autorovy verše.

JIŘÍ HOLÝ

Vítězslav Nezval: Portrét Konstantina Biebla. Literární archiv Památníku národního písemnictví

Myslím, že sotva se už někomu podaří jednoznačně objasnit příčiny, které 11. listopadu 1951 vedly Konstantina Biebla ke skoku z okna jeho garsonky na pražské Výtoni. Nevíme, do jaké míry v tom hrála roli stalinistická doba, zejména likvidace „druhého centra“ ve státním filmu na Barrandově, případně i rozjitřená polemika s Josefem Kainarem a další dobové události (články v Tvorbě, o kterých po Bieblově smrti psala ministry kultury Václavu Kopeckému a Vítězslavu Nezvalovi Majka Tomášková). A stejně tak nevíme, do jaké míry se na tom podílela básníková hypersenzitivnost, jeho paranoické stavy, snad i skutečná či domnělá pan-kreativita (zánět slinivky břišní).

Byl Biebl opravdu objektem špehování Státní bezpečnosti? Vyloučit to nemůžeme, protože předmětem zájmu mohl být každý, počínaje nejvyšší stranickou špičkou. Někdejší blízký přítel Karla Teiga a dalších „trockistů“ jistě mohl být podezřelou osobou. Bieblovo zděšení po popravě Závěše Kalandry je zcela pochopitelné. Na druhé straně však Konstantin Biebl patřil k oficiálním a privilegiovaným literátům, texty básní, které v posledních měsících před smrtí publikoval, byly plně v linii dobových požadavků (ať už byly vynucené nebo myšleny upřímně). Jako dlouholetý člen strany měl Biebl řadu známých na nejvyšších postech.

Jsou to samé otázky a záhady, na které asi nedokážeme přesně odpovědět. Tím spíš, že jsou patrně ztraceny Bieblovy zápisky, které měl v ruce nejpilnější bieblovský badatel Ivo Markvart a které se nepodařilo

najít ani v pozůstalosti uložené v Památníku národního písemnictví, ani v té části rukopisů, o níž pečovala básníková žena Marie Biebllová a která je dnes v archivu jejich dědiců.

Čaj, káva a válka

Zbývá básníkovy dílo a také v něm se Bieblova osobnost jeví mnohdy nejasně a záhadně. Podle Zdeňka Kalisty byly pro Biebla charakteristické rysy hravé fantazie, neustálá roztržitost a absence pevného zakotvení. Nejblíže přítel Karel Konrád napsal, že to byl „mladík, o jakém se dá říct, že jeho zaměstnáním bylo snění a fantazie“. Nezval potvrzuje, že ty nejfantastičtější příhody, které o sobě Biebl vyprávěl, se často ukazovaly jako pravdivé. Mně samotnému se například nepodařilo zjistit, jaký byl básníkův vztah k Olze Trunečkové, která jej doprovázela na cestě na Javu v letech 1926–27 a ve stylizované podobě se objevuje v básních sbírky *S lodí jež dováží čaj a kávu*. Po Bieblově odjezdu do Prahy (básník jej vysvětloval i tím, že po vypuknutí povstání na západní Jávě se zapletl do revoluční protikoloniální akce) Olga patrně zůstala v Asii. Je to ona „paní Olga“, již je věnována už předchozí sbírka *Zlatými řetězy*? Nevím ani, nakolik je pravdivý příběh, který Jiří Wolker na základě Bieblova vyprávění vylíčil v povídce *Ilda*. Osmnáctiletý český voják je za války zajat srbskými partyzány, zachrání ho mladá žena, manželka velitele srbského oddílu, která se do něho zamiluje a obětuje sama sebe, aby mu pomohla k útěku. Při jejich vášnivém nočním milování se vojákovi otvírají nezhojené rány a prýští z nich krev. Ať tak či tak, válka

se stala leitmotivem celého Bieblova básnického díla. A apollinairovské spojení šílené imaginace války a erotiky (*Kaligramy*) se objevuje v Bieblových básních.

jsi básník Smrti, vrhač nádherných min
už mizí válečná loď jako na moři západ slunce
(...)
válka ta umí čarovat
hledte jak rychle zmizí váš snubní prstýnek

A nenajde voják na světě milenku
jež by se za noc nemohla proměnit
v bohyni války
oděna v krvavé brnění ze samých polibků
těch malých a zarudlých kroužků
sladce unavena válkou
zlehka zívající jako jícen polního děla
svlečena ráno u zrcadla
tak dlouho se na sebe dívá sestra
od Červeného kříže

Humrova krvavá kára

Bieblův život a jeho osobnost jsou zajímavé proto, že jeho vrcholné básně jsou vesměs velmi osobní. Tím nemyslím prostou biografičnost, ale zvláštní stylizovanou intimitu, opřenou o vlastní prožitky, kde se „osobně zaručovaná“ realita nerozeznatelně mísí s básnivou fikcí. Je to intimita jiná než seifertovská, jako je Bieblova obraznost jiná než nezvalovská. Má v sobě nejen naivismus, imaginaci a fantasknost, ale i grotesknost a nonsens (některé texty *Zlatých řetězů* zpochybňují ontologický statut básně a předjímají tak například dílo Ivana Wernische). Fikční svět, překvapivě vyšinutý z iluze předmětnosti, se někdy jeví jako vyprázdněný a beze smyslu, ale vzápětí se tato absurdita karnevalizuje. Katastrofická potopa, která zaplavuje Prahu v *Novém Ikarovi*, se mění v obraz zatopené kavárny Slavie, kde stále hraje Burianův voice-band a kde se v křečích tance svíjí chobotnice, kterou humr táhne na krvavé káře do blázince. Jedním ze stěžejních motivů Bieblova díla jsou potopa, smrt a zmrtvýchvstání – objevují se v různých podobách, vážných i groteskních.

Zmiňovaná „osobnostnost“ Bieblových děl mizí třeba tam, kde se podle Wolkerova vzoru pokoušel o sociální balady (některé básně *Cesty k lidem*, *Věrného hlasu*, zvláště v jeho prvním vydání, a také první vydání *Zlomu*). To je bohužel i případ většiny jeho posledních básní, které vyšly ve sbírce *Bez obav*, jejíž název lakonicky komentoval Jiří Kolář slovy „napsal Bez obav a skočil z okna“. Je to špatná poezie, sbírku před úplným propadem zachraňují starší verše (cykly Matějská pout a Na trůně rýžových polí). K osobní básníkové krizi v roce 1951 přispěla patrně i krize básnická, jež vlastně začala už zkraje třicátých let a vyvrcholila po únoru 1948.

F. X. Šalda v roce 1928 napsal, že Biebl je jakýsi pierrot lunaire, „Petříček, který spadl z měsíce a který se cítí proto trochu nejistým na této divoce roztočené planetě“. Konstantin Biebl na to odpovídá v *Novém Ikarovi*, který vyšel na počátku roku 1929: „Všemu je konec, jenom ne lásky,/ a jsem-li já pierrot lunaire/ loď moje kytara opentlená blesky“. Závěr této jedinečné a geniální básně ovšem tvoří obraz hrdinova pádu: „sbohem sbohem jak velká je láska/ vrhám se dolů ze skály“, „já ucítím ten strašný pád/ rovnou do věčnosti“. Konstantin Biebl skončil svůj život pádem z okna, mnohé jeho verše však patří k vrcholům české poezie.

Autor je literární historik, působí na FF UK.

INZERCE

Správná rada NADACE ŽIVOT UMĚLCE

**vyhlašuje veřejné
výběrové řízení**
na poskytnutí
nadačního příspěvku
z prostředků
NIF v roce 2008

na hudební, divadelní a taneční
projekty, soutěže a festivaly.

**Konečný termín pro podání
žádostí je 29. únor 2008.**

Blíže informace získáte na
www.nadace-zivot-umelce.cz
nebo v sídle **NADACE ŽIVOT UMĚLCE,**
Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 142 295.

Nikdo si neuvědomoval, v čem žijeme

Vítězslav Nezval v padesátých letech

Jakým jazykem a jakými argumenty a strategiemi se v nejhorších dobách komunistické totality určovaly osudy a životy básníků, jak se „drželi na uzdě“, ukazujeme na průběhu plenární schůze o socialistické poezii v lednu 1950.

MICHAL BAUER

Vítězslav Nezval je jedním z autorů, na které se představitelé totalitního režimu přelomu čtyřicátých a padesátých soustředili. Jeho pozice byla ojedinělá. Od meziválečné avantgardy přešel docela rychle mezi autory hlásící se k „nové“ době a „novému“ umění socialistického realismu. Bezpochyby k tomu přispěla jeho pozice na konci třicátých let, kdy proběhl známý spor mezi ním a ostatními surrealisty. Jeho tehdejší příklon k Sovětskému svazu a ke Stalinovi ho spasil po únoru 1948 – a snad mu napomohl i na počátku padesátých let.

Trockista kontra robustní Moravan

Protipólem jeho pozice a osudu se stal František Halas, kritizovaný na samém počátku padesátých let stalinistickým teoretikem Ladislavem Štollem. Básník Jiří Taufer ještě za Halasova života psal v Tvorbě (v červnu 1948) o „plátku českých trockistů“ *Proletářské noviny* a o textu *Protestujeme!* z 15. 4. 1938, který publikoval Závěš Kalandra (popravený v červnu 1950) a který Halas podepsal. Je to jeden ze stěžejních textů, na jejichž základě byl později Halas označován za trockistu. Stojí v něm mimo jiné: „K novému moskevskému procesu pokládáme za svoji povinnost říci veřejně, že metody, jakými jsou vedeny procesy proti někdejší vřdcům Říjnové revoluce a vynikajícím vědeckým pracovníkům, nás naprosto nepřesvědčují o vině obžalovaných. Nevěřili jsme nikdy a nevěříme ani dnes, že většina Leninových spolupracovníků byli zrádci socialismu a špióny zahraničních velmocí.“

V knize *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii* má Štoll narážku o tom, že i Nezval byl zmámený „trockistou Bretonem“ – v referátu, který kritik přednesl na plenární schůzi o socialistické

poezii 22. 1. 1950, se objevila i formulace, jež v knize není: že Breton je zloduch. Štoll dělil v leninovských intencích kulturu do dvou protikladných táborů a zároveň ji (a člověka) pojímal jako boj. „V témž roce 1934, kdy už v Německu rok řadí hnědá bestie, kdy se stupňuje zostřený zápas o duše básníků, ovládajících myšlenky a city lidí, dochází ještě k jednomu příznačnému zápasu o básníkovu duši – o Nezvala. Biebl v tomto zmatku si už dříve nasadil na svůj nástroj dusítko, téměř už zmlká, Nezval jako zmámený *Spjitými nádobami* Bretonovými je oplétán trockistickými intrikami nejhoršího druhu a neprohlédá,“ řekl na onom zasedání. V knižním vydání pak protihalassovské výpady oproti referátu vystupňoval, v případě Nezvala naopak. „Zdravá socialisticko-vlastenecká stránka v robustním Moravanovi“ podle Štolla zvítězila, neboť jeho poezie žila „ze základních bytostných podmínek zdravé poezie, tj. historický optimismus a nesporná myslitelská síla (na rozdíl například od Seiferta), kladný vztah k sovětské zemi, láska k lidu, vědomí o historickém poslání dělnické třídy...“.

Hodný a zlý; pokusy o pomoc

Štoll (ministrem kultury Zdeňkem Nejedlým prohlášený za vzorového kritika a pokračovatele Julia Fučíka) mluvil na lednové schůzi dopoledne. Připomněl Nezvalovu minulost, ohroženou trockismem, mezi řádky však deklaroval, že Nezval je „nás“, že se za pomoci správných přátel a komunistické strany dovedl zorientovat. Pokoušel se takto Nezvala držet na uzdě a zároveň ho neztratit, neboť nový Svaz československých spisovatelů (SČSS) se potřeboval vykazovat významnými básníky.

Odpoledne nastoupil Taufer a hru dokončil. Zdůraznil pozitivní stránky Nezvalovy tvorby: „Nesporným a velkým dalším úspěchem naší poezie – jak to bylo kvitováno i naší kritikou – je Nezvalův Stalin. (...) Nezval především směřuje k veliké prostotě a jednoduchosti. Tím pak ještě jen více vynikají ty nejkładnější, nejryzejší stránky celé jeho tvorby. (...) Nezval by nikdy nedovedl napsat *Staré ženy*.“ V následující části se Taufer vrátil ke Štollovu přístupu a připomněl „vady“ a „kazy“ Nezvalovy poezie, s nimiž básník musí „bojovat“. Pozitivní tečku dodal Nejedlý: „Byl zde jmenován Nezvalův *Stalin* – a ten se začíná úplně popularizovat, to je báseň, která přejde zcela do obecného a – nebojím se říci – lidového majetku. To je důvod existence poezie.“

Nezval poté pronesl své „ano i ne“: soudruh Štoll má pravdu, ale není možno takto kritizovat Halase. Za zmínku stojí, že Nezval se nezastával jen svých generačních druhů ani pouze levicově orientovaných tvůrců: opakovaně hovořil pozitivně o Jiřím Kolářovi a 24. 3. 1952 podepsal jako místopředseda Ústředního výboru SČSS (společně s vedoucím tajemníkem SČSS Václavem Pekárkem) dopis ve věci vězněného Jana Zahradníčka adresovaný ministru národní bezpečnosti Karolu Bacílkovi, v němž mimo jiné stojí, že Zahradníček je nadaný spisovatel a básník, který si zachovával „svůj pevný postoj za protektorátu vůči německým fašistům, se kterými žádným způsobem nekolaboroval“. V dubnu 1952 byl ovšem Zahradníček spolu s dalšími

odsouzen a následující vyjádření vedení Svazu spisovatelů hovořila o katolických spisovatelích jako o velezrádcích.

Bieblova nemoc v hysterické době

Nezval dobře věděl, že si nemůže dovolit všechno. Na přelomu čtyřicátých a padesátých let probíhaly v SČSS spory, v mnohém kopírující události v komunistické straně. Konaly se procesy s politiky a se spisovateli, nejen s katolickými a ruralisty. Hledání vnitřních a vnějších nepřátel bylo hysterické, žádala se sebekritika. Pro mnohé autory to byla situace, v níž neuměli a nechtěli žít.

Jednou z nejdiskutovanějších záležitostí té doby se stala smrt Konstantina Biebla, jehož zdravotní stav byl na počátku padesátých let zlý. Dne 15. 7. 1951 o tom Biebl napsal Vilému Závadovi, který ho zval, aby promluvil na školení začínajících autorů: „Do nedávna jsem se bez studu světoval kdekomu se svými potížemi, způsobenými nemocí, ale to se mi, jak snad víš, nevyplatilo. Nejde jen o fyzické utrpení, které se periodicky vrací, i když je letošní můj zdravotní stav oproti loňskému mnohem lepší. Průvodním zjevem mé nemoci byly a ještě do jisté míry jsou mentální poruchy, způsobené *objektivními* příčinami, především poruchy paměti, které mi přivodily již nemalý počet hořkých chvil. Nemohu někdy psát, ba ani číst, smysl slov se mi rozmazává přímo před očima. Naštěstí to není žádná duševní choroba, jen doznívající následky přetěžké nemoci. Nejsem ještě docela zdrav – říkám to velmi nerad a jen tehdy, jsem-li k tomu donucen. (...) Je těžko o tom mluvit s někým, kdo nebyl v mé kůži a neprožil dlouhé měsíce tvrdého zápasu o holý život. (...) Kdyby to bylo nutné, přijel bych nejraději na Dobříš s Nezvalem.“ (Celý Bieblův dopis je otištěn v mé knize *Ideologie a paměť*)

O hysterické atmosféře svědčí i Nezvalovy zápisky (viz s. 1 – pozn. red.). Vyplývá z nich, že Biebl měl strach, čemuž napomáhala obviňování z teigovštiny a trockismu; jak píše Nezval, „Biebl se stal středem pozornosti podivných lidí. Dovídal se, že různí lidé, dělající dojem polic. orgánů, se na něho vyptávají. „Kožené kabáty na schodech.““ Sugestivní je popis nálezu Bieblova těla a lékařova věta: „Zatím ještě žije, ale konec nastane brzy.“ Stejně emotivně působí Bieblovy myšlenky na sebevraždu, pálení korespondence, řeč o muži v tmavém kabátě a další věci, o nichž Nezval píše. A dodává: „Při tom na něho bylo útočeno ze zahraničí pro odvážné básně proti Trumanovi a MacArth...“ Nezval byl svědkem konce Bieblova života a jeho zápisky jsou autentickým svědectvím (již několik desetiletí jsou součástí osobního fondu Vítězslava Nezvala uloženého v Památníku národního písemnictví). Ukazují – řečeno s Františkem Hrubínem – míru Bieblova neštěstí: „Zoufalství je někdy tak strašné, že se prázdno, ohraničené okenním rámem, zdá nekonečnou volností a básník se tam vrhá, aby znovu marně dokázal, že člověk nemá křídla.“ Jiří Kolář po desetiletích hodnotil padesátá léta slovy: „Nikdo si tehdy neuvědomoval, v čem žijeme.“

Autor je literární historik, působí na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích.

Vítězslav Nezval maluje portrét Klementa Gottwalda, 1950. Literární archiv Památníku národního písemnictví

Symptomatický detail

Jak novináři popsali duel Klaus – Švejnar

Prezidentské volby se blíží a česká společnost měla možnost posoudit kvality obou kandidátů v přímém přenosu televizního vysílání. Jak se s reflexí jejich diskuse vyrovnali čeští komentátoři?

KAREL HVÍŽDALA

Převážná většina českých komentátorů i analytiků, kteří hodnotili duel Václava Klause a Jana Švejnara, odehrávající se 29. ledna 2008 v sociálnědemokratickém senátním klubu a přenášený stanicemi ČT2 a ČT24, se odvolávala na slavnou debatu Johna Fitzgeralda Kennedyho a Richarda Nixona z 26. září 1960 v Chicagu při primárkách, kterou přenášela televizní stanice CBC. Tehdejší američtí komentátoři později napsali, že tato debata naprosto změnila povahu americké politiky a pasovala televizi na rozhodující politickou a kulturní instituci. Tohle samozřejmě nikdo u nás napsat nemůže: oba protagonisté předvedli standardní výkony, ani jeden ničím nepřekvapil. Udivili jen naši komentátoři, kteří se víc než na obsah řečeného soustředili na vzhled a gestikulaci obou prezidentských kandidátů, a když připomínali duel z roku 1960, tak dovozovali, že Kennedy zvítězil jen díky svému vzhledu. Nějak zapomněli, že šlo o vítězství obsahové, nikoliv formální: Kennedy vyhrál tím, co říkal. Debata mu propůj-

čila navíc oblibu hvězdy, kterou dosavadní politici typu Eisenhowera neměli, protože médiu pohrdali. Prezident Eisenhower sám sebe viděl jako generála a lidi z médií jako poslušné vojíny.

Kennedy nastolil dvě velká témata: poukazoval soustavně na to, že za vlády republikána Eisenhowera ztratily Spojené státy převahu a Amerika je příliš spokojená sama se sebou; a že se jeho protikandidát vymezuje jen vůči vzdáleným cílům, zatímco vůbec nehovoří o Castrovi, ačkoli ten představuje pro USA největší ohrožení, protože Kuba leží 150 kilometrů od amerického pobřeží a tryskové letadlo tuto vzdálenost přeletí za osm minut. Kennedy doslova řekl: „Jak může tento muž vzdorovat Chruščovovi, když nedokáže vzdorovat Castrovi?“

Kennedy si nejprve získal Američany tím, že jim slíbil vrátit silnější pozici ve světě, a hlavně tím, že se jasněji vymezil vůči Castrovi a Chruščovovi; díky této taktice byl také nominován demokraty jako Nixonův protikandidát a teprve pak přišla osu-

dová debata. Ale ani v této debatě nešlo o to, že byl Kennedy živější a lépe gestikuloval, jak to interpretují naši komentátoři, ale naopak o to, jak později napsal novinář Halbestam, že „byl přitažlivý, nestavěl se do žádných póz a zůstal instinktivně chladnokrevný“. Televize je médium, které vyžaduje chladnokrevnost a odhaluje levné pózy.

Kennedy byl odpočatý, opálený, plný vtipu, ironie a schopnosti vidět sám sebe zdrženlivě a s humorem. Nixon byl unavený po nekonečné šňůře vystoupení, ve studiu se silně potil, neohrabaně gestikuloval a tón jeho řeči byl umělý, takže působil, že si na příjemného člověka jen hraje, místo aby příjemný byl. Russel Baker později napsal: „Toho večera nahradil obraz v jazyce politiky psané slovo.“

Podíváme-li se na duel našich prezidentských kandidátů tímto rastrem, pak Václav Klaus už tak jednoznačným vítězem, jak tvrdili komentáři, rozhodně nebyl. Naši analytici jen nálepkovali.

Autor je novinář a spisovatel.

Toho večera nahradil obraz v jazyce politiky psané slovo. Richard Nixon a John Fitzgerald Kennedy, 26. září 1960

přešlap

Krásní, chytří a bohatí

Kdož má, tomu bude dáno. Krásní lidé bývají chytřejší a úspěšnější než oškliví. Tolik článek převzatý z britského týdeníku The Economist a figurující v prvním lednovém čísle letošního Respektu. „Vědecké zkoumání krásy“, samo o sobě půvabné contradictio in adiecto, operuje zde se závěry o přímé úměře mezi fyzickým vzhledem, inteligencí a finanční úspěšností, a zaštiťuje se hned několika jmény badatelů z amerických univerzit. Co na tom, že výsledky některých provedených výzkumů jsou silně nejednoznačné? „Obličejové děti a dospělých ve středním věku inteligenci prozrazovaly, zatímco obličejové teenagerů a seniorů nikoliv.“ Srovnání lidské volby kolegů či partnerů s pářením polétavého hmyzu či troubením jelenů v říji dodává studiím na téma korelace vzhledu a úspěchu bezpochyby punc vědeckosti. Stejně tak aplikace svěbytné terminologie („takzvaný nefalšovatelný signál“). Z biologizujících postupů a kvalitativních závěrů však zároveň trochu mrazí. Dnešní pluralitě vkusu, názorů i strategií poznání vděčíme za nedotknutelnost osobního úsudku o bezpočtu ryze subjektivních veličin, a krásy především. Ale jak je vidět, jedná se o dvojsečnou zbraň. Možná vedle nových popíračů holocaustu vstanou i noví eugenici, opírající se o amalgám úderných biblických citátů a etologie živočichů, sestrojí novou kvalitativní hierarchii lidského druhu a dají ji – tentokrát – do služeb ekonomického úspěchu. Možná se brzy jedinou akceptovanou normou člověčenství, nyní konečně i kvazivědecky a mediálně legitimizovanou, stane armáda moneyžerů z posiloven a moneyžerek s mírami 90/60/90, v kadlubu Brada Pitta a Britney Spearsové. Anebo už se tak stalo? Mezinárodní prestiž The Economist nezaručuje bezvýhradně kvalitu výlevů v něm obsažených. Nihil novi sub sole. Jako by se nám rozumování hraběte Gobineaue o nerovnosti, vyhozené dveřmi, vrátilo po sto padesáti letech oknem.

Matěj Kotalík

INZERCE

A2 KULTURNÍ TÝDENÍK A MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA

VYHLAŠUJÍ SOUTĚŽ NÁMĚTŮ NA INVESTIGATIVNÍ REPORTÁŽ

TÉMA: PRACOVNÍ MIGRACE V ČR

REPORTÁŽE MAJÍ BÝT SOUČÁSTÍ PROJEKTU NAZVANÉHO CZECH MADE?, KTERÝ CHCE UPOZORNIT NA TO, ŽE EXISTUJÍ ODVĚTVY ČESKÉ EKONOMIKY, KDE PRACOVNÍ PODMÍNKY PORUŠUJÍ ZÁKLADNÍ PRÁVA MIGRANTŮ. STRUČNÉ NÁMĚTY (MAX. 1 NORMOSTRANA) MŮŽETE POSÍLAT ELEKTRONICKY NA POSPISIL@TYDENIKAZ.CZ, NEBO NA ADRESU A2 KULTURNÍ TÝDENÍK, AMERICKÁ 2, 120 00 PRAHA 2 DO 15. ÚNORA. VYBRANÍ AUTOŘI ZÍSKAJÍ ODMĚNU A PŘÍSPĚVEK NA ZPRACOVÁNÍ REPORTÁŽE, KTERÁ BUDE OTIŠTĚNA V A2 KULTURNÍM TÝDENÍKU.

Přístup ke spravedlnosti

Potřebujeme právní centra pro nemajetné

Pavel Čížinský

Reforma justice je v české společnosti často skloňovaným souslovím. Mezi věcmi, které je třeba změnit, se nejčastěji uvádějí problémy s doručováním, přetížení soudců administrativou, zastaralé či „komunistické“ právní předpisy, formalismus při aplikaci těchto předpisů anebo i nízká kvalita soudců (nechuť k rozhodování či nekreativnost). Komplexní řešení těchto problémů by často předpokládalo velké finanční výdaje a dlouhodobou práci na lidských zdrojích působících v justici, anebo ještě lépe na celé české právnícké profesi. Na druhé straně existují systémová opatření, jež lze udělat s nikterak velkými náklady a jejichž prospěšnost přitom může být vidět už poměrně brzy. Subjekty zabývající se lidskými právy zdůrazňují z balíku problémů justice především problematiku přístupu ke spravedlnosti.

Spravedlnost pro nemajetné

Téma přístupu ke spravedlnosti se týká lidí, kteří z řady důvodů nemají reálnou možnost využívat justiční mechanismy. Nejčastější překážkou je nemajetnost (celé téma bývá nesprávně redukováno na tzv. bezplatnou právní pomoc): nemajetní nemají finance, aby si na běžném trhu právních služeb koupili služby advokáta, a bez jeho pomoci nejsou samozřejmě schopni ani sepsat žalobu na soud, neřkuli pak před soudem své právo vyargumentovat. Jsou ale i jiné překážky na cestě za právem. Lidé, kteří jsou ve vězení, ve vazbě, ale třeba i jen v nemocnici, a jsou tedy de iure omezeni ve své svobodě pohybu, také nemají možnost hájit svá práva, byť by prostředky na advokáta měli (advokáta je totiž nutno vyhledat, domluvit se s ním, předat mu podklady atd.). Nejinak jsou na tom ti, kteří jsou ve svobodě pohybu omezeni i jen de facto, například nemocní lidé či důchodci. Také bohatí lidé se mohou ocitnout v situaci, kdy momentálně svými penězi nemohou disponovat (často právě v důsledku právního sporu, v němž pomoc potřebují), a advokáti se jimi proto odmítnou zabývat. A vedle mentálních postižení je nakonec nutno zmínit i bariéry socio-kulturní: negramotnost, neznalost úředního jazyka atd. Absolutní bariérou je pak stav, kdy dotyčného ani ne napadne, že by se mohl právně bránit, a veškeré justiční dění má za jakousi vyšší moc, kterou nelze nikterak ovlivnit.

Je jasné, že stát má zájem na tom, aby všichni jeho obyvatelé řešili své spory podle práva před orgány k tomu zmocněnými, a ne pěstmi či kuchyňskými noži. Proto je úkolem demokratického právního státu zajistit, aby všichni měli nejen formální přístup ke spravedlnosti, ale i skutečně efektivní možnost se svých práv domáhat, a aby právní ochrana nezůstala vyhrazena skupince právnických profesionálů a vrstvě bohatých, kteří si je najmou. Z tohoto důvodu je právo na právní pomoc považováno již za jedno ze základních lidských práv a státy zavádějí právní mechanismy, kterými potřební mohou právní pomoc získat.

Centra právní pomoci

Česká republika zůstává v oblasti zajišťování právní pomoci za vývojem v Evropě poněkud pozadu. Celý náš systém právní pomoci totiž stále stojí na soudech, které nemajetným ustanovují advokáty, jež platí stát. Toto nastavení je v praxi ovšem velice nepraktické. Starý člověk, kterého chce domácí vystěhovat z bytu, se velice pravděpodobně – i kdyby opravdu věděl, že má dojít na Okresní soud – nechá odradit úředni-

cemi v podatelně soudu, které mu v lepším případě dají jakýsi nesrozumitelný formulář, v horším ho pošlou domů s tím, že má podat žádost písemně. Většina lidí potřebuje mít možnost někomu hned zkraje vyčít svou situaci a slyšet, zda jejich věc lze právně vůbec řešit, kdo je pro ni příslušný a jaký průběh může mít. Takovou práci dnes dělají – až na pár advokátů lidumilů – jen tzv. nevládní organizace, které jsou ale ze strany státu financovány značně nestabilně a vůči konkrétnímu klientovi nemají žádnou právní povinnost.

Tato situace je v řadě zemí, nejnověji též na Slovensku a v Maďarsku, řešena zřízením zvláštní státní instituce, jakýchsi center právní pomoci, která všem potřebným poskytují nízkoprahové první právní poradenství a která pak v odůvodněných případech posuzují nemajetnost žadatelů a ustanovují jim v jejich kauzách advokáty. Zavedení tohoto modelu dosud naráží na námitku, že zřízení nových úřadů by bylo drahé. Jenže už současný systém, jakkoli jsou náklady netransparentně ukryty v rozpočtech soudů, stojí poměrně dost peněz a pro práci s určitým typem právních problémů je mnohem praktičtější a levnější model centra právní pomoci s placenými zaměstnanci než model advokáta placeného dle úkonů právní služby. Stát by tak své peníze využíval efektivněji a mohl by začít systém určitým způsobem řídit. Například některé typy právních případů, u nichž je obzvláště velký společenský zájem (diskriminační kauzy, odebrání dětí z rodin do náhradní rodinné péče či do ústavů, práva obětí trestných činů atd.), by mohly být zvýhodňovány. Stejně by stát mohl podporovat ty strany sporů, které se pokusí o smírné řešení konfliktu, tzv. mediace. Dosud totiž systém nejen nikdo neřídí, ale není ani známo, kolik jím proteče peněz.

Systémové řešení zajišťování právní pomoci státem naráží stále na nedůvěru některých příslušníků tradičních právnických profesí (advokáti, soudci aj.). Zřízení nového orgánu by pochopitelně znamenalo výraznou změnu, ale domnívám se, že obavy nejsou namístě. Soudcům by ubyla práce se zkoumáním majetkových poměrů účastníků a mohli by se více věnovat vlastnímu souzení. Advokáti, kteří by o účast v systému měli zájem (platby státu jsou totiž pro většinu advokátů velmi zajímavé), by se přihlásili. Skončilo by netransparentní prostředí, kdy soudce, který věc sám soudí, současně rozhoduje i o tom, zda strany budou mít advokáty či ne.

Autor působí v poradně pro občanství/Občanská a lidská práva.

Chce Bůh radar a rakety?

Ani církevní restituce nejsou zadarmo

Milan Daniel

Církve jsou v religiálních společnostech nejbližším funkčním ekvivalentem politických struktur. Česká společnost je ovšem nábožensky spíše vlašná. Podle demografických výzkumů je praktikujících katolíků v Česku kolem patnácti procent, věřících, kteří se hlásí k jiným náboženstvím, ještě méně. Odhad, že míra religiozity v českých zemích se pohybuje kolem dvaceti procent, tedy nebude daleko od pravdy. České církve proto mohou jen závistivě pokukovat po dění v katolickém Polsku i Německu. A už vůbec nemohou srovnávat svůj vliv s tím, jak dalece se uplatňuje v americké společnosti.

Zajímavá je přitom skutečnost, že před druhou světovou válkou se právě tam

pohybovala míra religiozity kolem třiceti procent. Dnes se ovšem podle našeho předního religionisty Ivana Odila Štampacha k některé z církví hlásí neuvěřitelných 98 % Američanů.

Výrok George Bushe o tom, že jej do Iráku „poslal Bůh“, zapadl téměř bez povšimnutí. Nic proti tradičním křesťanským hodnotám, na nichž je postavena – byť větší – „kacířská“ – evropská společnost. Láska k bližním, nenásilí, respekt k cizímu majetku, pochopení pro slabší... – proč ne? Když to ale nejružnější kazatelé, evangelisté, jak se američtí duchovní označují, „televangelisté“, vystupující na specializovaných televizních kanálech, jejichž signál pokrývá celou Ameriku, přeženou, dojde k naplnění úsloví „všeho moc škodí“. Což se za vydatného přispění těchto „evangelistů“, reverendů, kazatelů a dalších křesťanských „imámů“ stalo. Do čela největší mocnosti světa, která stojí proti islámskému fundamentalismu, byl instalován fundamentalista křesťanský.

Kontroverzní snaha uvrtět v Evropě základy systému protiraketové obrany není tedy výsledkem nějakých racionálních úvah. Argumenty typu „budoucí iránské rakety“ by byly v jiných situacích směšné; ve světle víry v cosi zjeveného však signalizují, že přichází z jiné dimenze. K čemu rozum, když je třeba věřit? K čemu rozum, když máme nepřítele, který nám sídlí v palici, protože je k vidění v každé televizní stanici?

Nový byznys, nové možnosti

Je-li sedmdesát procent Čechů vůči systému protiraketové obrany skeptických a s použitím rozumových argumentů jej odmítá, dokládá současně, že jejich uvažování stojí na zcela jiných základech. Vláda, která racionality tohoto odporu popírá, prohrává jednu veřejnou bitvu za druhou. Snaží se tlak občanské společnosti marginalizovat, stigmatizovat její reprezentanty, a když to nepomáhá, otevřeně ji ignoruje. Důvody tohoto postoje jsou pohříchu ideologické. Mezi zástupné argumenty občas probublá to, co si politici z vládní sestavy skutečně myslí: „Ruské vyhrožování je přesně tím důvodem, abychom obranu proti raketové hrozbě měli,“ řekl v debatě klubu Osma v březnu 2006 týž Alexander Vondra, který na Rádiu Česko (20. 2. 2007) prohlašuje: „Budeme Rusko vysvětlovat, že ten radar ani celý ten systém protiraketové obrany není namířen proti němu, že je to reakce spojenců na úplně jiné hrozby, než představuje Moskva.“ Nutno dodat, že „ruské vyhrožování“ bylo důsledkem analýzy hrozby, již podle ruských vojenských odborníků zejména radar představuje.

V situaci, kdy více než dvě třetiny občanů stojí v této věci proti vládě, hledá česká administrativa spojení. Koncem loňského roku se snažila zlomit brdské starosty slibem investic. Většina starostů nemravný obchod odmítla. Bylo tedy třeba obrátit se jinam. Tou částí občanské veřejnosti, která by mohla na nabídku slyšet, jsou církve. A zajímavé je, že církve, které na restituce čekaly léta, dostaly v této situaci od vlády naději: stát jim chce vrátit majetek za 267 miliard.

To vše před volbou hlavy státu. Cyril Svoboda, lidovecká eminence, to řekl „čestně“ a naplno: něco za něco, když nám ODS odhlasuje restituce, my jí odhlasujeme prezidenta. Myslel to jistě upřímně, ale jsou věci, které se neříkají nahlas. Takže o ničem takovém se ve skutečnosti nikdy nejednalo a žádný takový nebo makový požadavek namouduši nezazněl, křížují se dotčení politici.

Banky si mnou ruce. „Nepochybně vznikne nové odvětví v bankovním sektoru, zaměřené na církevní klienty, podobně jako v USA,“ usoudil bystře hlavní ekonom ČSOB Tomáš Sedláček. Od vlády opírající se o politické kšeftsmany v roli bezskrupulózních poslanců je to mazaný tah. Peníze a moc jsou přece spojené nádoby. Nic na tom, že círk-

ve by se měly starat především o duchovní život věřících. Proč ale nesplnit jejich požadavky a nedat jim majetek, z něhož mohou dílem investovat do vlivu na veřejné mínění? Jak daleko je od toho k posílení vlivu rádií typu polského Rádía Maryja či amerických televizních stanic, na nichž se producírují fundamentalističtí televangelisté?

Většina českých věřících jsou lidé mírní, vyznávající již zmíněné zásady, na nichž vyrostla evropská civilizace. Žijí v sekularizované společnosti. Řadu jich znám osobně, chovám k nim úctu. Strašák islámského fundamentalismu však působí i na ně. A to by v tom byl čert, aby se některé nepodařilo přesvědčit k tomu, že je třeba se s ním svatě utkávat. Ještě jednou vzpomeňme Ameriku: počátkem minulého století se k nějaké formě víry v jediného a pravého Boha hlásilo třicet, dnes skoro sto procent...

Čeští církevní představitelé k tématu radaru, které hýbe českou společností, mlčí. Mlčí svatý kardinál, mlčí svatý biskup. Mlčení je obvykle vnímáno jako souhlas a v tomto případě také souhlasem je. Dospělí občané této země, očkování její historií, si snahu americké fundamentalisticko-zbrojařské lobby vyhodnotili jednoznačně. Následovník papeže Jana Pavla II., který přes některé své kontroverzní postoje národy spíše spojoval, papež Benedikt XVI., nejprve muslimy urazil, potom se jim omluvil. K radaru však neřekl nic, stejně jako jej bez povšimnutí nechali čeští církevní hodnostáři. Nemluvit je někdy výmluvnější.

Dojem, že se jim za to dostává odměny, je tak nesmazatelný. Ostatně heslem křížáků bylo „Bůh tak chce“. Co chtějí spoluobčané českých církevních hodnostářů, je zjevné podružné.

Autor je novinář.

Asociace ekologických organizací Zelený kruh vypisuje výběrové řízení na místo

koordinátora/koordinátorky oborové platformy.

Koordinátor/ka je zodpovědný/á zejména za:

- přípravu elektronického zpravodaje
- organizaci schůzek pracovních skupin
- přípravu a editaci společných textů
- organizaci akcí pro veřejnost
- účast na přípravě nových projektů
- péči o webové stránky
- správu mailových konferencí

Požadujeme:

- vysokoškolské vzdělání
- komunikační a organizační schopnosti
- nápaditost
- zájem o ochranu životního prostředí a práci v NNO
- zkušenost se psaním a editací textů
- znalost práce na PC a anglického jazyka

Nabízíme:

- rozmanitou a samostatnou práci v občanském sdružení v centru Prahy
- plat odpovídající dané pozici v neziskovém sektoru
- pět týdnů dovolené
- **Nástup je možný od března či dubna 2008.**

Své nabídky s životopisem a motivačním dopisem zasílejte do 17. února 2008 na adresu katerina.ptackova@zelenykruh.cz.

Výběrové řízení proběhne v kanceláři Zeleného kruhu ve dnech 20. až 22. února 2008.

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Na jedné (děravé) lodi

Smíšené pocity z nové knihy Pavla Barši

„Aby byla schopna odpovídat na výzvy současného světa, bude se muset filosofie vzdát své snahy poměřovat sociální a politickou praxi z bezpečného teoretického odstupu a místo toho se začít chápat jako součást této praxe,“ píše Pavel Barša v úvodu své nové publikace *Síla a rozum*. Z těchto slov je patrné zaměření recenzované knihy a autorova působení; ve snaze učinit z (politické) filosofie aktivního hráče veřejného prostoru lze spatřovat jeho největší přednost.

MARTIN ŠKABRAHA

Hlavní myšlenkou knihy Pavla Barši je překonání – ne však jednoduše zrušení – protiklad mezi realistickým a idealistickým pohledem na politickou praxi, zejména pak na mezinárodní vztahy, přičemž si vypořádává rozlišením dvou rovin odvěkého sporu. Na první rovině se protiklad projevu je jako napětí mezi paradigmatem rozumu a paradigmatem síly; zatímco první je spojeno s univerzalistickým přesvědčením o všem lidmi sdílené schopnosti poznávat svět a dorozumět se na jeho výkladu, jakož i na racionální kalkulaci toho, co bude dobré pro všechny, druhé paradigma je partikularistické a jeho stoupenci „nevěří v existenci společného standardu, který by mohl překlenout propasti mezi lidmi a jejich skupinami“.

Pavla Baršu známe jako levicového liberála (na druhé slovo bych položil důraz), takže lze očekávat snahu obhájit stanovisko rozumu, odkazující k onomu „společnému standardu“. Jenže Barša si je vědom námitek proti idealistickému univerzalizmu, resp. jeho určitému chápání – takovému, které předpokládá ahistorickou, neměnnou podstatu člověka, díky níž jsou jednotlivé lidské kultury „objektivně“ hodnotitelné podle toho, jak moc se přibližují kosmopolitní vizi.

Aby se vyhnul dogmatické a imperialistické podobě osvícenského ideálu, vychází Barša

realistům vstříc na druhé rovině sporu, kde se protiklad rozumu a síly převádí na protiklad teorie a praxe. Realismus přijímá „tezi o prvotnosti praxe před teorií a odmítá jako idealistické všechny koncepce, které obracejí tento primát a chtějí řídit časnou a „pozemskou“ politiku věčnými a „nebeskými“ principy“. Takové nebezpečí (jež pokouší každého, kdo věří v rovnost všech lidí) označuje Barša slovem *intelektualismus* a varování před ním spojuje i s konzervativně laděnou kritikou intelektuálního pohledu na svět. Řešením není odvržení kosmopolitního ideálu se vším všudy, ale jeho zanoření do praxe, beroucí v úvahu reálné zkušenosti se vztahy mezi skupinami i jednotlivci.

Potud je kniha zajímavá. Způsob, jakým se Barša snaží zachránit liberální naději proti cynismu i vzdušným zámkům, ukazuje schůdný kompromis, ale ne za každou cenu, a myslím si, že i čtenář, který nesdílí autorovu politickou orientaci, si řekne, že jde o rozumný návrh, s jehož původcem by se přinejmenším dalo mluvit. Což je dobrý výsledek.

Příliš intelektualistická kritika intelektualismu

Potíž je v tom, že Barša na základě této myšlenky vypracovává schéma, které pak aplikuje téměř mechanickým způsobem – tedy právě schematicky. Nejprve sáhodlouze svoji výchozí poučku opakuje jinými (leč podobnými) slovy, aniž by ji analyticky prohloubil; poté zařadí kompilační výklady vybraných zástupců moderní politické filosofie, které však postrádají komplexní, do nitra vykládaného textu pronikající interpretaci z pozice, kterou Barša hájí a jejíž plodnost by tak demonstroval. Díla dotyčných myslitelů jsou téměř stránku po stránce zreferována (jen tu a tam je přiřazena poznámka či komentář) a pak je zopakováno, kam si je má čtenář zařadit ve schématu síla – rozum, praktikismus – intelektualismus, apod. Interpretační charakter použitého schématu se tak paradoxně zamlžuje – autor vyvolává dojem, že „škátulkové“ přiřazení myslitele k určitému paradigmatu je vlastně faktickou, „objektivní“ charakteristikou, kterou se máme naučit podobně jako klasifikaci přírodních druhů.

Autory si přitom Barša vybírá zajímavé. Je sice otázka, zda si celkem známé dílo Friedricha Nietzscheho zaslouží vlastní kapitolu, ocenit je však třeba pozornost věnovanou v poslední době ceněnému Carlu Schmittovi (český čtenář jej zatím tolik nezná) a Reinholdu Niebuhrovi, který byl pro mne osobně malým objevem, zejména pro pregnantně realistické formulace typu: „Schopnost člověka pro spravedlnost činí demokracii možnou, sklon člověka k nespravedlnosti činí demokracii nutnou.“

Když už Baršovi chybí nějaká silná interpretace vybraných autorů, dovede alespoň vystihnout pedagogicky významné souvislosti a paralely mezi nimi, ukázat čtenáři, co je na jejich díle pro sledované téma aktuální a proč. Umí vhodně upozornit na ne vždy patrné souvislosti určitého pojmu, když například zdůrazňuje: „Pokrevním, byť často zapíraným bratrem moralistického intelektuála je intelektuál technokratický. Vzhledem na českou politickou scénu 90. let 20. století bychom mohli s jistotou nadsázkou říci: k Václavu Havlovi patří Václav Klaus.“ Nejlépe tyto své kvality realizu-

je v kapitole o třech typech liberalismu (jež ale vznikla přepracováním staršího článku), kde ukazuje napětí i kontinuitu různých možností toho, jak být liberálem.

Když se ale blíží závěr knihy, čtenář se nedomá, proč nic jiného než dalšího zopakování výchozích principů, a to snad s ještě větší mírou schematicnosti. Nemuselo by tolik vadit, že Barša pracuje s velkým množstvím pojmů převzatých z různých zdrojů; potíž je, že se je pak všechny snaží symetricky srovnat tak, aby kopírovaly binární vzorec intelektualismus vs. praktikismus. Jako by všechno muselo zapadat do jedné velké rovnice, v níž se například má strategické jednání k taktickému tak, jako se východisko v esenci má k východisku v existenci, a to zase odpovídá tomu, jak... Ziskem je pedagogická, ba tabulková přehlednost, neúnosnou cenou je zjednodušování až na hranici překrucování.

Je to patrné třeba na zacházení s pojmy liberalismus a konzervatismus, kdy navzdory vědomí komplikovanosti jejich vztahu, jež autor v knize demonstruje dříve, nakonec první skončí na straně „dobra“ – a tedy na straně praktikismu, protože hlavním padouchem knihy je intelektualismus – na jeho straně pak musí být konzervativci; zatímco liberalismus zde Barša prezentuje v podobě, v jaké by ho sám chtěl mít (a vnáší tak do popisu určitého sporu normativní zásah ve prospěch jedné ze stran), konzervatismus je problematicky zabarven současným americkým „neokonstváním“.

Jako by se každý, kdo má dostatečnou znalost praxe, musel stát jistým typem liberála. Není tím ale pojem praxe a priori podřízen jedné ideologické pozici (podobně jako „praxe“ v marxismu-leninismu)?

Barša se tak dopouští právě jednoho z intelektualistických hříchů, jak tomu bylo ostatně už na počátku, kde při definování hlavních konfliktních pozic napsal: „Pro intelektualismus je realita *substancí*, kterou vědění nahlíží zvnějšku. Pro praktikismus je realita *procesem*, jehož je vědění součástí.“ Jenže dvojice substance – proces je právě jednou z těch binarit, jimiž metafyzikové soudí svět.

Výsledným dojmem je tedy jisté zklamání. Pavel Barša se s neutuchající aktivitou věnuje zásadním tématům a autorům a hájí pozici, která sice není převratná, v našem veřejném prostoru však dosud nebyla vypěstována do standardní podoby. Díky tomuto handicapu je téměř každá Baršova kniha užitečná a přínosná, za jiných okolností by však asi mnoho pozornosti nevzbudila. Je důležité se nad tím zamyslet, neboť tuto situaci s Pavlem Baršou sdílíme.

Autor je filosof.

Pavel Barša: Síla a rozum. Spor realismu s idealismem v moderním politickém myšlení. Filosofie, Praha 2007, 432 stran.

INZERCE

souvislosti

REVUE PRO LITERATURU A KULTURU

KONTEXT > Yves Bonnefoy: Kafka a poezie – Alena Dvořáková: Nobelova cena za literaturu 2007 pro Doris Lessingovou – Jiří Zizler o Ceně Jiřího Ortena 2007 – Dvě ortenovská laudatia – Rainer Maria Rilke: Loutky – Český člověk

ROZHOVOR > S Adamem Drdou

LITERATURA > Sylva Fischerová: Hřích – Petr A. Bílek o poetice S. Fischerové – Miloš Doležal: Polské knoflíky

MARIANNE MOOROVÁ > Básně, dopisy a rozhovor Marianne Moorové – Mariana Housková – Elizabeth Bishopová

KAMIL FIALA > Vratislav Färber o K. F. – Texty a dopisy K. F.

Objednávky, předplatné i starší čísla na internetu nebo na adrese redakce: Souvislosti, Pod Strojírnami 10, 190 00 Praha 9, tel.: 605 530 809, e-mail: souvislosti@seznam.cz

WWW.SOUVISLOSTI.CZ

4/2007

S bramborou v nádrži

Čím budeme ředit benzín

Přimíchávání biopaliv do pohonných hmot dostalo zelenou. Ekologické i ekonomické dopady tohoto rozhodnutí však mohou být problematické.

KAREL DOLEJŠÍ

Evropská komise schválila 23. ledna 2008 návrh, podle něž by měl v roce 2020 podíl biopaliv v pohonných hmotách tvořit deset procent. Biopaliva by přitom podle přestav Komise neměla přispívat k ničení krajiny, biodiverzity a neměla by vést k ještě větším emisím oxidu uhličitého. Navrhované kontrolní mechanismy jsou však zejména ve vztahu k dovozům ze zemí mimo Unii značně bezzubé. V České republice se bioetanol začal do benzínu přimíchávat od začátku roku 2008. Povinný obsah zatím činí 2 procenta, ale od 1. ledna 2009 se zvedne na 3,5 procenta a v roce 2010 ČR plánuje zvýšit obsah biolihu na 5,75 procenta. Co tento obrat znamená?

Fazole, nebo líh?

Ti, kdo se zabývají otázkou tzv. energetické bezpečnosti, se ve vztahu k ropě dělí na dva krajní tábory. Apokalyptici ropného zlomu na základě dostupných dat o objemu produkce věří, že polovina dostupných zásob byla vytěžena již v roce 2006; jsou mezi nimi i američtí survivalisté, přesvědčení, že budoucnost přinese cyberpunkové peklo

předpovězené filmem *Šílený Max*. V očekávání nejhoršího budují chaty na osamělých místech a do sklepů umísťují poloautomatickou pušku AR-15 plus zásoby konzervovaných fazolí. Umírněné křídlo peakoilové komunity pak bere vážné prognózy části ropných společností, podle nichž zlom v těžbě nastane kolem roku 2020. A právě sem se řadí stále více světových státníků. A hlasují proto pro líh.

Rozhodnutí vyspělých zemí vážně se zabývat biopalivy má ovšem složité příčiny. Kromě stagnace nabídky ropy na světovém trhu, která je dramatizována rostoucí poptávkou, taženou hlavně motorizací Číny a Indie, existuje i řada dalších důvodů. Zbylé zásoby ropy se totiž z největší části nacházejí v regionech, kde politický vliv Západu slabne – a perspektiva závislosti na dodávkách z potenciálně nepřátelských zemí je těžko přijatelná. Kromě toho je zřejmé, že biopaliva nabízejí obrovské obchodní příležitosti jak v cílových zemích, tak v zemích dodavatelských. Pokud jde o Evropu, argumentace energetickou bezpečností a zvyšování podílu biopaliv na celkové spotřebě představují možná poslední způsob, jak zachránit kritizovaný systém zemědělských dotací.

Biopaliva a skleníkové plyny

Často vyzvedávaným, avšak silně problematickým argumentem ve prospěch biopaliv je tvrzení, že omezují emise skleníkových plynů – a tím i globální oteplování. Plodiny během svého vegetačního cyklu pohlcu-

jí atmosférický oxid uhličitý a zabudovávají ho do vlastních buněk. Abstraktně vzato, biopaliva by měla být ke klimatu neutrální, neboť při spalení se do vzduchu uvolní pouze to, co z něj předtím rostliny odčerpaly. Bohužel, velmi často je vše jinak.

V současnosti je patrně jedinou neproblematickou technologií výroby biopaliv destilace lihu z cukrové třtiny. Plodina obsahuje velké procento přímo zkvasitelného cukru a destilační zařízení spalují odpad z předchozí výroby. Výtěžnost suroviny a energetická bilance jsou tedy uspokojivé. Plochy, na nichž se třtina pěstuje, však z důvodu vhodného složení půd prakticky již nelze výrazně rozšiřovat. A všechny ostatní stávající biopalivové technologie mají tak či onak pochybnou energetickou a klimatickou bilanci. Zcela pochybený je americký program výroby kukuřičného lihu, který funguje jako náhrada opatření, jež Bushově administrativě před lety doporučilo ministerstvo energetiky – totiž zvýšení energetické účinnosti amerických aut alespoň na evropskou úroveň. Bohatě dotovaný biolihový program způsobil nejprve lokální nedostatek potravinářské kukuřice a postupně přispěl k růstu cen potravin na světovém trhu. To vše v situaci, kdy tlustý stoh studií dokazuje, že použitá technologie spotřebuje výrazně více energie, než je z ní možno získat. Navíc roste i počet vědců, kteří upozorňují, že emise vysoce účinných skleníkových plynů – oxidů dusíku – z průmyslového pěstování plodin výrazně převyšují jaký-

koliv myslitelný pozitivní dopad v podobě pohlčování oxidu uhličitého rostlinami.

Nárůst ceny potravin

Trh však mezitím začal vnímat kukuřici jako substitut k ropě a cena kukuřice stoupá spolu s cenou této suroviny. Podobný vývoj lze očekávat i u řepky a palmy olejové, které slouží k výrobě evropských biodieselových paliv. A rovněž tak u jakékoliv jiné potraviny, která bude tak či onak provázána s produkcí pohonných hmot. Rozhodnutí přidávat do benzínu líh mělo kdy si v podmínkách první republiky racionální základ. Ta trocha ropného derivátu, kterou z Rumunska přivážely železniční cisterny, byla o desetinu „nastavena“ a lihofenzín umožnil provozovat více aut. V současnosti existují volné kapacity v oblasti lihu z cukrové řepy. Otázka ale je, co se stane, až budou vyčerpány a poptávka po biolihu dále poroste. Byla by patrně schopna pohlcovat rostoucí podíl úrody.

Současné experimentální technologie dokážou zpracovat na biopaliva i celulózu nepotravinářských rostlin. Odhaduje se, že jejich komerční využití bude možné za deset až patnáct let. Evropská zemědělská lobby však již de facto prosadila finanční podporu biopaliv první generace z kapes daňových poplatníků. Řada lidí s nižšími příjmy tak nejspíš už brzy zjistí, že je pro ně stále těžší zaplatit za svou spotřebu zemědělskoplivářskému komplexu.

Autor je filosof a sociolog.

par avion

EL UNIVERSAL

Zahraniční politika Hugo Cháveze je velkým tématem venezuelského listu El Universal z 30. ledna 2008. Silně opozičně orientovaný deník cituje řadu analytiků, kteří rozebírají vývoj **Chávezovy diplomacie**. Zatímco v lednu 1999 řekl čerstvě zvolený prezident po setkání s Billem Clintonem, že vzájemné vztahy stojí na dobrých základech, nyní o USA nemluví jinak než jako o „impériu“. Zlom nastal po nezdařeném puči v roce 2002, po němž se Chávezova vláda výrazně zradikalizovala. Navíc, zatímco v prvních letech v úřadu získával Chávez 10 dolarů za barel ropy, postupem času se zisk z ropy zvýšil zhruba sedmkrát. To jeho vládě umožnilo rozjet ambiciózní rozvojovou politiku, orientovanou na chudší latinskoamerické státy. Jenom v roce 2007 a na počátku roku 2008 tak třeba Nikaragua dostala z Venezuely 385 milionů dolarů s tím, že ve zbytku roku 2008 by měl Chávez věnovat dalších 300 milionů na vybudování asfaltových chodníků v chudých čtvrtích po celé Nikaragui. A přes 70 milionů má zamířit na další programy. Chávez také opustil tradičně neutrální postoj v konfliktu na Blízkém východě a postavil se výrazně na stranu Íránu, čímž však podle citovaných analytiků komplikuje vazby s arabskými členy OPEC. Katastrofální jsou venezuelské vztahy s Kolumbií. Především poté, co Chávez vyzval svět, aby vyškrtl kolumbijské guerilly ze seznamu teroristických organizací. V roce 1999 se přitom označil v tamním konfliktu za „neutrálního“. Vzájemným vztahům patrně neprospěje ani

fakt, že Chávez svolal komisi, jež má vyšetřit okolnosti smrti Osvoboditele Simóna Bolívara, jenž byl podle prezidentova názoru otráven. Vyšetřování od začátku implikuje, že za generálovou smrtí stojí jeho tehdejší kolumbijský odpůrce. Neuspokojivé zahraniční vztahy jsou zaznamenávány právě v době, kdy parlament jedná o další reformě zákona o zahraniční službě, která by měla ještě výrazněji omezit vliv kariérních diplomatů v zastupování státu a umožnit rychlá politická jmenování velvyslanců. Předseda parlamentního zahraničního výboru už v únoru 2007 řekl: „Venezuelská diplomacie má nyní úkoly, jež se nedají splnit akademicky formulovaným zákonem, ustavujícím koktejlovou diplomaci, nýbrž zahraniční službou připravenou na scénář války, terorismu a politické hegemonie, vykonávané především Spojenými státy.“

EL PAIS

V zahraniční rubrice madridského El País se 21. ledna objevil ostře znějící titul: „**Guatemala, padlý stát?**“ V souvislosti s nástupem nového prezidenta Ávara Coloma se deník ptá, zda je Guatemala spíše Somálskem Latinské Ameriky, nebo Haiti Ameriky iberské. Guatemala podle listu snadno naplňuje definici zhrouceného státu: rozsáhlé oblasti země nejsou pod kontrolou vlády a ovládají je obchodníci s drogami, na 100 tisíc obyvatel připadá podle statistik šedesát vražd (ve Španělsku jsou pouze tři). Z každých 250 tisíc deliktů jich přitom pouze 240 skončí po vyšetřování u soudu. Ve veřejné dopravě dochází k 250 (!) přepadením denně. Jak list píše: „Nastoupit do autobusu je nejrizikovější počin.“ Země, kterou její velký severní soused v roce 1954 „osvobozoval od komunismu“, se

částečně i kvůli této akci propadla do občanské války, jež skončila až v roce 1996, s tragickou bilancí 200 tisíc mrtvých, drtivou většinou v důsledku akcí Američany podporované vlády. Nyní čelí problémům s demobilizovanými bojovníky, mládežnickými gangy (maras), terorem drogových kartelů a podnikateli placených soukromých „armád“. Nevoli mezinárodní veřejnosti vzbudila poslední vražda tří salvadorských poslanců v hlavním městě, která posílila i volání po zahraniční pomoci. Ta by se měla realizovat prostřednictvím 150členné komise specialistů, jež má asistovat policejním a soudním orgánům. Řada lidí doufá, že propadu země zabrání nový prezident, který by si měl více hledět potřeb obyčejných lidí. Skeptici však podle El Paísu ukazují na to, že když v nástupním projevu Colom hovořil o tom, že je „privilegiem pro chudé“, měl na ruce hodinky za 18 tisíc eur...

EL MUNDO

Stránky novin předvolebního Španělska zaplňuje obviňování kandidátů, kdo je větší manipulátor a lhář, a články o ETA a atentátu islamistů, který předcházela minulým volbám. El Mundo ale informuje i o důležitém rozhodnutí Ústavního soudu, které se týkalo **zákona o rovnosti pohlaví**. Ze zmíněné normy vyplývá, že kandidující politické strany musí předložit volební listiny, na nichž zastoupení jednoho pohlaví nesmí přesáhnout 60 procent. Zákon u soudu napadla opoziční Lido-vá strana (PP), podle níž norma omezuje právo na účast na veřejných záležitostech skrze svobodně zvolené zástupce. PP také tvrdí, že je zákonem zpochybněn zákaz diskriminace na základě pohlaví, omezena svobodná činnost stran a zasahováno do svobodného vyjadřování idejí (omezením třeba idejí anti-

feministických). Pro ústavnost zákona se vyjádřili všichni soudci, až na jednoho zástupce konzervativců. Zatímco vládní socialisté rozhodnutí vítají a jejich tajemnice pro rovnost Maribel Montaña mluví o porážce „latentního machismu PP“, lidovci se příliš neradují. Na ně totiž zákon jednou v minulosti již dopadl: během místních voleb v kanárském obvodu Garachico jim byla anulována celá kandidátní listina. Figurovaly na ní totiž pouze ženy...

ABC

Jiný španělský deník, ABC, 5. ledna informoval o nechtěném důsledku kosovské války. Blížící se nezávislost Kosova nebude mít dopady jenom na balkánskou oblast. Baskická separatistická organizace ETA již poukázala na to, že kosovská nebo skotská cesta je vhodným řešením i pro Baskicko. V nepříliš konzistentních provoláních pak Basky vyzývá k odporu ve stylu kosovských Albánců nebo ke „graduální“ cestě. Zapaterova vláda podle ETA ztratila „nejlepší možnou šanci“, jak s organizací vyjednat mír, a vrátila se na cestu předchozích Gonzálezových a Aznarových vlád, když nezreformovala „fašistický stát, jemuž vládne“ a nenechala Baskicko „jít cestou, kterou si přeje“. Nyní má baskická společnost „znásobit své úsilí“ a „organizovat se v boji“. Již v prosinci musel nejistý Zapatero prohlásit, že jakékoli rozhodnutí o Kosovu bude „velmi výjimečné“ a nepřenesitelné na jiná místa. Ve vzácné shodě s ním se vyjádřil i José María Aznar, když **nezávislost Kosova** označil za „závažnou chybu“, jež bude mít „zhoubné účinky v Evropě“. Ve válce se prý nebojovalo „o vznik států založených na etnickém kritériu, nýbrž proto, aby byl garantován opak“. Ze španělskojazyčného tisku vybíral Radek Buben.

Konec sekulárního bojovníka

Od extrémní levice k umírněným

Koncem ledna zemřel v Ammánu palestinský „Che Guevara“ George Habaš. K názorům někdejšího teroristy se nyní hlásí jen skupinky umírněných.

CYRIL BUMBÁLEK

Pohřeb George Habaše. Foto PFLP

Pro jedny hrdina boje za osvobození Palestiny od izraelské okupace, pro druhé jeden z nejobávanějších superteroristů, vzdušný pirát a vrah desítek nevinných civilistů. Život zakladatele Lidové fronty za osvobození Palestiny (PFLP) George Habaše, přezdívaného al-Hakím, byl plný protikladů. Chtěl se stát lékařem a pomáhat lidem, ale ještě než stačil dokončit studia na Americké univerzitě v Bejrútu, stal se spolu s celou rodinou v roce 1948 uprchlíkem. Jeho rodné město bylo totiž vyhlášeno za součást Izraele. Z mladého lékaře se proměnil na nesmiřitelného bojovníka proti nově vzniklému židovskému státu. V padesátých letech pracoval v uprchlických táborech v Jordánsku, v Libanonu i v Sýrii, kde se nadchl pro myšlenky arabského socialismu, nacionalismu a panarabismu, které tehdy dominovaly slovníku egyptského prezidenta a muže, který usiloval o to stanout v čele arabského světa – Gamála Abdala Násira. Rozčarování nad tragickou porážkou arabských vojsk během šestidenní války v roce 1967 postavilo Habaše a jeho stoupence proti dosavadním spojencům a povzbudilo jeho odhodlání vést proti Izraeli a jeho západním podporovatelům individuální boj, při kterém nejsou žádné prostředky zakázané. Politickou platformou se mu stala Lidová fronta za osvobození Palestiny, která se obrátila k marxisticko-leninské ideologii a komunistickým státům východního bloku, od nichž čekala podporu proti Izraeli. Ten chtěl George Habaš zničit a nahradit jediným sekulárním, demokratickým a „nerasistickým“ státem, který bude domovem arabské většiny a židovské menšiny. Jakékoli kompromisy a zejména řešení, které by nebralo v úvahu právo milionů palestinských uprchlíků na návrat do svých někdejších domovů, až do konce odmítal.

Štafetu převzali islamisté

Na počátku sedmdesátých let stanula Lidová fronta pro osvobození Palestiny díky sérii efektních únosů izraelských i západoevropských letadel a atentátů proti izraelským cílům na vrcholu „slávy“. George Habaš se stal nejhledanějším teroristou, jehož dopadení zaměstnávalo po léta izraelské, ale

i arabské tajné služby. Na rozdíl od svých spolupracovníků z nesčetných nástrah vždy vyvázl, ale i jeho velké dny byly na konci sedmdesátých a zejména počátku osmdesátých let sečteny. Přestože ozbrojené operace PFLP lákaly stále pozornost světových médií, nedostali se jimi Palestinci blíže svým cílům ani vysněné domoviny v okupované Palestině. Více než obtížně srozumitelná sekulární socialistická ideologie Habašovy Lidové fronty oslovil v osmdesátých letech tisíce prostých Palestinců pozvolný proces návratu k „nezkaženým“ islámským hodnotám a pasivní rezistence proti Izraeli během prvního palestinského povstání, tzv. intifády. Na úkor PFLP získávaly po celé desetiletí své stoupence nové islamistické hnutí Hamas a Islámský džihád, které byly odhodlány vést boj za zničení Izraele z islámských a nikoli sekulárních pozic.

Nejen PFLP, ale také sám Habaš byl v tomto období nucen stáhnout se do ústraní. Třebaže vážně nemocný, pokračoval i po pádu bipolárního světa a ztrátě spojenců z bývalého východního bloku a zdrojů finanční i materiální podpory v nesmiřitelném odmítání jakéhokoli jednání s Izraelci.

Mírový proces z Osla i následné dohody, které na počátku devadesátých let odstartovaly blízkovýchodní mírový proces, pokládal za ponižující zradu „palestinské věci“ a cestu do záhuby. Efektivní opozici proti většinovému hnutí v rámci OOP Fatahu ale ani spolu s islamistickou opozicí vytvořit nedokázal. Neúspěchem skončila i snaha o usmíření s Fatahem Jásira Arafata.

Nenáboženská alternativa Fatahu

Šance na znovuzískání pozice vlivného hráče se Lidové frontě pro osvobození Palestiny naskytla až po roce 2000, kdy už ale v čele hnutí nestál tehdy vážně nemocný Habaš. PFLP se sice nevzdala svých revolučních cílů ani násilí jako prostředků boje proti izraelské okupaci, ale ve srovnání s útoky teroristické sítě al-Káida, Hamasu nebo Islámského džihádu byly její akce už jen nepatrným odleskem násilné minulosti hnutí. Někdejší extrémně levicová Lidová fronta se na počátku nového tisíciletí stala paradoxně alternativou pro umírněné Palestince, obávající se islamizace společnosti pod vládou Hamasu a současně znechucené korupcí a klientelismem prosáklými lidry Fatahu. Dnes PFLP podporují často vzdělaní, liberálně uvažující příslušníci střední třídy a palestínští křesťané. I díky nim se Lidová fronta stala v posledních palestinských parlamentních volbách v roce 2006 třetí nejsilnější stranou, byť díky obdrženým čtyřem procentům hlasů získala jen 3 mandáty v zastupitelském sboru.

Sám George Habaš zemřel na nemocničním lůžku v jordánském Ammánu, aniž by se mu v závěru života podařilo znovu vstoupit na palestinskou půdu. Ani komentáře izraelského tisku jej nepřipomínají tolik jako teroristu s krví desítek civilistů na rukou, ale spíše jako věčného snílka, který bojoval s větrnými mlýny. S Izraelci, ale také samotnými Palestinci, kteří ho nepochopili. Palestinský křesťan Habaš se svým životem zasloužil mimo jiné o to, že padlo jedno z oblíbených klišé: že totiž teroristy na Blízkém východě se stávají výhradně radikální muslimové. Nicméně i podle svých spolu bojovníků se osobně žádných akcí neúčastnil, protože se jako nenapravitelný idealista a revoluční teoretik na frontovou linii jednoduše nehodil.

Autor působí v Asociaci pro mezinárodní otázky.

INZERCE

WILLIAM SHAKESPEARE

TITUS ANDRONICUS

25. 2. 2008

DIVADLO V DLOUHÉ

PLATÍ JAKO POUKÁZKA NA 2 VSTUPENKY ZA CENU 1

Nikoho neobtěžovat

U nás dosud neznámý finský prozaik Petri Tamminen v debutovém povídkovém souboru Životy (1994) roztahuje významové mezery mezi jednotlivými větami do rozlehlých prostor.

Život lze odvyprávět stručně, o životě se dá mluvit dlouho.

Viljo

Viljo se narodil za polární noci. Einari byl lesník. Elsa byla z Jihu. Z Vilja vyrostl silný chlapec. Když ho bolely zuby, otec mu masíroval bradu. Elsa byla na Einarim závislá. „Ty moje chlapy ani celý svět nezdolá,“ říkávala. Einari zahynul za války. Viljo před Němci zahrabal sváteční lžičky do země. Elsa se pomátla a musela do ústavu. „Tu tady drželo jen něžné objetí,“ říkalo se po vesnici. Viljo skončil ve Švédsku. Strávil tam pět let. Elsa umřela. V sutinách domu Viljo lžičky nenašel. Dostal místo v pojišťovně. Eeva byla učitelka. Narodili se jim dcera a syn. Viljo povýšil na vedoucího oddělení. Na zájezdech o dovolené vodil rodinu po památkách a nosil tašku přes rameno. Pizzu nepovažoval za jídlo. Své podřízené zakázal nosit šortky. „Rozumná ženská, vzala to rozumně,“ prohlásil doma u večeře. Maija se chtěla přestěhovat do vlastního bytu. „Nikdo nemá nic vlastního, jen rodinu,“ řekl Viljo. Maija se na maturitním večírku vyspala se třemi spolužáky. Viljo ztratil desky s firemními dokumenty. Nešel do práce. Šel do hotelu, naobědval se a zastřelil. Eeva našla desky za naučným slovníkem Spektrum. Na pohřbu se četly verše, které napsal Yrjö Jylhä. Farář vypil kávu bez mléka.

Olavi

Olavi byl sedmé dítě. Matka mu zemřela brzy. Otec se objevil u dveří do třídy a odvedl si ho uprostřed hodiny. Domů jeli na kole sněhem. Olavimu cestou spadly lyže z nosiče. „Z tebe nikdy nic nebude,“ prohlásil otec. Olavi po večerech pozoroval sputniky. Starší sestry v sobotu dělaly salát z červené řepy. Na chleba si Olavi vydělával v továrně na sušené mléko. Odbíhal od pytlovače okouknout ty, co šli na taneční zábavu. Přestávky na svačinu mezi muži Olavi jen tiše proležel. „Olavi, studovat němčinu!“ volal učitel ze silnice. Olavi měl u maturity čtyři jedničky a při přijímacích na pedagogickou fakultu usnul pod břízou před budovou. Vzalí ho do kanceláře továrny na větráky. Raila byla účetní. Měli spolu zdravé chlapce. U oběda Olavi kolegům nadával. Olavi sám procestoval Krétu. O nedělích pak v ložnici ve slipech poslouchal buzuki. „Jen se válej ve vzpomín-

Paul Chan: *Lights*, 2006. Foto Serpentine Gallery, Londýn

kách,“ řekla Raila a uklízela kolem něj. Kluci ze školy nosili dvojky. Olaviho otec zemřel. Olavi na pohřbu vyprávěl příběh o ztracených lyžích a propukl v pláč. „Ženský se rozbrečely dřív,“ tvrdil pak. V horní polici šatní skříně měl Olavi rukopis divadelní hry. O poluci synům řekl, až když už ji měli tři roky. „Nikdo mě nemá rád,“ prohlásil opilý Olavi na pohovce. V práci ho považovali za mladistvého a jeho svetry všichni obdivovali. Olavi oslavil padesátku. O spolupracovnících začal mluvit laskavě. V den stříbrné svatby Raila a Olavi vyrazili do Moskvy. „Stálo to za to,“ řekl Olavi v restauraci. Objednali si pekingskou kachnu.

Silja

Silja se narodila roku –00. Domovský statek mnohokrát rozdělili. Silja hodila chleba na podlahu. „Božím darem se nehází,“ pokárala ji babička. Silja vstávala do školy ve čtyři. Klimbala na voze, kůň stoupal do kopce a od podkov odletovaly jiskry. Siljin bratr jel na námluvy do sousedního okresu. Silja seděla v přívěsném vozíku. „Břízy tam jsou už celé zelené,“ řekla pak doma ve světnici. Šla studovat švédštinu na univerzitu do Helsinek. Viděla Adolfa Lindforse jako Lakomce na velké scéně Národního divadla. Získala místo stálé lektorky na lyceu. S kolegou cestovali po Gotlandu. Svůj televizor Silja věnovala jako exponát do muzea. „Díval se na to vůbec někdo?“ ptali se jí. Řidičský průkaz si udělala až v důchodu. Svému autu říkala Rytíř. Svaz učitelů uspořádal zájezd do divadla v Tampere. O přestávce Silja hledala v telefonním seznamu bývalého kolegu. Jeho jméno v něm nenašla.

Pia

Pia byla nesmělá. Pauliina byla její dvojče. Pauliina měla výrazné rysy. Otec byl soudce. Matka učila. Chodili na premiéry do městského divadla. Matka před oslavami pila syrové vejce. Pia a Pauliina spaly na slabých matracích. Z jejich portrétu udělali reklamou na fotoateliér. Visela na každém sloupu. „To tebe tam obdivují,“ řekla Pia. Pauliina na svou chňapku vyšla olympijské kruhy. „To by se mohlo rozdávat třeba na olympiádě,“ pochválila ji paní učitelka. Pia na svou chňapku nakreslila kruhy fixou. Po škole Pia pustila plynový sporák a lehla si na koberec. Matka zrovna přišla domů. Pia vstala a rozevřela noviny. „Mám tě tak moc ráda,“ řekla

jí matka a začala dělat večeři. Pia se dostala na medicínu. V zimě v létě jezdila do školy na kole. Matka zemřela. 130 metrů čtverečních zůstalo otci. Matčino auto si vzala Pauliina. Pia dostala obraz. Obraz Paříže. Prodala ho za 15 tisíc. Za ně tam jela.

Risto

Risto spatřil z kočárku letadlo. Pokusil se ho chytit do ruky. Risto vzduchovkou sestřeloval včely z květů. Zažádal si o náhradní vojenskou službu. „Jestli tam půjdeš, už nejsi můj syn,“ řekla mu matka. Risto sloužil v chlapecké internátní škole. Byla tam nuda. Risto sbalil devětatřicetiletou sestřičku. „V tomhle věku ženská zvlhne jen po malým vošahání,“ prohlásil. Žena odešla. Risto vystudoval fotografickou školu a dostal se do místních novin. Fotil Pirjo při senoseči. Bouřka visela ve vzduchu. „Nějak se to musí uvolnit,“ řekl Risto. Vášnivě se milovali půl roku. Pirjo nechtěla Ristu u porodu. „Není to tvoje,“ řekla mu v porodnici. Tu větu Risto v opilosti opakoval celých šest let. Seija prodávala na náměstí ve stánku s rychlým občerstvením. Risto dostával hamburgery se slevou. V náprsní kapse pořád nosil pas a krabičku Stop nikotinu. „Dobrá fotka rozbrečí i mě samotného,“ říkal. Ristovy fotky se všude líbily. Risto plakal v černé komoře.

Soile

Soile byla v časopise Společnost vyhlášená Slunečním paprskem roku. Sestřičky v poradně ji braly na řadu přednostně. „Řeklo by se človíček, ale tvářičku má jako andílek,“ rozplývaly se tetky v obchodě. Spolužačky před školou vychvalovaly žvýkačku. „Tu měla v puse Soile,“ vysvětlovala Heidi. Soile vyhrála výtvarnou soutěž Nadace na ochranu přírody. Ani netušila, že se jí zúčastnila. Ceny předával prezident Kekkonen ve svém letním bytě v Naantali. Ředitel protlačil Soile na Umprum. Taneli ji vyzval k tanci na večírku Mensy. „Tak pokorný a krásný pár,“ pravil farář. Kantor na kůru ve sluneční záři plakal. Taneli dědil. Zrekonstruovali si bývalou obecnou školu na břehu jezera Saimaa. Objevila se v časopise Domácí krb. Soile chodila po zahradě s vystrčeným břichem a sázela květiny. Zlatí retrívři pobíhali v záplavě chryzantém. Taneli uvil dvojčatům věnečky. Soile malovala akvarely v ateliéru na pobřeží. V novinách je pochválili.

galerie

Paul Chan

Na podlahu zšeřelé místnosti galerie promítají reflektory s kýčovitě barevnými filtry světlo – v určitém tvaru: lichoběžníku, dlouhém pásu, oddělených trojúhelnících... V místnosti je ticho, člověk neví kam šlápnout. Ozářený povrch podlahy vytváří dojem zrnitého filmu, připomíná pohled z výšky na náměstí zalité ostrým sluncem, výhled poškrábaným oknem, mžourání skrz barevné sluneční brýle. Plochou na zemi zpomaleně padají věci a lidé, někdy překonávají umělé překážky, třeba prkna. Horizontálně se spouštějí různé velké tramvaje, revolvery, kočárky, děti (tušíme citace z filmů, především černobílé sovětské éry, Ejzenštejn, Vertov). Instalace však především odkazují na události 11. září 2001. Sérii těchto děl nazval americký umělec hongkongského původu Paul Chan (1973) *Lights* (přeškrtnutým slovem Světla).

Chan od svých studií v Chicagu zkouší mnohá média. Zabývá se videotvorbou, pořádá teatrální performance (Čekání na Godota, 2007), jeho malba je inspirována asijským komiksem i americkým graffiti, grafiky má naopak velmi subtilní – například černobílé výtvarné variace na notových listech. Samostatnou evropskou výstavu měl například loni v Amsterdamu (Stedelijk Museum), jedno z jeho Světel je nyní k vidění v pražském Rudolfinu v rámci převzaté výstavy *Uncertain States od America (Oslo 2005)* – bohužel v místnosti s dalšími exponáty. Chan je také výrazný aktivista, angažoval se proti válce v Iráku (kam v roce 2002 odjel a natočil video Bagdád v náhodném sledu, *Baghdad in no particular order*), spolupracuje s nezávislými mediálními projekty typu Indymedia. Vincenc Lichnovský

Petri Tamminen

Kari

Kari byl jedináček. Reijo byl alkoholik. „Byls náhodný výstřel,“ řekl Reijo. Reijo a Anneli se rozvedli. Kari bydlel u babičky a pomáhal v hospodářství. Reijo se na něj přijel podívat. Vyrázil do hospody ve vesnici a cestou zpátky spadl do příkopu. „Asi se tam maskuje,“ ušklíbla se babička. Kari měl rád dědečka. „Pán nebo kmán, stejně hovno zbude,“ říkával dědeček. Kari šel na vojnu. „Daří se vám dobře,“ prohlásil doktor. „Někomu se přece dařit musí,“ opáčil Kari a rozplakal se. Dostal modrou. Šel pracovat na stavbu. Saara byla krásná. Milovali se denně rok a půl. Saara vrazila Karimu kudlu do břicha. „K pobodání se volá policie,“ řekla Saara a nacpala do rány tampa xy. Kari se odstěhoval na gauč. Začal se zajímat o voodoo. Saara Kariho opustila. Kari si myslel, že je vůdce. Odvezli ho do nemocnice. „Zbláznil jsem se a přivezli mě sem,“ řekl. „Co vám je?“ zeptala se sestra. „Bolí mě hlava, píchá mě na prsou a všechno mě sere,“ odvětil Kari. Pacient z vedlejší postele ho šikanoval. „Kdo si myslíš, že seš, velký hovno,“ rozčilil se Kari. Pustili ho do ambulantní léčby. Tři roky šlo všechno dobře. Kari se opil na rybách a umřel v rákosí. Tam obrostl křovím. Přišlo mnoho teplých a krásných let.

Anni

Anni zkoumala proužky v zubní pastě. Otec ji zbil. Matka ji naučila chodit do sauny. „V sauně nesmí nikdo klít, kromě otce a Laurikainenovic Eera,“ řekla Anni. Byla to dělnická rodina. Utírali se ručníkem ve světelnici před ostatními. Anni dostala od souseda hrozen vína. „Žebračko,“ utrl se na ni otec. Anni u kostela zamávala hasičům. Jeli k nim. Rodina pak půl roku bydlela v před síni sauny. Anni vychodila rodinku a udělala autoškolu. Na vánoční prázdniny přivezla

na návštěvu domů Virtanena. „Jez, Virtanene, jen si ber,“ řekl mu otec. V opilosti Virtanen Anni bil. „Za bůra oči do modra,“ říkal. Anni utekla domů. Virtanen a otec se pobili o veškerý majetek včetně kráječe na vejce. Anni se starala o domácnost. Za celý život nikdy nikoho neobtěžovala.

Z knihy *Životy* (Elämiä), Otava, Helsinky 1994, přeložila Lenka Fárová.

Vzpomínky

Smrt veselého chlapce

Byli to muži se smyslem pro rodinu, a tenhle zpíval a chodil s polní čapkou v zátylku. Přemýšleli, co se děje doma, a jemu svítilo slunce do čela. Přišli pozdě, a on přelézal ohradu a zpíval vlasteneckou píseň. Tehdy poraněný Rus vystřelil. Když dědeček a soused seděli ve světelnici, tak tohle vyprávěli. Ze všech válečných okamžiků právě tenhle prožívali celý život.

Kameny

Za polem na břehu ležel kámen. Přinesli ho tam na počátku 20. století. Pocházel z žulového lomu a na břeh ho dopravili přes několik polí. Když se kámen podařilo dostat na břeh, zákazník zrušil objednávku. Staří lidé o kamenu rádi mluvili. Slyšeli o něm od jiných starých lidí. Ta práce přetrvala ve vzpomínkách. Vylezl jsem na kámen a přemýšlel, jak bych jím pohnul. Byl velký jako sauna. Země pod kamenem na počátku 20. století se octla v temnotě. Shodí-li člověk kámen ze břehu do vody, jako by se vmísil do tisíciletého osudu. V městském parku jsou kameny, jichž se

lidská ruka nedotkla. Pod zemí jsou také kameny všude. Jsou v půdních vrstvách jeden na druhém, jako by se vznášely ve vzduchu a kdosi mezi ně nasypal písek. Vyhrabe-li se písek a člověk narazí na kámen, dostává chuť vydolovat ho a posunout o půl metru vedle.

Stopy po hrabání

Na hřbitov se chodívalo jednou týdně. Babička zalévala květiny na dědečkově hrobu a na hrobu svých rodičů a bratrů a sestry a tety a strýce. Nakonec se na hrobu uhrabával světlounký písek. V písku zůstával krásný obrazec. Když jsme přišli za týden znovu, obrazec byl pryč.

Sněhové krystalky

Na Nový rok se jelo domů. Auto vyjelo na vršek a hned se spustilo zpátky do krajiny, na zasněženou cestu, podél níž rostly z obou stran smrky. Otřel jsem opocené sklo. Za smrčinovou stěnou prosvítal nebesky modrý otvor. Tisíce třpytivých sněhových krystalků se zvolna snášely mrazivým vzduchem. Auto pokračovalo plnou rychlostí do města.

Nový los

Sousedovic Timo prodával losy sportovního klubu. Zbýl mu poslední. Koupila ho maminka. TENTO LOS VYHRÁVÁ NOVÝ LOS, stálo na něm. Timo zrudl a odešel. Schoval jsem los do šuplíku psacího stolu a občas si ho prohlížel. Později se ztratil.

Sám

Poměr to byl romantický. Procházeli jsme se v jarnějším oblečení než ostatní, chodili jsme na umělečtější filmy a jedli exotičtější

1976, *Mietoinen*

1977, *Mietoinen*

1978, *Turku*

1988, *Tampere*

jídla. Viděl jsem sám sebe očima protijdoucích, jak v březnovém větru jdu s rozepnutou bundou z kina do restaurace. Po měsíci se o poměru dozvěděla moje snoubenka. Zasnoubení se nezrušilo. Když jsem tu druhou ženu potkal příště, nezbylo mi než se znovu představit.

V nemocnici

U dveří výtahu čekaly další ošetřovatelky. Tlačily mou postel po chodbách. Když jsem se probudil, viděl jsem, že je den. Ošetřovatelka přinesla kávu a malou kulatou ovesnou sušenku, jakých jsem měl doma v kredenci velký sáček. V den odchodu jsem se posadil do kavárničky. Nic jsem si nedal, jen jsem se rozhlížel kolem. Nějaká žena jedla zeleninovou polévku. Kluk rozbaloval naku. Za velkými okny jezdila auta, tudy se dalo dostat do centra. Byl podzim, ve stromech se proháněl vítr. Na zastávce stáli lidé. Přijížděly povědomě vyhlížejí autobusy a odvážely je.

Taxikářův podíl

O výbuchu bomby se mluvilo v televizi a v rádiu. O týden později jsem četl o chirurgovi, jehož v noc výbuchu zalarmovali do práce. Jel taxíkem do nemocnice na druhý konec města a zachránil život malé holčičce. „Taxík tu cestu projel za deset minut,“ psalo se v novinách. Přestal jsem číst. Zvedl jsem pohled a přemýšlel o řidiči taxíku.

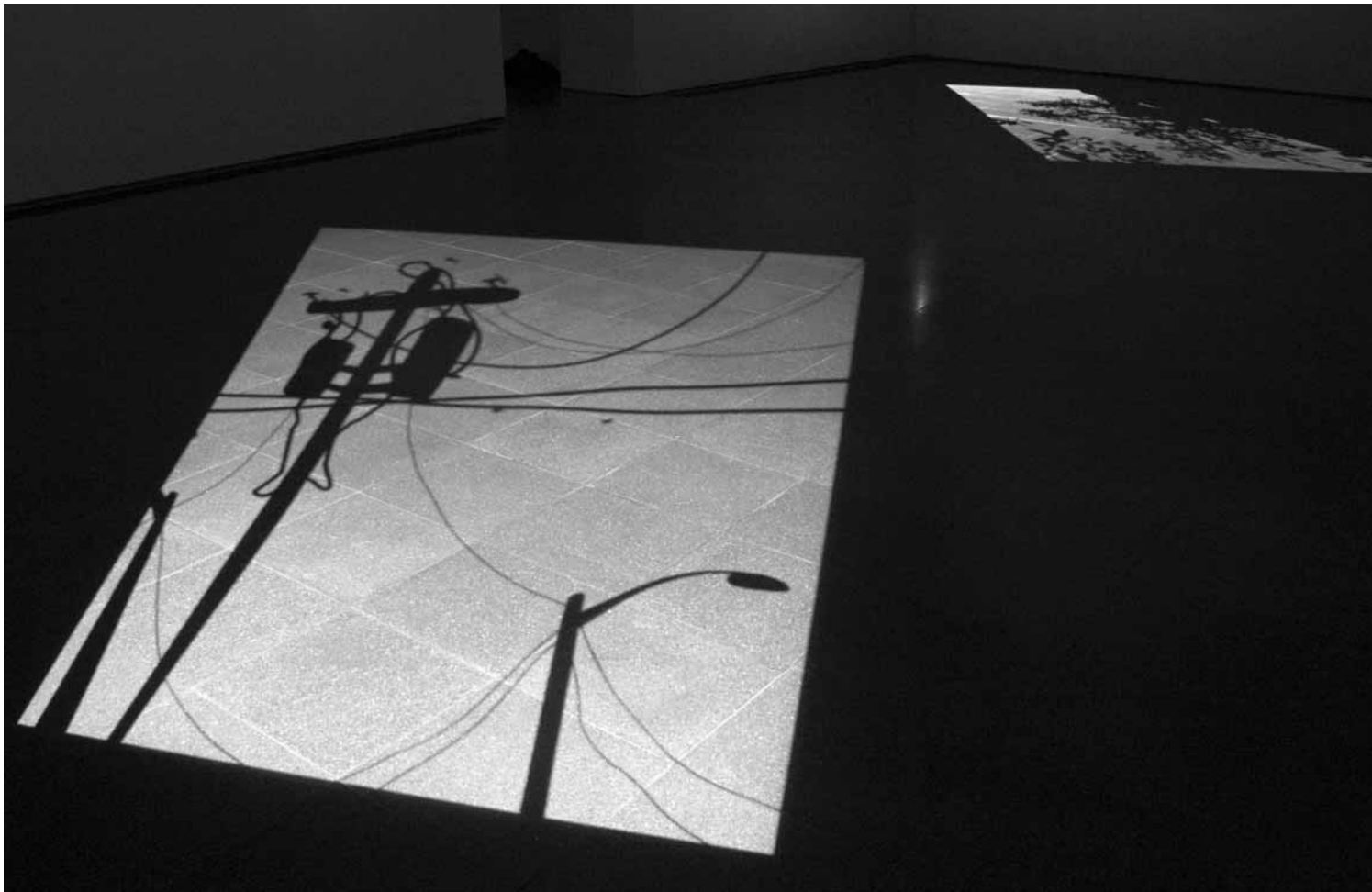
Okraj střechy

V tom domě jsem hodně ležel na pohovce pod oknem. Občas jsem nadlouho zavřel oči. Když jsem je otevřel, hned se začalo něco dít – po spodní desce podbití střechy se procházela moucha, kolem proletěl pták, mraky přicházely a odcházely.

Z románu *Vzpomínky* (Muistemat), Otava, Helsinky 2004, přeložil Vladimír Piskoř.

Petri Tamminen (1966, Helsinky) vystudoval žurnalistiku, několik let pracoval jako novinář. Od roku 1998 je profesionální spisovatel. Sám o sobě tvrdí, že je velmi plachý, psát začal, aby navázal vztahy s ostatními lidmi, aby mu někdo vůbec byl ochoten naslouchat. Už v prvotině *Životy* (Elämiä, 1994) navazuje na velké mistry finské povídky Antti Hyryho, Antti Tuuriho a zvláště Veija Meriho. Svůj styl charakterizoval takto: „Napsal jsem mezi řádky velké mezery, doufal jsem, že se do nich čtenáři vejdou a naplní si je vlastními vzpomínkami. Tato základní idea je přítomna ve všech mých dílech.“ Sbírkou povídek *Mužský stesk* (Miehen ikävä, 1997) se přiřadil k „mužským“ spisovatelům, tedy ke skupině autorů, kteří prostřednictvím literatury brání pozice mužů ve finské společnosti ovládané silnými ženami, podobně jako třeba jeho o málo starší kolegové Kari Hotakainen (A2 č. 2/2008), Juha Seppälä či Hannu Raittila. Z dalšího díla: román *Chybný postoj* (Väärä asenne, 2000), sbírky textů *Schovávačky* (Piiloutujan maa, 2002) a *Vzpomínky* (Muistemat, 2004) a román *Strýčkova ponaučení* (Enon opetukset, 2006).

–lef–

Paul Chan: *Lights*, 2006. Foto Serpentine Gallery, Londýn

Eva Kantůrková
Démoni nečasu
Baronet 2007, 279 s.

Pokračování příběhů s hlavním hrdinou Robertem Nečasem je oproti monologicky laděným prvním svazkům románem soustavného dialogu Roberta a profesora zvaného Zpovědnice. Profesorovo vzpomínání při společně strávených odpoledních má poskytnout materiál pro nový Nečasův román. Detaily ze života mladé ženy, jejíž příběh Zpovědnice odhaluje ve všech možných intimitách, však neutvářejí pouze nosnou postavu možného románu, ale počínají nebezpečně splývat s osudem Nečasovy skutečné ženy, jež tragicky zahynula. Jaký příběh se tu tedy odvíjí, ten, který má Nečas napsat, či ten, který opravdu prožil? V druhém případě tak vystupuje postava profesora v rovině Nečasovy sebereflexe, jež vede k přehodnocení vztahu s manželkou a k zamýšlení se nad současným životem. Rozhovory se Zpovědnicí začínají nebezpečně odhalovat Nečasovy demony. Tři části soustavných dialogů, narušovaných odjezdem Nečase do Řeka či změnou kavárny, však přes počáteční energii nabírají stále statičtějšího výrazu, kterému rovněž nepomáhá zdoluhavý výklad taoistického I-tingu. Popisy orákula působí v textu jaksi nepatřičně, jen jako předmět autorčina zájmu. Román o psaní románu je zdařilý v modelování postav a v uvažování o vztahu skutečného života a uměle vytvářené fikční reality. Avšak opakováním dialogů a scén se zřetelnou intencí k filosofickým přesahům ztrácí kniha naléhavost předchozích nečasovských textů.

Zuzana Malá

Boris Vian (Vernon Sullivan)
U mrtvých na barvě kůže nesejde
Přeložil Tomáš Kybal
Maťa 2007, 156 s.

U mrtvých na barvě kůže nezáleží, u živých zato prokláté ano. Vernon Sullivan byl pseudonym Borise Viana, když ten zrovna dostal chuť vyráchat se v estetice americké drsné školy, kde ženy jsou mladičké a už tak vilné, auta rychlá, pěsti ocelové a správný chlap si s tím vším poradí levou zadní (když pravou přední otvírá další láhev whisky). Dokud... Hrdina Dan, ač bílé pleti, žije v panické hrůze z prozrazení své černošské krve. Když se zjeví jeho vyděračský bratr, zjistí vyhazovač, sexuální kombajn a spokojený manžel, že od jistého okamžiku (popsaného v páté kapitole) je potentní už jen při koitu s černoškami. A že právě uvedl do chodu nezastavitelný kolotoč násilí, útěků a hromad nevinných obětí. Druhá „sullivanovka“ (kromě ní u nás vyšla ještě debutová Naplivu na vaše hroby a sexuální antiutopie Zabte ošklivé) v krátkých kapitolách opět servíruje drsňácký slovník snů o Americe a sexuálně explicitní perly v typické vianovské chutné kombinaci zálibení, ironického odstupu a literárního experimentu – zde střídání ich- a er-formy. Knihu doplňuje slavný doslov, v němž Vian v roli Sullivanova překladatele spílá kritikům do krav za nemístnou projekci svých kritérií do jakéhokoli potištěného papíru namísto toho, aby si jej nejdřív pečlivě přečetli a snažili se uhádnout autorův záměr.

Petr Ferenc

Elena Poniatowska
Drahý Diego, objímá tě Quiela
Přeložila Anna Tkáčová
Práh 2007, 71 s.

Angelinu Beloffovou (1879–1969), ruskou malířku, která žila a tvořila ve stínu svého muže Diega Riveru, si vybrala polská angažovaná novinářka a spisovatelka Elena Poniatowska za hrdinku příběhu osamělé ženy. Angelinu zanechal Diego Rivera v Paříži, aby měl v Mexiku klid na tvorbu. Žena si uchováá víru, že se tím neoslabila jejich láska a že se brzy oba setkají. Píše mu dopisy z Paříže a čeká odpovědi. Ty ale nepřicházejí. S každým dalším listem a v závěru dokonce s každou další řádkou odumírá naděje a bolest malířky Beloffové je citelnější. Poniatowska se nechala inspirovat skutečným dopisem, který byl otištěn v jedné ze životopisných knih o Diegu Riverovi, a vytvořila záznam konce lásky – emotivní, nikoliv však sentimentální. Z Angeliných dopisů veškeré emoce cítíme, ona sama ale jako by se bránila jim dát průchod, vždy pouze závěrečnou větou se vyzná svému muži z citu, který k němu stále ještě chová. Sugestivní literární počín vrcholí skutečným posledním dopisem Diegovi, který lze brát jako osvobozující, i jako smutnou tečku za jednou láskou.

Lukáš Gregor

Eva Válková
Na obojku z proutku růže
Weles 2007, 80 s.

Třetím svazkem edice Srdeční výdej je prvotina Evy Válkové (1953); autorka dosud publikovala například básně psané společně se surrealistickým básníkem Karlem Šebkem (Ani hlt motýla, 1995), zastoupena je i v antologii současné surrealistické poezie Letenka do noci (2004). Přítomná sbírka však nemá se surrealismem nic moc společného; tvoří ji poezie jednoduchá, ba prostá, přímočará, křehce důvěrná a důvěřující. Mnoho básní je spíš krátkými povzdechy, přičemž melancholická linie propustuje zejména ústředním milostným tématem, občas sebeironicky shazovaným („Mít ve čtyřiceti/ Problémy s láskou/ Je k smíchu“). Přes nostalgický a frustrovaný tón řady básní tu však zaznějí i seifertovsky lehké verše-popěvky, dnes vzácné, protože se jich paradoxně odváží málokdo. A trochu našedlým a spíš monotónním celkem leckde prosvítne verš – obvykle pracující s nonsensem –, který svou básnickou přesností vzbuzuje respekt: „A probuzení jako konec světa“ (Bez názvu); „S tou/ nejkratší věčností“ (Příběhy II); „Zachraňování ryb/ aby se neutopily“ (O přestávce mezi životem a tamtím). „Má/ Tažná kobyla/ Právo snít“ (Zoufalství III), ptá se autorka, už bez otazníku – protože ví. Poezie Evy Válkové pravděpodobně nepatří mezi to nejlepší, co u nás v poslední době vyšlo. Nelze jí však nevěřit.

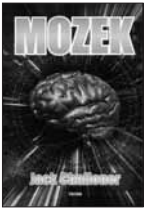
Simona Martínková-Racková

Životopis svatého Issy
Přeložil Jaromír Kozák
Avatar 2007, 93 s.

Další kniha, jež se zabírá možným pobytem Ježíše Nazaretského na Středním a Dálném východě, kde je nazýván Issa. Jedná se o text objevený údajně roku 1877–78 ruským novinářem N. Notovičem v klášteře Hemiš v Ladákh. Zda tu kráčí o velký orientalistický objev či geniální falzifikát, není doposud jasné. Spekuluje se i o tom, že spis byl ochoten odkoupit sám papežský stolec. Hlubokému textu předchází poněkud rozpruplný Kozákův úvod a zavádějící je občas i poznámkový aparát, kterým text opatřil. U řady svých jistojistých tvrzení – např. že Ježíšův „otec, ne-li i matka, byl jedním z čelných představitelů sekty esejců“, nebo že „skutečně dobrými učedníky byli jedině Jidáš a Marie Magdalská“ – se ani neobtěžuje uvést zdroj. Případně nás odkáže na některou ze svých knih, jak činí u několika nejasných termínů nebo u vlastního výroku týkajícího se ukřižování, kdy „cílem nebylo Ježíšovo zabítí, nýbrž dosažení nejvyššího zasvěcení prožitkem klinické smrti“. Chybí jakékoliv, alespoň stručně podložené zdůvodnění těchto názorů. Dráždivé až vražedně úsměvná je pak Kozákova nářážka na F. M. Müllera, který si dovolil Notovičův objev kritizovat; byl podle něho příliš zaujatý. Kozákovo nakládání s informacemi škodí především samotnému textu, jenž si přečtení zaslouží, ať už byl napsán kýmkoliv.

Gabriela Krůzová

Jack Challoner
Mozek
Přeložil Václav Petr
Triton 2007, 157 s.

Kniha vznikla zpracováním anglického televizního seriálu. Nejde v ní o ucelený výklad současných názorů na stavbu a fungování mozku, ale o seznámení s několika vybranými oblastmi nejnovějších výzkumů. Tyto výzkumy se týkají nejen dění uvnitř mozku, ale též jeho projevu v lidském chování i společenských problémech, které s tím souvisí. Prvními tématem je vcíťování, „čtení myšlenek“ jednoho mozku jiným mozkem, a to zejména se zřetelem k autistům a možnosti zařadit je do společnosti. Následují kapitoly o genetické podmíněnosti inteligence a způsobech jejího měření, o vnímání vlastního těla, jehož zvláště záhadným aspektem je existence „fantomů“ amputovaných končetin, a o zvláštěnostech mozkové činnosti lidí se zálibou v riziku, jaké představují např. adrenalinové sporty. Zvláště živá a poutavá je kapitola o vlivu pobytu ve velkých výškách, provázeného nedostatkem kyslíku, na duševní činnost, jak to bylo zkoumáno během speciální výpravy do Himálaje. Kniha končí kapitolou o souvislosti bludů a sebeklamů s postiženími mozku. Vyvážené kombinování obecných poznatků s vylíčením konkrétních případů podivnosti mozkových projevů z ní činí čtivé dílo. Překladatel je díky své odborné i jazykové erudici nejen nepoškodil, ale ještě obohatil několika podnětnými poznámkami pod čarou.

Jan Novotný

Miroslav Zahrádka
Toulky s ruskými spisovateli
Oftis 2007, 144 s.

Vyděme z předpokladu, že útlá knížka je doplňkem k autorovým předešlým stručným dějinám literatury (Ruská literatura XX. století a Ruská literatura XIX. století v kontextu evropských literatur). Připočteme-li k tomu díla jiných autorů (Ruská moderní literatura 1890–2000 Milana Hraly), dojdeme možná k úsudku, že se ve východoslovanské literární vědě neustále něco děje. A ono se děje, čili níže zmiňované výtky nemusejí být relevantní, přesto však uvedme alespoň dvě z těch podstatnějších: Toulkám sice nechybí závěrečný jmenný rejstřík, absence základních autobiografických údajů (datum narození a úmrtí, popř. přehledná bibliografie) však čtenáře neznalého souvislostí může lehce zmást či odradit. Další překážkou se může jevit samotný výběr autorů. Jestliže v předchozích knihách řadil Zahrádka ruskou literaturu chronologicky, v poslední knize předkládá pejskokočíkovský dort: vedle klasiků A. S. Puškina a N. V. Gogola zde máme Maxima Gorkého, Michaila Šolochova, Michaila Bulgakova, Čingize Ajtmatova, a také polozapomenuté Vasila Bykava či Grigorije Baklanova. Navíc jsou jejich díla interpretována ve zkratkovitém recenzním stylu, čili poslouží především gymnazistům jakožto sekundární literatura ke slovníku a k maturitě. Ovšem střední školy, na kterých se v hodinách literatury probírají Baklanov či Bykav, jsou u nás jistě vzácnou výjimkou.

Bára Gregorová

Lobkovický zámek v Neratovicích v životě a díle Františka Palackého
Editor Jiří Kořalka
Akropolis 2007, 266 s.

Korespondence, dnes transformovaná do elektronické komunikace s naprosto odlišnými stylistickými, jazykovými i estetickými parametry, je dvojnásob vděčná u autora, jehož podoba se nám vyčerpává rolí – v procesu recepce jeho díla – zemského historiografa, hlavního (spolu)tvůrce koncepce českých dějin a mytografu, jenž vplétal svoji rozsáhlou historiografickou erudici do osnovy emancipačního mýtu českého národa. Kořalkou pořízený výbor dopisů mezi Františkem Palackým a jeho manželkou Terezií Měchurovou spolu s korespondencí jejich dcery Marie a dopisem Františka Ladislava Riegera Terezii Palacké vztahujících se k zámku Lobkovice je doplněn úvodní studií, přehledem vzpomínkových akcí u hrobu Františka Palackého v Lobkovicích, Palackého statí Historie statku lobkovského z Časopisu Českého Musea, písemnou nabídkou knížete Ferdinanda Lobkowitze týkající se prodeje zámku Lobkovic Palackého tchánovi Janu Měchurovi, písemností dokládajících pobyt Boženy Němcové v Lobkovicích, záznamy z deníků Františka Palackého o pohřbu Terezie Palacké a výňatkem z poslední vůle Palackého a úryvky z dobového tisku o jeho pohřbu. Edičně zdařilý výbor, z něhož lze nejen vytěžit poznatky o vztahu Palackého k rodinnému sídlu. Především však lze knihu chápat jako mikrosundu do života jedné měšťanské intelektuální rodiny v jejích praktických, rodinných i milostných rovinách.

Michal Janata

Bublifuk

– antologie severočeského komiksu
Grafobal Press 2007, 223 s.

Samo vydání antologie shrnující tvorbu severočeských komiksových kreslířů od počátku 90. let je zásluhou. Navíc publikace obsahuje stručný (a občas vtipný) přehled vývoje tamní scény, točící se zejména kolem Ústí nad Labem (a zinu Sorrel) a profily jednotlivých autorů. Kniha je sestavena víceméně chronologicky s tím, že poslední kapitola je věnována ženským autorkám (zřejmě jde v severních Čechách o výjimku) a předposlední komiksu pro děti. Problémem nejen severočeského komiksu však je, jak si čtenář zajisté všimne, že není moc co představovat. Aby člověk našel něco aspoň trochu zajímavého, musí se pořádně pít. Některé práce pak zaujmou jen částečně: nápadem (Radim Neuvirt a jeho komiks vytvořený v programu Malování, streetartové nálepky projektu Plamatý s nápisy jako „Vidím cosi plamatého“), vtipem (feministické stripy Venduly Chalánkové nebo příběh Štěpánky Bláhovcové o dvojici televizních moderátorů, kteří najdou vysněný nábytek u popelnic), málokdy však obojím. Výjimkou je snad jen Štěpán Jiráček a jeho příběh o houbách za Protektorátu, který spojuje jak slušnou kresbu, tak dobrý nápad. V některých případech se dá pochybovat o tom, zda jde vůbec o komiks (kreslené vtipy Zdeňka Koška), popřípadě proč se práce, které připomínají tvorbu dítěte základní školy, sesmolenou během hodiny pod lavicí, vůbec v antologii objevily (pomatené sci-fi Zrada Robina Petláka).

Jiří G. Růžička

Sam Bourne

Tricet šest spravedlivých
Přeložil Josef Hanzlík
Kníží klub 2007, 448 s.

Šestatřicet spravedlivých – jeden ani neví, zda to je málo nebo dost, protože „se odvíjí starodávny příběh a hrozba, jíž se lidstvo hrozí tisíce let“. Willovi unesli manželku, skorem ho umučili, sledují ho, dostane direkt do brady, a že není všemu konec, se ukáže, když se zjistí, že rabín dal zabít někoho v Bangkoku... až jde člověku rozum kolem. Ovšem, jedná se o literární thriller, a to je ta nejlepší sranda, jaká člověka může potkat. Lehce fašizoidní nářer sice nejde zakrýt – ordinérní židovské spiknutí; mimochodem zavražděný Aborigine; tlupa demenčních Anglosasů; zástupy normálů – ale co bychom v literární rekreaci neprominuli? Má sice více stran, než by se slušelo, a lze si ji představit jako svižnou rodokapsovou novelu do čekárny o Angličanovi v New Yorku, ale budí – nakonec dojde k banální otcovraždě a senzace je za námi. Tricet šest spravedlivých působí dojmem suverénně protřepaného koktejlu s dodržením receptury – a s absencí invence, že člověku až přijde té vyplývané kořalky líto a ptá se po nejbližší hospodě. Čtenář by se bavit, kdyby to nebylo tak smutné – a tak je to v Triceti šesti spravedlivých (kdyby alespoň v Šestatřiceti, aby to mělo šťávu!) se vším.

Vít Kremlička

Günter Figal
Úvod do Heideggera
Přeložil Vlastimil Zátka
Academia 2007, 192 s.

Současný německý filosof podává zasvěcený výklad díla Martina Heideggera. Znovu se vrátí k otázce, co vůbec je filosofie a jaký má vztah k lidskému bytí. Figal říká, že Heideggerovo dílo je vlastně „gigantickým torzem“: Heidegger jasně ukázal, jak lze s filosofováním začínat stále znovu – jeho hledačství má bytostně experimentátorský charakter, stejně jako třeba myšlení Kierkegaardovo nebo Nietzscheho. Zásluhou Figalovy studie je přiblížení počátků Heideggerova myšlení: autor dokládá, že filosof již v té době začal s kritickou revizí dějin filosofie, jež je později nazvána „destrukcí“ západní metafyziky, ontologie a teologie. A tak spatřuje i odstup od Hegela a víceméně kierkegaardovský důraz na jedinečnost konkrétního jedince, který se jedine sám za sebe a ze sebe může přiblížit k absolutnu. Čtivý a vcelku hluboký výklad (celkový pohled na Heideggera to však není) Figal završuje vyobrazením období, kdy se filosof začíná vymaňovat z iluzivních představ „nového počátku a světa“ a spěje k poslední etapě svého myšlení. Střední období, jak autor brilantně vykládá, myslitel završil úvahami o Hölderlinovi, božích a božském. Ve svém každodenním bytí se máme stát nositeli „moci básnictví“, máme se podřídit nárokům, které klade básník jako prototyp svobodného ducha.

Jiří Olšovský

Luboš Xaver Veselý
Doživotí
Nakladatelství XYZ 2007, 446 s.

Jiří Xaver Veselý, známý jako moderátor rozhlasových a televizních talk show, mezi jehož předešlé počiny na poli literatury patří kniha o potížích s hubnutím, si tentokrát vybral závažnější námět. Rozhodl se uskutečnit rozhovory s osmnácti současnými doživotními vězni. Knihu otevírá úvodní slovo ředitele valdické věznice, stručně informující o našem vězeňství. Následují rozmluvy s mediálně více či méně známými zločinci, uskutečněné přímo v prostorách věznic Valdice, Mírov a Rýnovice. Všechny se jako jedna z ústředních myšlenek prolíná tradiční tvrzení odsouzených o jejich nevině nebo polemika s nepřiměřeností trestu za spáchané trestné činy. Koncepce knihy vychází ze zažité praxe autora, který se jako moderátor programů, u nichž lze těžko zastít bulvárnost, často snaží vzbudit prvoplánový zájem čtenáře. Výsledkem je poměrně povrchní přístup k mnoha tragickým událostem a na několika místech až netaktní narážky na spáchaný zločin. Nicméně je třeba přiznat, že navázání otevřeného rozhovoru s vězni, izolovanými po dlouhou řadu let od okolního světa, není lehký úkol. Kniha je naturalistickým pohledem do myšlenkového světa pachatelů nejtěžších trestných činů a může působit až šokujícím dojmem. Na druhé straně přináší i zjištění, že neradostný život ve vězeňských celách přiměl alespoň některé z vězňů k zamyšlení nad svými činy a dovedl je ke snaze o nápravu.

Ondřej Hladík

odjinud

V čele letošního lednového Kalendária Roš chodeš se ocitl **Ivan Olbracht**, který zemřel 30. 12. 1952. („Po roce 1945... nenapsal už nic původního... Proslýchá se, že v posledních měsících života přemýšlel o svých židovských kořenech.“) – Vře se k Olbrachtovi hlásil v prvních poválečných dopisech Janu Werichovi do Prahy **Jiří Voskovec**, jak se můžeme přesvědčit v 1. dílu vloni vydané *Korespondence*.

Dále do lednového Kalendária Roš chodeš zařadil Tomáš Pěkný Olbrachtova vzdáleného příbuzného **Gustava Schorsche**, naděného herce, příslušníka Ortenovy generace, který se narodil 29. 1. 1918. Zahynul v lednu 1945 při likvidaci koncentračního tábora Fürstengrube.

Jak zacházel s angličtinou a češtinou **Ivan Blatný** v básních z období *Pomocné školy Bixley*, zkoumal Antonín Petruželka ve Slavii č. 2/2007.

Akord překvapil v číslech 2 a 3/2007 esejem Josefa Koláčka k padesátému výročí prvního vydání románu **Jacka Kerouaka** *Na cestě*.

O polském časopisu Literatura na swiecie, jenž vyhradil téměř celé dvoučíslo 3–4/2007 **Josefu Škvoreckému**, informoval Libor Martinek v Konci konců č. 5–6/2007.

Medailon **Arnošta Lustiga**, kandidáta Obce spisovatelů na *Nobelovu cenu za literaturu*, publikoval v bulletinu Dokořán č. 44 (prosinec 2007) nový předseda spisovatelské obce Vladimír Krivánek.

Vzpomínku na **Jana Beneše** (23. 3. 1936 – 1. 6. 2007) otiskl v 1. čísle nového čtvrtletníku Paměť a dějiny jeho vedoucí redaktor Petr Koura.

Studii Petera Steinera o vizuální poezii **Václava Havla** Moc obrazu otiskla v českém překladu Estetika č. 1–4/2007. – Havlovo *Odcházení* (Respekt Publishing 2007, Torst 2007) zhodnotil v Tvaru č. 1/2008 Pavel Janoušek, rozhovor s dramatikem připravil pro Týden č. 3/2008 Jiří Peňás.

Výbor z článků publicisty **Aleše Fuchse** v Československém týdeníku (předchůdci dnešních Amerických listů) z let 1991–96 *Listy přes oceán. Praha – New York* (Faun 2006) recenzoval v Českém dialogu č. 11–12/2007 Mojmir Povolný.

Nedokončenou úvahu **Milana Lukeše** o divadelním aplausu jako politickém specifiku (doloženo demonstrativními potlesky při premiéře Radokovy inscenace Faltisovy Chodské nevěsty v roce 1949 ve Stavovském divadle a při pohostinských hrách Théâtre National Populaire a Everyman Oper v Karlínském divadle v letech 1955 a 1956) – a naopak absenci potlesku jako estetickému jevu („subjektivně prodlužovaná vteřina ticha, která se rozhostila ve Stavovském divadle po každé repríze Radokovy inscenace Osbornova Komika“) – zařadil do čísla 6/2007 časopis Svět a divadlo. – Dodejme, že zásadním celoživotním odpůrcem tleskání v divadle byl kritik **Václav Tille**.

František Knopp

Španělsko

Úvodní číslo literárního časopisu **Qué leer** (Co si přečíst) v roce 2008 znovu nabízí španělskému čtenáři více než 100 stránek reportáží, rozhovorů, autorských portrétů a aktualit ze světa kultury, a je třeba říci, že redaktoři tentokrát namíchali skutečně pestrá směs. Příznivce letectví bezesporu zaujme obsáhlá reportáž s názvem Los pioneros de las alturas (Průkopníci výšek), přibližující na pozadí představení encyklopedie Héroes de la aviación (Letečtí hrdinové) medailony prvních dobrodruhů, kteří se s většími či menšími úspěchy (mnohé z pokusů měly tragický konec) snažili ve svých osobitých strojích dotknout mraků a zanechat po sobě stopu v nebeském pro-

storu. Článek Bombay – megalopolis literaria del siglo XXI (Bombaj – hlavní město literatury v jednadvacátém století) prezentuje indické velkoměsto jako jedinečně tajemné a pro spisovatele atraktivní místo, disponující značným literárním potenciálem; o svém blízkém vztahu k Bombaji hovoří i indický autor Vikram Chandra. V dalším rozhovoru španělský autor José Carlos Somoza, původním povoláním psychiatr a čerstvý vítěz regionální literární ceny Premio de Torrevieja za román La lla-ve del abismo (Klíč od propasti), mimo jiné prozradí, proč dal před psychiatrii přednost literatuře a jak mu jeho bývalá profese v nesnadných literárních počátcích pomohla. Ve Vídni se redaktoři časopisu sešli s Ritou Monaldiovou a Franceskem Sortim, italským manželským párem, písíicím neortodoxním způsobem o středověké Evropě. Do rakouské metropole se museli uchýlit poté, co jejich historický román Imprimatur pobouřil nejvyšší místa Vatikánu a italská nakladatelství odmítla jejich další knihy publikovat. Protože v létě letošního roku uplyne 20 let od smrti amerického spisovatele Raymonda Carvera, je pravidelná Galería de clásicos (Galerie klasiků) věnována právě jeho osobě. Carverův život byl neobyčejně pestrý a plný paradoxů – zatímco v historii americké literatury po sobě zanechal nesmazatelnou stopu a londýnský The Times se s ním po jeho smrti rozloučil titulkem „V 50. letech zemřel americký Čechov“, dlouhá léta bojoval s alkoholem a ke své první manželce se choval velmi hrubě. Alkohol ještě porazit dokázal (sám říkal, že je to nejkrásnější věc, které v životě dosáhl), avšak rakovina plic již byla nad jeho síly. Až do své smrti ovšem nepřestal psát a žít plnohodnotným aktivním životem. Lednové vydání časopisu se ještě ohlíží za právě skončeným rokem a nabízí speciální rubriku jeho „nej“. Knihou loňského roku vyhlásili redaktoři Las benévolas (Laskavé bohyně) amerického autora žijícího v Barceloně Jonathana Littella, který si rovněž odnesl titul nejzajímavějšího autora roku 2007. Značný prostor je pochopitelně věnován i recenzím lednových literárních novinek na španělském trhu, přehledně rozděleným do tematických sekcí (historické romány, biografie, publikace o umění, dětská literatura apod.).

Jan Paulík

soutěž

Nikolaj Frobenius:
Latourův katalog aneb
Komorník markýze de Sade

Napište nám, čím otrávil markýze de Sade spolu se svým komorníkem v roce 1772 dvě ženy. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpovědí, knihu získá.

Uzávěrka soutěže je **13. 2.** 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

knihy v redakci

Eric Friedler, Barbara Siebertová, Andreas Kilian: **Svědkové z továrny na smrt** / Rybka publishers 2007, 358 s. **Syd Field:** **Jak napsat dobrý scénář – základy scénáristiky** / Rybka publishers 2007, 277 s. **Martin Goodman:** **Řím a Jeruzalém – střet středověkých civilizací** / Rybka publishers 2007, 519 s. **Iva Procházková:** **Otcové a bastardi** / Paseka 2007, 207 s. **Jan Galandauer:** **František kníže Thun – místodržící českého království** / Paseka 2007, 317 s. **Jaroslav Putík:** **Zlatý pták** / Torst 2007, 127 s. **Řeč neřeč – rozhovor Jaromíra Slomka s Karlem Šiktancem** / Karolinum 2007, 110 s. **Marek Franěk:** **Hudební psychologie** / Karolinum 2007, 238 s. **Petr Sak a kol.:** **Člověk a vzdělání v informační společnosti** / Portál 2007, 290 s. **Karel Pacner, František Houdek, Libuše Koubská:** **Čeští vědci v exilu** / Karolinum 2007, 359 s. **Zdeněk Kárník:** **Malé dějiny československé (1867–1939)** / Dokořán 2008, 502 s.

Dojímání nad bezmocí mocného

Filmový Občan Havel

Jedná se opravdu o jedinečný pohled do prezidentského „zákulisí“? Ukazuje prezidenta Havla tak, jak ho neznáme? Dokument spíš klade otázky, proč sám vůbec vznikl.

TOMÁŠ PIVODA

Recenzentky našich deníků svorně hlásají, že se nám „zrodil unikát“. Režisér Pavel Koutecký natočil o „unikátním“ zjevu v české politice „unikátní“ filmový materiál, z nějž do výsledné podoby vybral „unikátní“ záběry Miroslav Janek. Jak oznamuje rozsáhlá kampaň, *Občan Havel* je dvouhodinovým sestřihem záběrů, které režisér během let 1992–2005 sesbíral v „prezidentské kuchyni“. Jeho distribuce je navíc záměrně politicky načasována před prezidentskou volbu, což především vyvolává otázku, proč se vlastně nejmenuje *Prezident Havel*. Odkrytí „zákulisí“ prezidentova života bylo, je a bude vždy divácky atraktivní, nezávisle na tom, kdo v dané funkci právě setrvává, a tak není překvapením, že film již míří i na filmový festival v Berlíně. „Nova by za tyto záběry dala třicet tisíc,“ říká ve snímku protagonista a nechtěně tak vyjadřuje podstatu celého filmu, který se na obrazovkách hlavního partnera filmu skutečně později objeví v podobě miniseriálu. Fanoušek bulváru však bude zklamán, o žádné „skandální odhalení“ nejde. Výsledný sestřih snímku spíše vyvolává otázku, proč byl vůbec natočen.

Jak nedávno připomněla Helena Třeštíková *Manželskými etudami*, časosběrná „observační“ metoda je velmi účinným dokumentárním prostředkem. Aby ovšem obrazový materiál nepůsobil jako domácí video, musí být pořízen a uspořádán s určitou myšlenkou či záměrem, což *Občanu Havlovi* bohužel chybí. Natáčení je „poháněno“ jen nekritickým obdivem k Havlovi a jistotou, že jde o akumulaci cenného kapitálu, který se v budoucnu zúročí, ať se s ním naloží jakkoli. Nutno připustit, že Koutecký nikde zmínku o režiséřském záměru nezařadil, a Miroslavu Jankovi asi nelze vyčítat, že nestříhá „cizí“ záběry podle vlastního tvůrčího plánu, ale snaží se být spíše věrný chronologii a příliš neexperimentovat. Co se týče vizuálního materiálu, jsou ve filmu jak povedené „momentky“, tak záběry zbytečné, nudné či příliš „inscenované“ (například Havlovo přizvání kamery k zábě-

ru manželčiny sukně), a to navzdory tomu, že se většina vystupujících dušuje, že Havel i jeho okolí kameru téměř nevnímali. Jde o klasický problém dokumentu – zachycuje kamera reálné události, nebo realitu naopak inscenuje? Je známo, že míra „opravdovosti“ je v dokumentárním filmu nezjistitelná, a recenzenti se s tím musejí smířit i v tomto případě.

Sledování prezidenta Havla

Film začíná první českou prezidentskou volbou v roce 1993, což je vzhledem k tomu, že Havel byl do té doby již prezidentem československým, poněkud matoucí. Po celý film totiž působí dojmem, že k oné pomyslné metě teprve psychicky stoupá, ačkoli na ní již při zahájení natáčení jistou dobu pobýval. Rovněž divák podvědomě očekává zobrazení vzestupu disidenta do pozice nejvyššího státníka a vystižení kontrastu s jeho životem za socialismu. Tvůrci jako by si byli podobného požadavku iniciace vědomi, a tak již od prvních minut sledujeme „roztomilé“ zmatení „prezidenta-filosofo“, který recituje básně při čekání na výsledek volby či pečlivě nacvičuje větu, kterou po jeho oznámení sdělí poslancům. Havel v tomto duchu po celý film konzistentně přizívuje dojem, že je na Hradě vlastně proti své vůli, což by u reálií neznalého pozorovatele mohlo vyvolat otázku, proč kandiduje na prezidenta i podruhé. Prezident ve filmu převážně buď plní, co mu říkají jeho rádcové a blízcí, tedy co má dělat, jak se chovat, kam se postavit či co říci, přičemž občas projeví jistotu „nespokojenost“ (například s „pultíkem“ či židlemi, nejsou-li od Bořka Šípka), občas pak s gustem utrousí ironickou poznámku na adresu Václava Klause.

V tomto ohledu je téměř neúnosné, že dokument po celé dvě hodiny zůstává výlučně na „observační“ rovině. Ta funguje, když jde o to pobavit diváka buď explicitním vtipem nebo směšností situace (Havel u okna vyjadřuje obavu, aby spolu se státní návštěvou při vojenské přehlídce kvůli náledí neuklouzli). Metoda „setrvávání na povrchu“

se však stává problematickou v situacích, v nichž se Havel ukazuje jako prostá politická loutka, například během vládní krize v roce 1997. Při vyjednávání s představiteli jednotlivých stran je zde zobrazen doslova jako figurka, z jedné strany vláčená politickými nitkami jednotlivých stran, a z druhé strany pak provázky vlastních „rádců“. Ze záběrů Havla při manipulativním rozhovoru s Milošem Zemanem číší zoufalství, které vyvolává údiv, jak mohl být takto ustrašeně nerozhodný člověk, jenž místo rázné odpovědi raději přispěchá Zemanovi dolít další becherovku, vůbec prezidentem. Tento dojem je podpořen i groteskním střihem Havlova „úprku“ po každé schůzce do „rádcovského bezpečí“. Stejný účinek však má i mnoho jiných scén, jimž je společná absence jakékoli explicitní reflexe dění jak ze strany protagonisty, tak jeho okolí.

Loutka a kýč

Než se stal Havel prezidentem, byl v očích veřejnosti filosofem, dramatikem a intelektuálem, od kterého se očekávalo zaujímání postojů a projevování vlastních názorů. Nic podobného až na pár výjimek ve filmu ovšem nečiní, což zmíněný pocit loutkovitosti jen posiluje. Filmu chybí nekritický režijní nadhled a „myšlenkové“ zásahy samotného režiséra v průběhu natáčení. Vršení detailů zadumané tváře má sice silný potenciál, ovšem pro kýžený účinek je nutné je zasadit do myšlenkového rámce. Prezidentovo opakované vyhlížení z okna tak sice může zakrývat paletu skrytých významů, nicméně ve většině případů chybí obsahová rovina, se kterou by tento postoj bylo možné propojit (s výjimkou Miroslavem Jankem a Toničkou Jankovou mistrovsky nastříhané sekvence kolem pohřbu Olgy Havlové).

Problém tohoto dokumentu leží na obecnější úrovni, která souvisí s pozicí Václava Havla v české společnosti. Její převážná část k němu totiž zaujímá kýčovitý postoj. Ten je, jak známo od Petra Rezka či Milana Kundery, postojem nevěcným, jenž se nezabývá samotným předmětem zájmu, nýbrž se od svého předmětu odvrací a setrvává na pouhé rovině jeho prezentace, která vyvolává silné emoce, především pocit dojetí. Nejde o to, co někdo říká, nýbrž o to, kdo to říká, respektive o „dojem“, který tím vzbuzuje. *Občan Havel* je vybudován na identickém principu – i když se prezident chová jako malé dítě, dojímá nás to, je to přece Václav Havel.

Dokument je a bude oslavován jako „odvážné“ intimní nahlédnutí tam, kam by jiný státník po tak dlouhou dobu nikoho nepustil, jako akt velkorysosti našeho „nejlidovějšího“ prezidenta. Už ale nikoho nezajímá, že většina záběrů vlastně vůbec nic neříká. „Intimní portrét“ člověka by měl být v prvé řadě portrétem myšlenek, názorů a postojů jeho samotného i jeho okolí. Takový přístup by však vyžadoval „náročnější“ studium i koncepci, ne jen koláž televizních záběrů. O skutečném *občanu* Havlovi se v dokumentu nakonec nedozvíme vůbec nic, což je pro všechny, kteří si jej u nás i ve světě váží, poněkud tristní.

Autor je filosof.

Václav Havel v dokumentu zaujímá pouze takovéto postoje. Škoda. Foto Aerofilms

Občan Havel. ČR 2008, 119 minut.

Režie Pavel Koutecký, Miroslav Janek, kamera Stano Slušný, střih Tonička Janková, producentka Jarmila Poláková. Premiéra 31. 1. 2008.

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2 kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	■		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		■	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	■	■	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	■	■	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

titul

jméno

příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍ jiná než fakturační, např. obdarovaného

titul

jméno

příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržených údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČ DIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁ jménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

PŘEDPLATNÉ SE VYPLATÍ!

- neuteče vám žádné číslo
- noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce
- ušetříte až 312 Kč ročně
- k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma

tydenikA2.cz/moleskine

ovšem

Jsou si nějak podobní. Premiér Mirek Topolánek a hudebník Daniel Landa. Přímí, drsní, vulgární a oblíbení. Když na poslední schůzi poslanecké sněmovny citoval premiér z Landovy písně, udělala se z toho kauza. Nechme stranou Landovu tisíckrát provařenou „bílou ligu“. Z Topolánkových projevů jsme zvyklí na těžší hnědý kalibr: „noc dlouhých nožů“ na adresu volebního vítězství ODS nebo nacistické „es kommt der Tag“. „Vždyť i to největší hovado má svůj strop, vy ho nemáte,“ řekl premiér Davidu Rathovi. Citoval tak z Landovy písně Forbes (která pojednává o hazardním hráči). Zajímavé je, že nikdo nerozebíral, co z písně může premiér nebo jeho už nyní poučení protivníci pro další půtky použít. „Házíš lešklou mincí, ta je poslední“ (k reformě veřejných financí). „Velký rudý kola mě v mozku pálí“ (komunisté při prezidentské volbě). David Rath se možná uchýlí k podpásovcce a vsune premiérovi do úst: „skončil jsem jak troska, jako úplnej debil, co tejdenn doma nebyl, ale stejně je to fuk, protože můj vlastní kluk mě už možná nemá rád!“ Další paralela. Na chystaném turné zpěváka, které nazval Československo 2008, budou fanoušci zvaní prostřednictvím provokativních plakátů znázorňujících Landu na poštovní známce.

Půjde-li to takhle dál, může jít Dan v Mirkových šlépějích. Oblíbený je dost a gule na to má. To by teprve bylo Peklo s Landou.

Jan Vávra

Cestování autem po Bangladéši připomíná práci ve válečné oblasti. Motorky a rikši se prolétají u krajnic, lidé s přivřenýma očima utíkají přes vozovku, větší vozy tlačí ty menší ven ze silnice. Kolem dokola je prach, kouř a ozývá se hysterické vytí klaksonu. Značná část obyvatelstva dosud cestuje po vodě s pomocí prámů (které se často potápějí) a za britské říše vybudované železnice (která se rozpadá). Stále více lidí proto spoléhá i na autobusy. A střední vrstvy se jako všude jinde zamilovaly do automobilů. I díky tomu se hlavní město Dháka stalo prakticky neprůjezdné. Cesta z okrajové čtvrti do centra trvá v průměru dvě hodiny. Místní řidiči přitom navíc jezdí jako šílenci. V zemi snad neexistuje jediné vozidlo bez viditelných stop havárie. Všechna auta mají vpředu a vzadu přiletované ocelové roury, které nahrazují blatníky. Odřené stěny a promáčklé rohy kamionů a autobusů vypovídají o desítkách nehod, jež způsobily či přežily. Podle posledních oficiálních statistik z roku 2003 tu při nehodách zahynulo za rok tři tisíce lidí. Odborníci však tvrdí, že obětí ve skutečnosti bylo přes 12 tisíc

a od té doby se číslo zdvojnásobilo. Za jedenáct dní jsem tu najel 3 tisíce kilometrů a za tu dobu jsem viděl devět zcela zničených autobusů, přičemž ve dvou případech se na místě havárie ještě nacházela jezírka zaschlé krve. Mé auto řidiči autobusů dvakrát vytlačili do příkopu. Patří to k jejich oblíbeným sportům.

André Vltchek

Absurdita představy, že by v čele státu měl stát člověk čestný, statečný a zajímavý svou vizí, se ukázala ve vši nahotě při televizní válce účetních, jež měla suplovat prezidentskou debatu. Ostatně nikdy jsme takového prezidenta neměli, tak proč bychom ho měli mít zrovna teď? Ten první neváhal poslat naivní, nadšené vlastence do zbytečné řeže proti svým krajanům u Zborova, jen aby udělal dojem na své politické partnery. Jeho nástupce se ukázal jako slaboch mezinárodního formátu. O sebrance komunistických prezidentů čím méně toho bude řečeno, tím lépe. A první „svobodný“ prezident se zase projevil jako zdatný dramatik, leč špatný intrikán. Proč bychom tedy měli doufat v něco lepšího? Neměli bychom být spokojeni s tím, že se o post nejvyšší perou dva účetní, kteří se před kamerami komicky prou o globální oteplování? Vždyť přece nežije-

me v čase velkých vizí, a prezident skoro žádné pravomoci nemá. Přesto však, když člověk vidí dva kandidáty, mezi nimiž je jediný rozdíl, a to ten, že první své názory díky stranickému zázemí měnit nemusí a druhý je mění tak odporně rychle, že by za chvíli zapřel i své rodiče, vnucuje se vzpomínka na slova nejslavnější kancelářské myši v dějinách literatury, totiž páraře Bartlebyho: „Já bych prosím raději ne.“

Ladislav Nagy

O případu afghánského studenta odsouzeného k smrti v absurdní kauze za „urážení islámu“ informovala i česká média. Mohli jsme to číst jako závan barbarství, které s námi, civilizovaným světem svobody slova, nijak nesouvisí. Jako by chystaná poprava neměla s naším světem nic společného. Naneštěstí tomu tak není – režim, v němž k popravě dochází, udržují jen a jen okupační vojáci, mimo jiné i vojáci čeští. Pokud by někdo chtěl odsouzeného osvobodit, lze si představit, že se střetne třeba právě s nimi. Neměli bychom se v této souvislosti více zajímat o české angažmá ve světě? Popraví-li totiž Sajida Parvíze Kámbachše, budeme vůči němu morálně vzato v podobné situaci jako biblické davy skandující „krev jeho na nás a naše děti“.

Ondřej Slačálek